

Studiestödet 2014

Studiestödet 2014

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning	9
1.1 Uppdraget	9
1.2 Faktaunderlag	9
1.3 Utveckling och förändring av CSN:s uppföljningssystem	9
1.4 Avgränsningar m.m.	9
2 Studiestödssystemet i korthet	11
3 Övergripande utveckling	12
3.1 Antal studiestödstagare och låntagare	12
3.2 Utbetalningar och inbetalningar	13
4 Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag	17
4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå	17
4.2 Studiehjälp för studier i Sverige	18
4.3 Studiehjälp för studier utomlands	27
4.4 Lärlingsersättning	29
4.5 Rg-bidrag.....	30
5 Studiemedel	32
5.1 Studiestöd till vuxna studerande	32
5.2 Antal stödtagare och utbetalda belopp	32
5.3 Studiebidrag.....	42
5.4 Lån under studietiden	47
5.5 Inkomster under studietiden	58
5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier	61
5.7 Ålder och åldersgränser	63
5.8 Tid med studiemedel	66
5.9 Studieresultat	70
5.10 Studiemedel vid sjukdom och vid vård av barn eller närstående	73
5.11 Nyttjandet av studiemedel	76
6 Studiestöd till utländska medborgare	77
6.1 Utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd	77
6.2 Utländska medborgare med svenskt studiestöd	77
6.3 Utländska medborgare som prövats för rätten till svenskt studiestöd	81
7 Återkrav	87
7.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt	87
7.2 Antal återkrav och utestående fordran	88
7.3 Nya och slutreglerade återkrav 2014.....	89
7.4 Orsaker till återkrav	89
7.5 Efterkontrollerad inkomst.....	91
7.6 Betalning av återkrav	91
8 Återbetalning	93
8.1 Tre återbetalningssystem	93
8.2 Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån	93
8.3 Låntagare och fordran	94
8.4 Debitering och inbetalning	97
8.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster.....	103
8.6 Nedsatta årsbelopp.....	104
8.7 Avskrivning av lån	105

8.8	Osäkra fordringar	107
8.9	Låntagare med betalningssvårigheter	110
8.10	Utomlandsbosatta låntagare	111
8.11	Saknade adresser	114
8.12	Ränteutveckling	116
	Referenser	118

Sammanfattning

Övergripande utveckling

Rekordmånga studiemedelstagare

Under 2014 minskade antalet studerande med studiehjälp för gymnasiestudier och antalet studerande med studiemedel ökade. Studiehjälp, inklusive lärlingsersättning, lämnades till 406 400 studerande och studiemedel lämnades till 482 200 studerande. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå och antalet utlandsstuderande har aldrig tidigare varit högre än under 2014. Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick till sammanlagt 29,1 miljarder kronor, varav 14 miljarder utgjordes av bidrag och 15 miljarder av lån.

Den 31 december 2014 hade 1 492 900 låntagare en studieskuld. Av dessa var 1 274 400 återbetalningsskyldiga på sina lån. Låntagarna hade en samlad skuld på 202,3 miljarder kronor. Under året betalades det sammanlagt in 13,2 miljarder kronor i lån och återkrav.

Studiehjälp

Antalet studerande med studiehjälp fortsätter att minska

Totalt fick 406 200 studerande studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands under 2014. Av dem hade 405 700 studiebidrag, 8 000 inackorderingsbidrag och 19 400 extra tillägg. Lärlingsersättning betalades ut till 7 300 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till 400 personer. Under 2014 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 3,3 miljarder kronor. Lärlingsersättning betalades ut med 40 miljoner kronor och Rg-bidrag med 39 miljoner kronor.

Den fleråriga minskningen av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag fortsatte under 2014. Under 2014 minskade antalet med 4 procent jämfört med 2013. Minskningen av antalet studerande med studiebidrag beror på minskande ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan.

Färre får inackorderingstillägg

Antalet studerande med inackorderingstillägg har minskat kontinuerligt sedan 2011. Minskningen har främst berott på förändringar inom ramen för den nya gymnasieskola som infördes höstterminen 2011. Under 2014 hade 7 700 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning med ungefär 900 studerande eller 11 procent jämfört med föregående år. En möjlig förklaring till att antalet studerande med inackorderingstillägg fortsätter att minska kan vara att möjligheten att välja en fristående på skola på annan ort har minskat i takt med att de fristående skolorna har blivit färre.

Stor ökning av antalet studerande med extra tillägg

Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2014, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Under 2014 betalades extra tillägg ut till 19 400 studerande, vilket är en ökning med nästan 10 procent jämfört med 2013. De senare

årens ökning fortsatte därmed under 2014. Ökningen har ett nära samband med den förhållandevis stora invandringen till Sverige. Särskilt antalet ensamkommande flyktingbarn påverkar antalet studerande med extra tillägg.

Ökningen för det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Denna utveckling fortsatte under 2014. Drygt 9 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde den lägsta inkomstgruppen.

7 300 lärlingar fick ny lärlingsersättning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen är 1 000 kronor i månaden. Under 2014 fick 7 300 personer lärlingsersättning. Av dem som fick lärlingsersättning var 59 procent pojkar och 41 procent flickor.

Studiemedel

Fortsatt ökning av antalet studerande med studiemedel

Under 2014 fick 482 200 studerande studiemedel. Det var en ökning med 2 procent eller 10 200 personer sedan 2013. Den största ökningen av antalet studerande med studiemedel var på gymnasienivå men även antalet studerande på eftergymnasial nivå ökade. Aldrig tidigare har fler studerat med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige eller utomlands. Under 2014 betalades det ut 25,7 miljarder kronor i studiemedel, vilket var en ökning med 958 miljoner kronor jämfört med 2013.

Faktorer som bidragit till ökningen av antalet studerande med studiemedel är att stora ungdomskullar har lämnat gymnasieskolan under flera år. För många av dessa är det fortfarande aktuellt att studera. Ett fortsatt ganska svagt konjunkturläge som innebär svårigheter, särskilt för yngre, att komma in på arbetsmarknaden, kan också bidra till att fler väljer att studera.

Utlandsstudier allt mer populärt

Antalet utlandsstuderande med studiemedel uppgick till 33 900 personer under 2014, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med 2013. Det är sjätte året i rad som antalet utlandsstuderande ökar. Flest studerar i USA och Storbritannien. Antalet så kallade free-movers som studerar ekonomi fortsätter att öka medan den mångåriga ökningen av antalet läkarstuderande utomlands har övergått i en liten minskning.

Stor ökning av antalet studerande som får högre bidrag

Under 2014 var det 443 400 studerande som fick studiemedel med generellt bidrag och 44 600 studerande som fick studiemedel med högre bidrag. Antalet studerande med det högre bidraget ökade med 4 400 personer eller 11 procent 2014. Av dem som fick det högre bidraget var 68 procent kvinnor.

Andelen studerande som får det högre bidraget uppgår till 9 procent av samtliga som studerar med studiemedel. Högst andel med högre bidrag finns bland dem som studerar på grundskolenivå, där 54 procent av studiemedelstagarna hade studiemedel med den högre bidragsnivån.

Under 2014 var efterfrågan på högre bidrag för repetitionsstudier på grundskolenivå stor. Det medförde att de 127 miljoner kronor som var avsatta för kvotgruppen inte räckte till samtliga sökande. Det var 2 100 grundskolestuderande som fick det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att beviljas det högre bidraget.

Antalet unga studerande i åldern 20–24 år som studerar med högre bidrag ökade med 700 personer till 4 900 under 2014, en ökning med 17 procent sedan 2013.

Fler studerande fick tilläggsbidrag för barn

Under 2014 fick 81 900 studiemedelstagare tilläggsbidrag för barn. Det var en ökning med 3 600 personer jämfört med 2013. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2014 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

Kraftigt ökade utbetalningar av tilläggs lån

Under 2014 valde 328 900 studiemedelstagare att ta studiemedlens lånedel. Det är en ökning med nästan 3 procent jämfört med 2013. Det ökade antalet låntagare medförde att lånebenägenheten ökade med en halv procentenhet, till 68,2 procent. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001, men har under de tre senaste åren ökat marginellt.

Under året ökade både antalet studerande med merkostnadslån och antalet studerande med tilläggs lån. Utbetalningarna av tilläggs lån ökade särskilt mycket, främst beroende på att tilläggs lånet höjdes till det dubbla 2014. Från och med den 1 juli 2014 ges tilläggs lån dessutom för studier på deltid. Under året betalades det ut tilläggs lån till ett belopp motsvarande 485 miljoner kronor, vilket var en ökning med 273 miljoner kronor jämfört med 2013.

Skuldsättningen ökar bland nya återbetalare

Den 1 januari 2015 blev 82 900 låntagare återbetalningsskyldiga på sina studielån. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 136 200 kronor, en ökning med 4 000 kronor sedan 2014. Den genomsnittliga skuldsättningen har ökat varje år för dem som blivit återbetalningsskyldiga under åren 2011–2015. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010 och 2011 nu börjar synas i skuldsättningen för dem som blir återbetalningsskyldiga.

Höjd åldersgräns gav fler möjlighet att få studiemedel

Åldersgränserna för rätten till studiemedel har höjts successivt. Den senaste förändringen gjordes den 1 juli 2014 när åldersgränsen höjdes från 54 till 56 år. Under det andra halvåret 2014 var det 300 personer i åldern 55–56 år som fick studiemedel.

Studerande på yrkeshögskolan har ofta studiemedel

Alla som studerar på studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Andelen som studerar med studiemedel varierar mellan olika skolformer. Hösten 2013 hade 43 procent av samtliga studerande vid komvux studiemedel. Inom yrkeshögskolan eller på kompletterande utbildning var motsvarande andel 77 procent. Av dem som studerar vid högskolan är det 71 procent som har studiemedel. Den andel av samtliga studerande som har studielån varierar mellan 22 procent vid komvux och 50 procent vid högskolan.

Studiestöd till utländska medborgare

Fler utländska medborgare studerar med svenskt studiestöd

Antalet utländska medborgare som studerar med studiestöd ökade med 8 procent mellan åren 2012 och 2014. Under 2014 fick 68 800 utländska medborgare studiestöd utbetalt från CSN, vilket motsvarade 8 procent av samtliga som fick studiehjälp eller studiemedel det året.

Under 2014 studerade 31 200 utländska medborgare med studiehjälp och 39 300 studerade med studiemedel. Antalet utländska medborgare som studerar med studiehjälp har ökat med närmare 4 100 studerande eller 15 procent sedan 2012. Antalet utländska medborgare som studerar med studiemedel har ökat med 1 700 personer eller 5 procent sedan 2012.

Återkrav

Återkravsfordran ökar marginellt

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2014, en ökning med 1 procent. Vid samma tidpunkt fanns det 88 000 återkravsskulder och det genomsnittliga skuldbeloppet var 13 800 kronor. Skulderna var fördelade på 65 600 personer. Både skuldernas storlek och antalet personer var i stort sett oförändrade under året.

Under 2014 ökade antalet beslut om återkrav med 1 700 jämfört med 2013, vilket motsvarar en ökning med 3 procent. Det ökade antalet återkrav berodde främst på att antalet studiemedelstagare ökade. I genomsnitt återkrävdes 6 300 kronor.

Återbetalning av lån

Antalet låntagare och den totala fordran ökar

Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 19 000 personer mellan 2013 och 2014. Den 31 december 2014 fanns det 1 492 900 låntagare med en studieskuld. Ökningen var lika stor 2014 som 2013. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på att det har tillkommit många nya låntagare. En låntagare kan ha lån i olika system och det totala antalet lån var 1,6 miljoner.

Låntagarna hade en samlad skuld på 202,3 miljarder kronor. Fordran ökade med 4 miljarder kronor mellan 2013 och 2014. Det motsvarar en ökning med 2,1 procent, vilket var något mer än föregående år.

Ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån

Den 1 januari 2015 var den genomsnittliga studieskulden 135 120 kronor. Skuldutvecklingen varierar mellan de tre låntyper som är aktuella. Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2014 från 127 000 kronor till 129 000 kronor. De genomsnittliga skulderna minskade för låntagare med de både äldre typerna av lån.

Marginellt förbättrade inbetalningar

Den 1 januari 2014 var det 1 274 400 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 16 000 personer jämfört med 2013. De låntagare som betalar på ett annuitetslån debiterades i genomsnitt ett årsbelopp på 8 374 kronor, en ökning med drygt 100 kronor sedan 2013.

Av de debiterade beloppen för 2014 betalade låntagarna under året in totalt 10,9 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,3 procent av vad som debiterats för året vilket var marginellt högre andel än 2013.

De förtida inbetalningarna uppgick under året till 964 miljoner kronor vilket var en ökning med 28 miljoner kronor jämfört med 2013.

Fler fick nedsättning

Under 2014 fick 160 000 låntagare nedsättning av sina årsbelopp för 2014. Det var en ökning med 3 procent jämfört med 2013. Årsbeloppen sattes sammanlagt ned med 1,2 miljarder kronor, vilket var en ökning med 47 miljoner kronor eller 4 procent jämfört med 2013. Annuitetslånen stod för 82 procent av det totalt nedsatta beloppet. Nedsättningsbesluten som avsåg annuitetslån gällde främst nedsättning på grund av studier och låg inkomst.

Högre avskrivningar trots att färre får lån avskrivet

Under 2014 fick 50 000 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket var en minskning med 3 000 låntagare jämfört med 2013. Det avskrivna beloppet ökade däremot med 32 miljoner kronor. Det är framför allt avskrivningarna av lånetypen studielån som har ökat med anledning av att fler personer med relativt höga skulder uppnår 65 års ålder. Det totalt avskrivna beloppet uppgick till 694 miljoner kronor.

Annuitetslånet har lägst kreditrisk

Enligt 2014 års beräkningar är 28,2 miljarder kronor av den utestående fordran osäker. De väntade kreditförlusterna belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av lånet sker. Från och med 2014 görs dock avsättningar för förväntade förluster av nyutlåning i samband med att pengarna lånas ut.

De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan lånetyperna. För studiemedel bedöms 37 procent av fordran vara osäker, för studielån bedöms 27 procent vara osäker och för annuitetslån bedöms 8 procent vara osäker. Detta innebär att det nuvarande annuitetslånet har den klart lägsta risken för kreditförluster.

Fler låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten

Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten ökade marginellt under 2014. Den 31 december 2014 hade 91 500 låntagare ett krav hos Kronofogdemyndigheten, vilket motsvarade 7,2 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Låntagarnas ackumulerade skuld hos Kronofogdemyndigheten uppgick vid utgången av 2014 till 1,1 miljarder kronor, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med 2013.

Lägre andel inbetalat från de allt fler utlandsbosatta låntagarna

Under 2014 var 65 600 låntagare bosatta utomlands. Det innebar en ökning med 1 100 personer. De länder där flest låntagare bor är i Norge, USA, Storbritannien, Danmark, Tyskland och Finland.

Låntagare som bor utomlands betalar in en betydligt lägre andel av vad som debiteras, jämfört med låntagare som bor i Sverige. De årsbelopp som debiterades utomlands bosatta låntagare ökade från 590 miljoner kronor 2013 till 615 miljoner kronor 2014. Även det inbetalda beloppet ökade från 427 till 440 miljoner kronor. Under 2014 betalade därmed de utlandsbosatta låntagarna in en lägre andel av det debiterade beloppet än föregående år, trots att flera åtgärder vidtagits för att inbetalningarna skulle öka.

1 Inledning

1.1 Uppdraget

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2015 ska CSN lämna en rapport där myndigheten redogör för utvecklingen inom studiehjälp och studiemedel samt återbetalning. Långsiktiga och kortsiktiga förändringar som myndigheten bedömer vara väsentliga ska kommenteras och analyseras i rapporten. Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag.

1.2 Faktaunderlag

Det statistiska underlaget är hämtat från

- Studiestödets informationssystem (STIS)
- CSN:s ekonomisystem (Agresso)
- CSN:s datalager för uppföljning och statistik.

För att tolka utvecklingen av studiestöden och återbetalningen av lån refererar CSN även till andra utredningar som myndigheten har genomfört, och till statistik och rapporter som har presenterats av andra.

1.3 Utveckling och förändring av CSN:s uppföljningssystem

Under 2014 har det genomförts förändringar av CSN:s IT-system för uppföljning. Bland annat har möjligheterna att följa upp olika aspekter av återbetalningsverksamheten utvecklats. I samband med detta har ett antal definitioner kvalitetssäkrats. Bland annat definitionen av begreppen för avskrivning samt kravhantering, såväl kronofogdekrav som inkassokrav, har setts över. Som en konsekvens av detta arbete har ett antal uppgifter i årets rapport tagits fram på nytt för tidigare år i syfte att säkerställa jämförbarhet mellan åren.

1.4 Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt låntagarna och återbetalningen av studielån under 2014. Studerande med så kallad TUFF-ersättning¹ omfattas inte. Samtliga beloppsuppgifter och regler som redogörs för avser 2014.²

Administrationen av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om administrationen hänvisas till CSN:s årsredovisning.

De data som används avser i flertalet fall perioden 2010–2014. I vissa fall används längre tidsserier för att ge en bättre översikt över utvecklingen. I några fall används även kortare tidsserier, för att det saknas tillförlitliga äldre data eller för att enbart ge en översiktlig bild jämfört med föregående år.

¹ Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

² Det ska alltså observeras att regeländringar som genomförts fr.o.m. den 1 januari 2015, t.ex. höjningen av studiemedlen med cirka 1 000 kronor per månad, inte påverkar det utfall som beskrivs i rapporten.

De data som redovisas i rapporten kan i vissa fall skilja sig något från vad som presenterats i exempelvis CSN:s årsredovisning. Det beror på att bland annat besluten om studiestöd kan ändras löpande, även efter årets slut. Uppgifter kan därför förändras beroende på när statistiken framställs. Vissa uppgifter som avser låntagare och återbetalning inkluderar i år avgifter för att bättre överensstämma med uppgifterna i CSN:s årsredovisning. I dessa fall har nya utsökningar gjorts även för tidigare år för att göra data jämförbara över tid.

I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

En nyhet i årets rapport är att uppgifter om utländska medborgare dels fördelas efter antalet utländska medborgare och antalet utländska medborgare som har prövats för att få rätt till svenskt studiestöd, dels fördelas efter studiehjälp och studiemedel. Dessa nyheter ger förhoppningsvis bättre möjligheter att följa utvecklingen på området.

2 Studiestödssystemet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera de studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och därmed bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.³

De studiestöd som CSN administrerar och som omfattas av denna rapport är studiehjälp, kostnadsersättning till lärlingar, Rg-bidrag och studiemedel.⁴

Studiehjälp består av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande framför allt i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingsstillägg som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten. Under rubriken studiehjälp redovisar vi även uppgifter om kostnadsersättning till lärlingar. Denna ersättning infördes 2014 och ges till studerande inom gymnasial lärlingsutbildning om den studerande genomför minst hälften av utbildningen på en arbetsplats och om det finns ett så kallat utbildningskontrakt.⁵

Rg-bidrag lämnas för kostnader vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt anpassad utbildning.

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Alla som uppfyller villkoren⁶ har rätt till studiemedel.

I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studierna. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. Det finns för närvarande tre olika återbetalningssystem i bruk:

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas som ett genomsnitt av statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

³ Prop. 2014/15:1. Budgetpropositionen för 2014. Utgiftsområde 15 Studiestöd; Utbildningsutskottets betänkande 2014/15:UbU2. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

⁴ Denna rapport omfattar inte TUFF-ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar.

⁵ Lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

⁶ Villkoren för studiestöd regleras främst i studiestödslagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655).

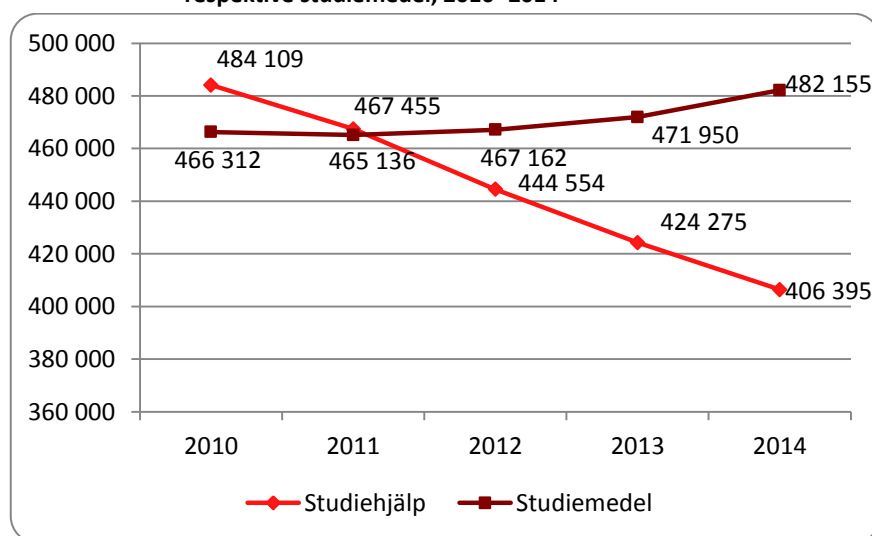
3 Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningarna. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten. Även reglerna för de olika studiestöden och studielånen beskrivs mer utförligt i rapportens olika ämnesavsnitt.

3.1 Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2014 minskade antalet studerande med studiehjälp för gymnasiestudier. Antalet studerande med studiemedel ökade och är historiskt högt.

Diagram 3.1 Antal studiestödstagare, fördelat på personer med studiehjälp¹ respektive studiemedel, 2010–2014

¹ Inklusive lärlingsersättning.

Antalet studerande med studiehjälp, inklusive lärlingsersättning, minskade med 17 900 personer, en minskning med 4,2 procent. Antalet studerande med studiehjälp har minskat under en följd av år vilket beror på minskande ungdomskullar. Minskningen har dock börjat avta och kommer snart att övergå i en ökning. I CSN:s prognos vänder antalet studerande med studiehjälp uppåt 2017.

Antalet studerande med studiemedel ökade med 10 200 personer under 2014, vilket motsvarar en ökning med 2,2 procent. Antalet studerande ökade på samtliga utbildningsnivåer utom på grundskolenivån. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå och antalet utlandsstuderande har aldrig tidigare varit högre än under 2014.⁷

⁷ Även antalet studiemedelstagare på gymnasienivå är det högsta någonsin. Tidigare fanns det dock andra typer av studiestöd för studerande inom vuxenutbildningen, t.ex. särskilt vuxenstudiestöd (SVUX), särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA), särskilt utbildningsbidrag (UBS) och rekryteringsbidrag. Vid en summering av studerande med olika typer av studiestöd var antalet studerande på gymnasienivå högre under det s.k. Kunskapslyftet i slutet av 1990-talet.

Den 31 december 2014 hade 1 492 900 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare har ökat med 19 000 sedan 2013, en ökning med 1,3 procent. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare var 1 274 400 den 31 december 2014.

3.2 Utbetalningar och inbetalningar

3.2.1 Samtliga ut- och inbetalningar

I tabellen redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav under 2013 och 2014.

Tabell 3.1 Utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav, miljoner kronor, 2013 och 2014

		2013	2014
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp ¹	3 474	3 365
	Studiemedel – bidrag	10 375	10 658
	Studiemedel – lån	14 359	15 034
	Summa utbetalt	28 208	29 057
Inbetalningar av studielån och återkrav ²	Studiemedel	794	649
	Studielån	5 922	5 719
	Annuitetslån	5 947	6 464
	Återkrav	384	392
	Summa inbetalt	13 047	13 224

¹ Uppgiften för 2014 inkluderar lärlingsersättning.

² Inklusiv ränta och avgifter. Avgifterna utgjorde 447 miljoner kronor av inbetalningarna 2014 (inkl. uppläggningsavgifter). Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar motsvarande 964 miljoner kronor. Med förtida inbetalningar avses inbetalningar som låntagaren gör frivilligt, det vill säga utan att beloppet har debiterats. Så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen.

Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick under 2014 till sammanlagt 29,1 miljarder kronor, varav 14 miljarder utgjordes av bidrag och 15 miljarder av lån.

Utbetalningarna ökade med 3 procent eller 849 miljoner kronor.

Under 2014 minskade det utbetalda studiehjälpsbeloppet med 109 miljoner kronor jämfört med 2013, vilket är en minskning med 3 procent. Det utbetalade beloppet minskade inte i samma omfattning som antalet studerande. Det beror på att lärlingsersättningen, som infördes 2014, medräknas. Totalt betalades 40 miljoner kronor ut i lärlingsersättning.

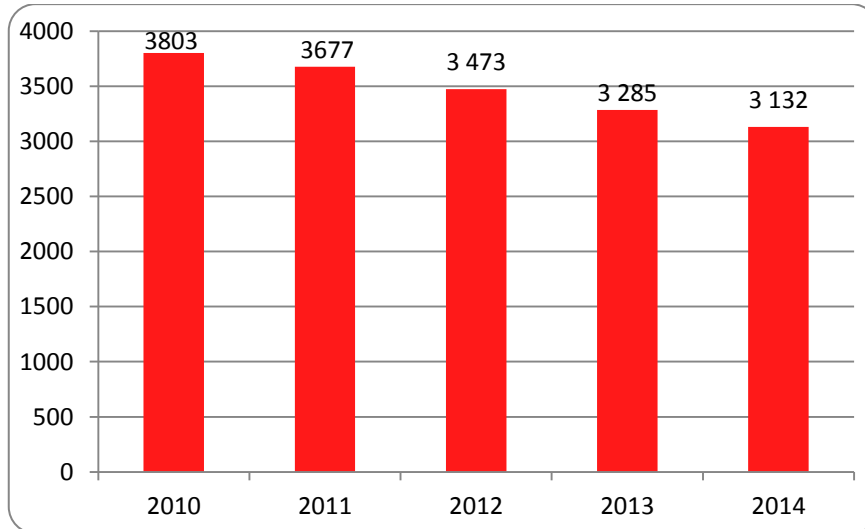
Inom studiemedelssystemet ökade både utbetalningarna av bidrag och lån. Utbetalningarna av bidrag ökade med 2,7 procent och utbetalningarna av lån med 4,7 procent. Den stora ökningen av utbetalt lån förklaras av att tilläggslånet höjdes och att antalet studerande som valde att ta tilläggslån ökade.

Inbetalningarna av lån och återkrav ökade med 177 miljoner kronor. Inbetalningarna av annuitetslån ökade med 517 miljoner kronor. Inbetalningarna minskade för de båda äldre lånetyperna. Inbetalningarna av återkrav ökade något.

3.2.2 Studiehjälp

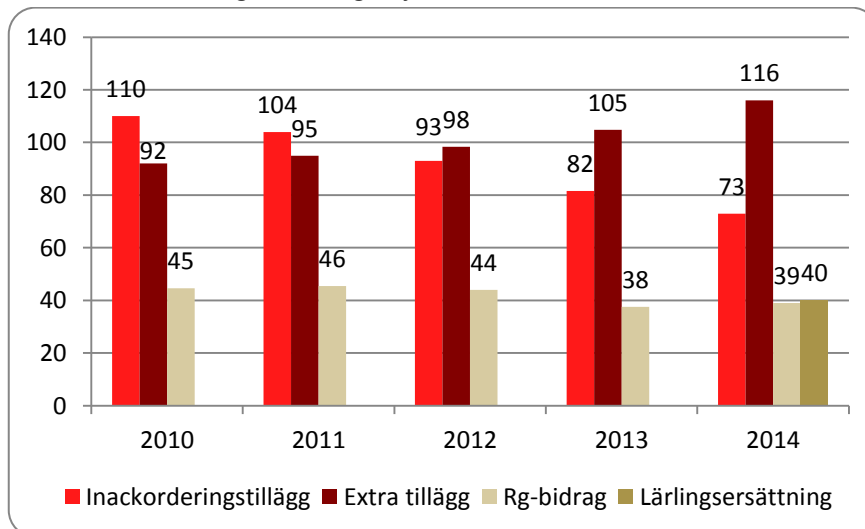
Studiebidrag är den största studiestödsformen inom studiehjälpen. Utbetalningarna av studiebidrag är beroende av antalet elever som studerar på gymnasiet.

Diagram 3.2 Utbetalda studiebidrag, miljoner kronor, 2010–2014

Under 2014 minskade antalet studerande. Därmed minskade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna minskade med 153 miljoner kronor vilket motsvarar en minskning med 4,7 procent.

Diagram 3.3 Utbetalningar av inackorderingstillägg, extra tillägg, Rg-bidrag och lärlingsersättning miljoner kronor, 2010–2014

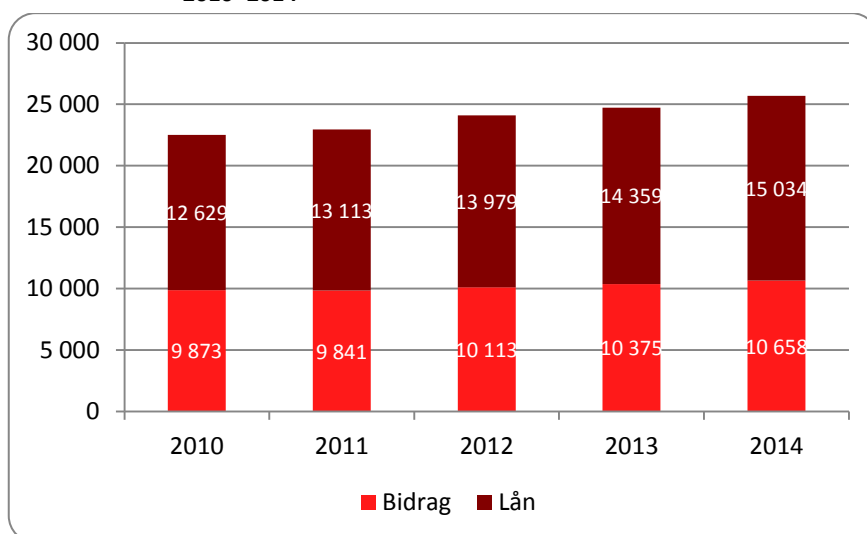
Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2014, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Det beror på att fler studerande levde i familjer med mycket låga inkomster eller ensamma. Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 11 miljoner kronor (10 procent).

Utbetalningarna av inackorderingstillägg minskade med 9 miljoner kronor (11 procent). Tidigare års minskningar av inackorderingstillägget har framför allt berott på förändringar inom gymnasieskolan som innebär att inackorderingstillägg inte kan beviljas till lika många studerande som tidigare. Att utvecklingen nu fortsätter beror på att antalet studerande vid fristående gymnasieskolor minskar.

3.2.3 Studiemedel

Under 2014 betalades det ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde av 25,7 miljarder kronor.

Diagram 3.4 Utbetalda studiemedel, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2010–2014

Utbetalningarna av lån uppgick till 15 miljarder kronor vilket innebar en ökning med 4,7 procent jämfört med 2013. Bidragsutbetalningarna motsvarade 10,7 miljarder kronor, en ökning med 2,7 procent. Under 2014 ökade alltså utbetalningarna av lån betydligt mer än utbetalningarna av bidrag. Detta berodde framför allt på att beloppet som kan beviljas i tilläggs lån fördubblades den 1 januari 2014, samt på att antalet studerande med tilläggs lån ökade.

3.2.4 Återbetalning av lån

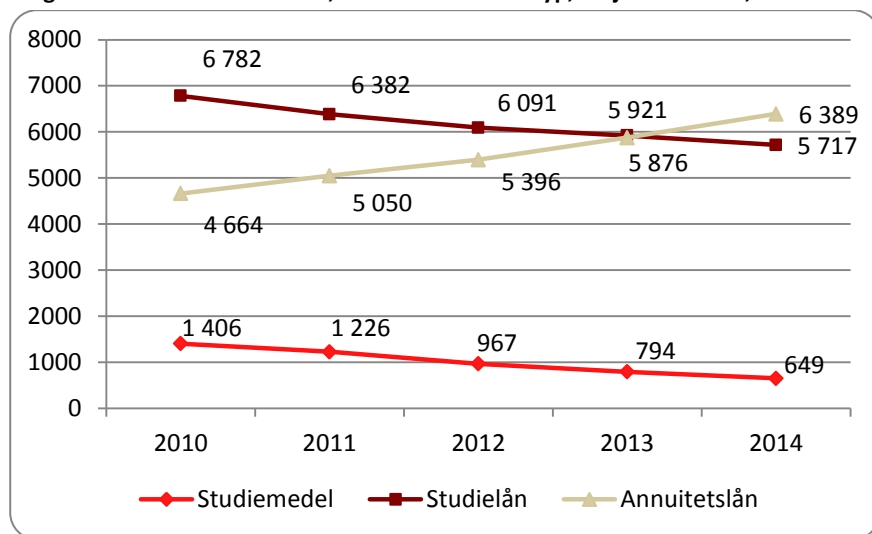
Den utestående fordran på lån uppgick 2014 till 202,3 miljarder kronor.⁸ CSN debiterade låntagarna totalt knappt 12 miljarder kronor i årsbelopp för 2014. Av detta betalade låntagarna in totalt 10,9 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar.⁹ De förtida inbetalningarna uppgick till 964 miljoner kronor under 2014, vilket innebar en ökning med 28 miljoner kronor jämfört med 2013.

De samlade inbetalningarna inklusive förtida inbetalningar och inbetalningar av avgifter för tidigare år uppgick till 12,8 miljarder kronor.

⁸ Per den 31 december. Avser fordran på låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån. Uppsagda lån, lån under skuldsanering och s.k. äldre lån ingår inte.

⁹ Beloppet inkluderar inte heller inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare avgiftsår. Detta innebär att inbetalningar kommer in även åren som följer efter avgiftsåret.

Diagram 3.5 Inbetalda lån¹, fördelat efter lånetyp, miljoner kronor, 2010–2014

¹ Avser totala inbetalningar av kapital, ränta och avgifter under året (oberoende av avgiftsår). Även förtida inbetalningar ingår. Inbetalningar på lån som sagts upp för omedelbar betalning ingår inte och inte heller uppläggningsavgifter.

I takt med att fler låntagare slutbetalar de båda äldre lånetyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av lånetypen annuitetslån ökar dock eftersom fler blir återbetalningsskyldiga. Under 2014 var inbetalningarna av annuitetslån för första gången högre än inbetalningarna av studielån.

4 Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag

4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp och Rg-bidrag. Sedan 1 januari 2014 ansvarar CSN även för beviljning och utbetalning av kostnadsersättning till studerande i gymnasial lärlingsutbildning, så kallad lärlingsersättning¹⁰.

Studiehjälpen är ett led i samhällets strävan att ge alla studerande möjlighet att få den utbildning som de har förutsättningar och intresse för, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor.

Syftet med studiehjälpen är att rekrytera ungdomar till gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera. Det saknas dock mer specifika mål för studiehjälpen och i december 2011 tillsatte regeringen en utredning som bland annat skulle behandla hur stödformen kan renodlas. Utredningen lämnade sina förslag¹¹ i juni 2013. I utredningens betänkande föreslås relativt omfattande förändringar av studiehjälpen. Ett genomgående inslag i utredningens förslag var att studiehjälpens karaktär av studiestöd ska stärkas. Betänkandet bereds för närvarande i regeringskansliet.

Lärlingsersättning är inte en del av studiehjälpen men betalas ut till studerande som har rätt till studiehjälp och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning. Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den faktiska studietid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats.

Rg-bidrag lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå. Bidraget syftar till att täcka kostnader för mat, boende samt hemresor och det ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten.

Totalt sett fick 406 200 studerande studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands under 2014. Av dem hade 405 700 studiebidrag, 8 000 inackorderingstillägg och 19 400 extra tillägg. Ett tjugotal studerande utomlands fick dessutom bidrag för dagliga resor. Lärlingsersättning betalades under 2014 ut till 7 300 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till 400 personer.

Under 2014 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 3,3 miljarder kronor. Merparten av detta betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderingstillägg och extra tillägg uppgick till 73 respektive 116 miljoner kronor vardera. Motsvarande belopp för lärlingsersättning och Rg-bidrag var 40 miljoner kronor för lärlingsersättningen och 39 miljoner kronor för Rg-bidraget.

¹⁰Förordning (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

¹¹SOU 2013:52.

4.2 Studiehjälp för studier i Sverige

4.2.1 Studiebidrag

Ett generellt stöd för gymnasiestuderande mellan 16 och 20 år

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp endast i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasiestudier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har ända sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Under 2014 var studiebidraget 1 050 kronor i månaden.

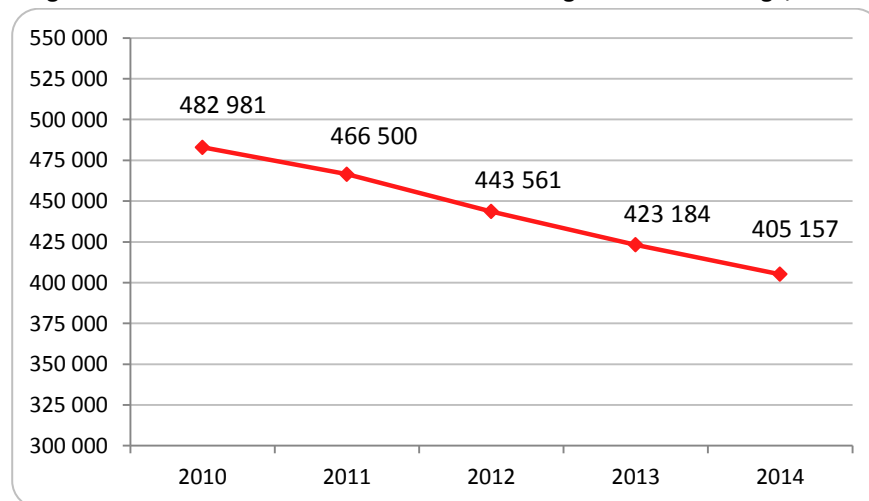
Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år han eller hon fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidraget endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är ommyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

Antalet studerande med studiebidrag fortsätter att minska

Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammantaget 405 700 personer som fick studiebidrag under 2014 fick 405 200 studiebidrag för studier i Sverige. Totalt fick 405 700 studiehjälp för studier i Sverige under året. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg och extra tillägg.

Den minskning av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag som pågått en rad år fortsatte under 2014.

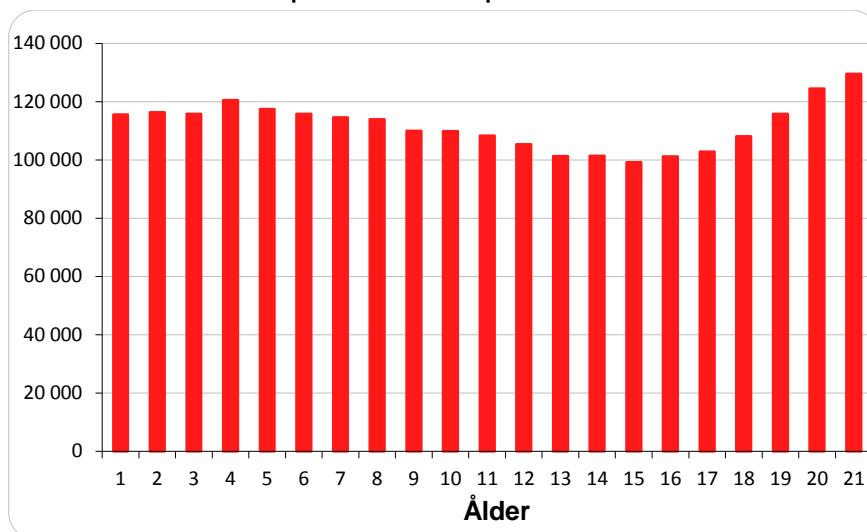
Diagram 4.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige, 2010-2014

¹ Notera att axeln för antalet studerande är bruten.

Antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag minskade med 19 200 personer under 2014, vilket är en minskning med 4 procent jämfört med föregående år. Samtidigt ökade antalet studerande som fick studiebidrag för studier på komvux för andra året i rad.

Diagram 4.2 Sveriges befolkning i åldern 1-21 år¹ den 31 december 2014, fördelat på ålder och antal personer

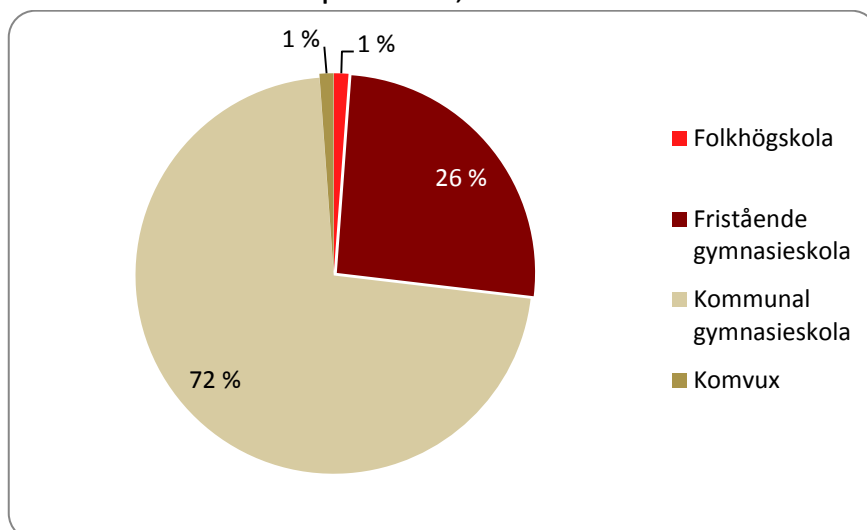

¹ Hämtat från SCB, <http://www.scb.se> (2015-02-19)

Minskningen av antalet studerande med studiebidrag beror på minskande ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan. Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas minskningen fortsätta tills dagens 14-åringar blir 16 år och börjar på gymnasiet.

Även utbetalningarna av studiebidrag minskade under 2014 som en följd av att antalet studerande minskade. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,1 miljarder kronor till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas fortsätta att minska under 2015 och 2016 som ett resultat av färre studerande på gymnasiet.

Diagram 4.3 Studerande med studiebidrag för studier i Sverige, fördelat efter andel per skolform, 2014

De flesta som har studiebidrag för studier i Sverige studerar på kommunala gymnasieskolor. Antalet studerande med studiebidrag på såväl kommunala som fristående gymnasieskolor

minskade under 2014. Andelen studerande med studiebidrag som går på fristående gymnasieskolor är dock oförändrad 2014 jämfört med föregående år.

Av dem som får studiebidrag för studier i Sverige är 195 500 flickor och 209 700 pojkar. Pojkarna utgör därmed 52 procent av dem som fick studiebidrag för studier i Sverige, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Det är även fler pojkar än flickor som får studiebidrag på kommunala gymnasieskolor. Flickorna är dock något fler än pojkarna på de fristående skolorna. Dessutom är det fler flickor än pojkar som får studiebidrag för studier på folkhögskolor och komvux. De som får studiehjälp för studier i dessa skolformer påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Det kan finnas olika anledningar till att fler kvinnor än män väljer att läsa vidare på gymnasienivå inom folkhögskola och komvux efter gymnasieskolan. Generellt är det dock fler kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet.¹²

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier och de olika typerna av stöd kan dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl. Skolorna ska rapportera ogiltig frånvaro till CSN som sedan kan besluta att dra in studiehjälpen under frånvaron. Sedan den 1 januari 2012 är riktlinjen att skolorna ska rapportera till CSN om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande.¹³ Före årsskiftet 2011/12 innebar praxis att studiehjälpen drogs in om den ogiltiga frånvaron var ungefär 20 procent eller mer av undervisningstiden och hade pågått i minst en månads tid.

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna. CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas även de på läsårsbasis. Under ett pågående läsår är det dessutom stor risk att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. I CSN:s officiella statistik¹⁴ redovisas uppgifter som avser läsår. Den statistik som redovisas nedan är hämtad från denna publikation.

Förändrad praxis har påverkat antalet som får beslut om indragen studiehjälp

Under de senaste läsåren har ett ökande antal gymnasieelever fått beslut om stoppade utbetalningar av studiehjälp till följd av ogiltig frånvaro. Även andelen som fått ett sådant beslut har ökat.

Tabell 4.1 **Antal och andel studerande¹ med beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro, fördelat efter läsår, 2009/10–2013/14**

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Antal med beslut om ogiltig frånvaro	15 478	16 322	19 738	21 832	21 554
Andel med beslut om ogiltig frånvaro	4,0 %	4,4 %	5,5 %	6,4 %	6,6 %

¹ Tabellen visar antalet personer som hade fått ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren. Hämtat från Tabell 2.13 i CSN:s officiella beviljningsstatistik, CSN (2012c), (2013) och (2014b). Andelsberäkning gjord i förhållande till totalsiffror framtagna i februari 2015.

¹² Enligt SCB är andelen kvinnor som studerar under åren efter gymnasiet högre än motsvarande andel för män (se <http://www.scb.se> (2015-02-23), Tabell: Studiedeltagande för befolkningen 16–64 år höstterminen 2013).

¹³ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd har CSN preciserat riktlinjerna för skolornas rapportering. Riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad.

¹⁴ CSN (2014b), se Tabell 2.13.

Drygt 21 500 studerande fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för läsåret 2013/2014. Andelen elever inom gymnasieskolan med ett sådant beslut uppgick därmed till 6,6 procent, vilket är en liten ökning jämfört med föregående läsår. Antalet elever som fick ett sådant beslut minskade dock något, vilket har att göra med att det totala antalet elever var färre än under föregående läsår.

Att en högre andel av de studerande får sin studiehjälp indragen beror enligt CSN:s bedömning dels på en ökad medvetenhet på skolorna om att ogiltig frånvaro ska rapporteras, dels på skärpta riktlinjer för vad som är att anse som heltidsstudier. Skolornas kunskaper om vad som gäller och rutinerna för rapporteringen har successivt förbättrats under åren. CSN bedömer dock att de förändrade riktlinjerna till skolorna är en viktig förklaring till ökningen under de senaste två läsåren. Den relativt kraftiga ökningen av andelen elever som fick studiehjälpen indragen på grund av ogiltig frånvaro under läsåren 2011/12 och 2012/13 kan till stor del antas bero på förändringen. Denna slutsats understryks av att andelen med ett frånvarobeslut endast ökat marginellt under 2013/14 jämfört med föregående år. Eftersom andelen gymnasiestuderande som fått studiehjälpen indragen har ökat under flera år, går det ändå inte att utesluta att en viss del av ökningen även beror på en mer utbredd frånvaro.¹⁵

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som har fått ett sådant beslut ökar framgår av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. En av de tydligaste skillnaderna är den mellan pojkar och flickor. Av dem som fick ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2013/14 var 63 procent pojkar, vilket är tio procentenheter högre än andelen pojkar bland dem som fick studiebidrag.¹⁶

Många studerande som rapporteras för ogiltig frånvaro får återkrav

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro drabbas i vissa fall av ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut. Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Ogiltig frånvaro medför därmed stora risker för de studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar följer av den ogiltiga frånvaron.¹⁷

Social situation och prestationskrav vanliga orsaker till frånvaro

Skolverket presenterade 2014 en kartläggning¹⁸ av frånvaron inom gymnasieskolan. En del av kartläggningen bestod av en enkätundersökning riktad till gymnasieskolorna. I enkätundersökningen ställdes bland annat frågor om orsakerna till att elever inom gymnasieskolan är frånvarande utan giltigt skäl. Den orsak som flest svarande rektorer uppgav vara en vanlig förklaring till frånvaro var hemsituationen eller den sociala situationen utanför skolan. Många angav även stress och en upplevelse av höga prestationskrav som vanliga orsaker. Ungefär lika stor andel uppgav att elever väljer att stanna hemma från vissa lektioner för att studera till andra som en vanlig förklaring till ogiltig frånvaro. I Skolverkets enkätundersökning framgick även att det finns flera problemområden som gör arbetet med att motverka frånvaro extra svårt. Exempelvis uppfattade rektorerna att såväl vårdnadshavares attityder till skolan som bristande motivation och skoltrötthet är tydliga problem i detta arbete.¹⁹

¹⁵ Se CSN (2012a).

¹⁶ Se CSN (2014b).

¹⁷ Under 2012 inledde CSN ett förebyggande arbete genom att ringa studerande i åldern 18–20 år som fått en påminnelse på sin återkravsskuld. Syftet med arbetet var fler unga skulle få bättre kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter, samt att erbjuda dem en betalningsplan för att kunna dela upp betalningen och undvika att få ett kronofogdekrav.

¹⁸ Skolverket (2014a).

¹⁹ Se Skolverket (2014a).

4.2.2 Inackorderingstillägg

4.2.2.1 Ekonomiskt stöd gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. Tillägget är en efterföljare till de landsbygdsstipendier som infördes på 1940-talet. Då var det fyra gånger så vanligt bland tätortsungdom att fortsätta studera efter den obligatoriska skolan jämfört med barn från landsbygden. I slutet av 1960-talet fick 50 000 studerande inackorderingstillägg. Antalet hade minskat till 30 000 vid mitten av 1970-talet. Anledningen att antalet inackorderingstillägg minskade var främst den kraftiga utbyggnaden av gymnasieskolan, som medförde att en högre andel av de studerande kunde bo kvar i föräldrahemmet under skoltiden.

I samband med kommunaliseringen av gymnasieskolan 1992 delades ansvaret för inackorderingstillägget upp mellan staten och kommunerna. CSN administrerade tidigare allt inackorderingstillägg. I dag ligger ansvaret främst på de studerandes hemkommuner, som är skyldiga att bekosta dagliga resor till skolan för studerande som bor minst sex kilometer från skolan. Hemkommunerna bekostar inackordering för studerande inom det offentliga skolväsendet. CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående skolor²⁰, folkhögskolor och riksinternatskolor.

En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som han eller hon ska gå inte finns på hemorten och om skolorten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag. Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppsklasser. Om avståndet från hemmet till skolan är 0-44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut där avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Beloppen höjdes vid flera tillfällen fram till mitten av 1990-talet, men de har inte ändrats efter 1995. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Dessutom kan inackorderingstillägg ges till studerande som ännu inte fyllt 16, vilket är ytterligare en skillnad jämfört med studiebidraget.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2014 avslog CSN ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige för 2 300 personer, vilket är drygt en tredjedel jämfört med antalet studerande som fick inackorderingstillägg.²¹ En vanlig orsak till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

Antalet som får inackorderingstillägg fortsätter att minska

I den nya gymnasieskolan som infördes höstterminen 2011 har de så kallade specialutformade programmen försvunnit och ersatts av utbildningar på nationella program eller av särskilda varianter. En studerande som antas till en fristående gymnasieskola som anordnar en särskild variant av ett gymnasieprogram får inte tillgång till det statliga inackorderingstillägget om det aktuella programmet finns på elevens hemort. Undantag görs bara om det finns särskilda skäl i det enskilda fallet. Om Skolverket har beslutat om så kallad riksrekrytering för utbildningen lämnas dock inackorderingstillägg.

Förändringarna innebär att ett minskat antal studerande beviljas inackorderingstillägg. De nya bestämmelserna gäller för dem som påbörjade sina gymnasiestudier under läsåret 2011/12. För dem som påbörjade studierna tidigare gäller äldre bestämmelser. Detta innebär att

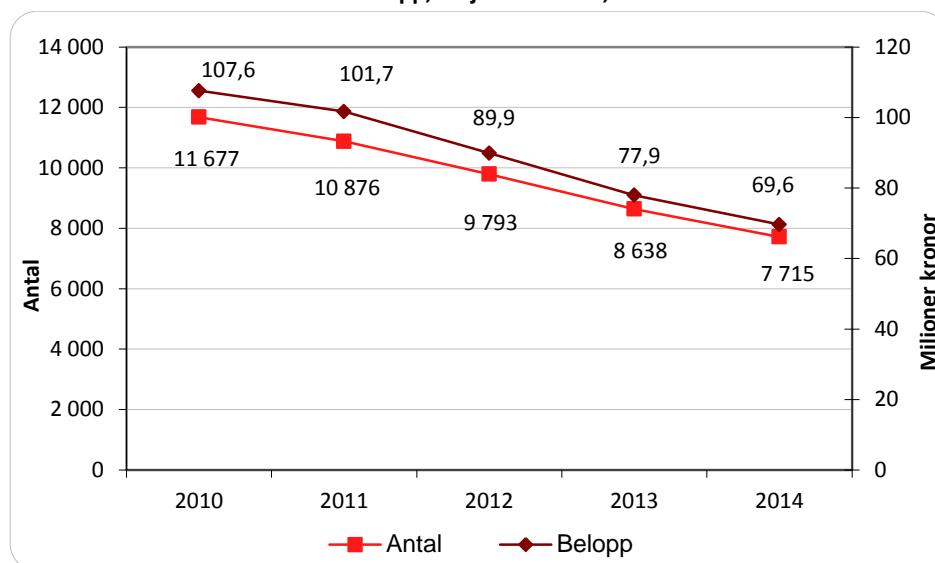
²⁰ Sedan 1 juli 2013 ges inackorderingstillägg även till studerande på fristående gymnasiesärskolor.

²¹ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

minskningen av antalet beviljade inackorderingstillägg har skett successivt. Minskningen var tydlig redan under 2011, men den har fortsatt även under efterföljande år. Under 2014 hade 7 700 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning med ungefär 900 studerande eller 11 procent jämfört med föregående år.

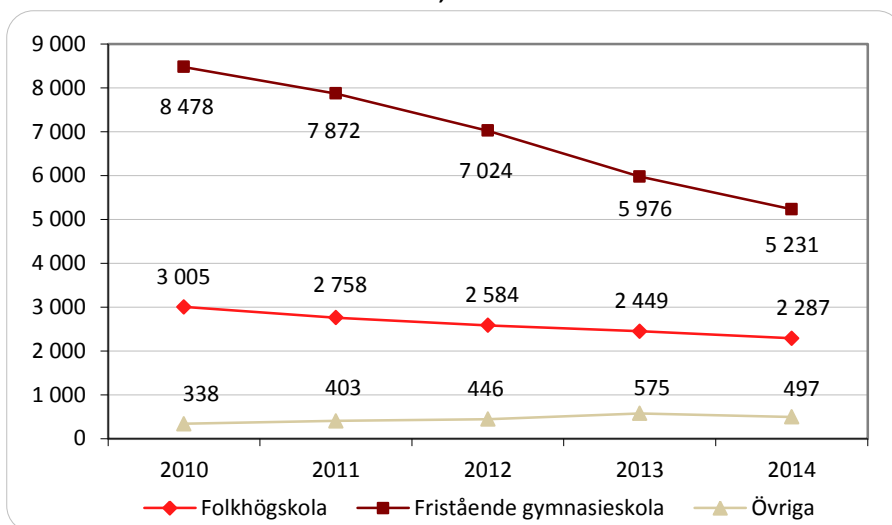
Samtliga årskurser berördes av bestämmelserna inom den nya gymnasieskolan redan under hösten 2013. Trots detta fortsatte antalet elever med inackorderingstillägg att minska under 2014. Utöver de ändrade bestämmelserna om inackorderingstillägg kan minskningen även bero på att antalet studerande på fristående gymnasieskolor har blivit färre under det senaste året.

Diagram 4.4 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2010–2014

Under 2014 minskade utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige med 11 procent till 70 miljoner kronor. Minskningen är procentuellt lika stor som minskningen av antalet studerande med inackorderingstillägg. Det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige förblev i stort sett oförändrad under 2014 jämfört med föregående år. För 2014 var det genomsnittliga utbetalningsbeloppet 9 025 kr. De genomsnittliga utbetalningsbeloppen ökade fram till 2010 men minskade därefter fram till 2013. En minskning av de genomsnittliga beloppen beror på att de som fått inackorderingstillägg studerar på skolor närmare hemorten jämfört med tidigare. Det återstår att se hur de genomsnittliga utbetalningarna utvecklas under kommande år och om 2014 kommer att utgöra en vändpunkt i förhållande till föregående års minskning eller inte.

Diagram 4.5 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige, fördelat efter skolform, 2010–2014

Antalet studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige har fortsatt att minska under 2014, för såväl fristående gymnasieskolor som folkhögskolor. Under 2014 fick 4,8 procent av studiehjälpstagarna i fristående gymnasieskolor inackorderingstillägg, vilket är en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med 2013. Minskningen har pågått under flera läsår och kan antas ha berott på ändrade regler för vilka utbildningar i den nya gymnasieskolan som ger rätt till inackorderingstillägg. Att minskningen nu fortsätter innebär att även andra förklaringar till utvecklingen måste sökas. En sådan eventuell förklaring kan vara att möjligheten att välja en fristående på skola på annan ort har minskat i takt med att de fristående skolorna blivit färre under de senaste läsåren.²²

Andelen flickor som får inackorderingstillägg är 58 procent, vilket innebär att flickor är klart överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning²³ är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

4.2.3 Extra tillägg

Särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och ska därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Ett behovsprövat studiestöd till ungdomar i gymnasieskolan har funnits ända sedan 1940-talet. Det extra tillägget infördes 1984 och ersatte då tidigare selektiva stödformer.

Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt del av en eventuell förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Extra tillägg beviljas endast om det ekonomiska underlaget är mindre än 125 000 kronor under det aktuella läsåret. Till skillnad från studiebidraget kan extra tillägg även ges till studerande som inte fyllt 16 år. Beloppen och inkomstgränserna höjdes vid olika tillfällen fram till i början av 1990-talet,

²² Se Skolverkets officiella statistik Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå Tabell 4 A: Skolor och elever samt antal elever bosatta i annan kommun läsår 2005/06-2014/15 (hämtad från www.skolverket.se 2015-03-31).

²³ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2013).

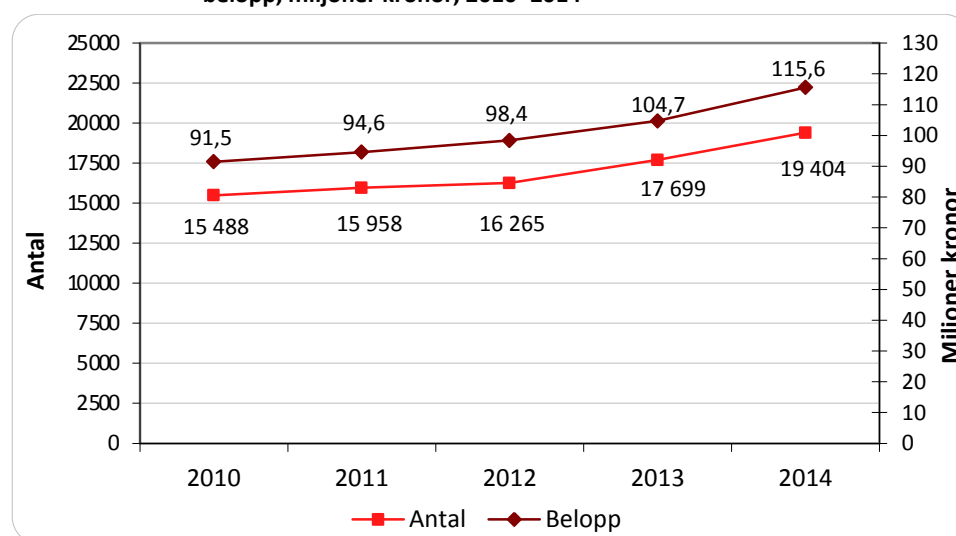
men de har inte ändrats efter 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under tio månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2014 avslog CSN ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige för 7 300 personer²⁴. Vanliga orsaker till avslag var att de sökande inte skickade in begärda kompletterande uppgifter samt att familjernas redovisade inkomster var för höga.

Antalet studerande som får extra tillägg fortsätter att öka

Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade under 2014, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Under 2014 gavs extra tillägg till 19 400 studerande i Sverige, vilket är en ökning med nära 10 procent jämfört med 2013. De senare årens ökning har därmed fortsatt under 2014. Ökningstakten var även högre under det senaste året jämfört med tidigare år.

Diagram 4.6 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2010–2014

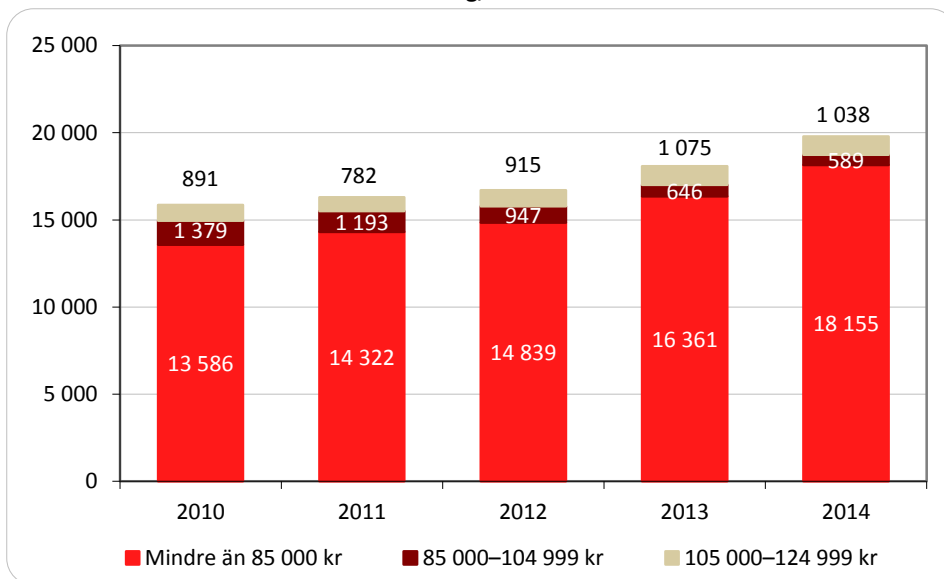

Även de utbetalda beloppen ökade under 2014. Utbetalningarna av extra tillägg för studier i Sverige ökade med 10 procent till 116 miljoner kronor. Det genomsnittliga utbetalda beloppet per studerande ökade dock endast marginellt jämfört med föregående år.

Ökningen för det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Denna utveckling fortsatte under 2014 då andelen mottagare av extra tillägg som redovisade ett ekonomiskt underlag för familjen som var lägre än 85 000 kronor ökade. Drygt 9 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde denna grupp under 2014.

²⁴ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 4.7 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige, fördelat efter ekonomiskt underlag, 2010–2014

I en undersökning som genomfördes av CSN under 2012 framgår det att gruppen med extra tillägg även har genomgått andra förändringar över tid. Från att tidigare ha levt i hushåll med en ensamstående förälder lever studerande med extra tillägg nu som barn i nyanlända familjer eller som ensamkommande flyktingbarn. En hög andel är också andra generationens invandrare. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet. Detta har inneburit att familjer med realinkomster som tidigare gav rätt till extra tillägg inte längre kan beviljas stödet.²⁵ Antalet ensamkommande flyktingbarn som beviljats uppehållstillstånd har även ökat under de senaste åren²⁶, vilket förmodligen är en viktig faktor bakom den tydliga ökningen av antalet studerande med extra tillägg.

Det finns även tydliga könsskillnader när det gäller dem som får stöd i form av extra tillägg. Av dem som fick extra tillägg 2014 var 7 300 flickor och 12 200 pojkar. Pojkar och deras familjer är därmed klart överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 63 procent pojkar under 2014, vilket i stort sett är en lika stor andel som under 2013. Att skillnaderna mellan pojkar och flickor är så pass tydliga kan ha ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är pojkar. Under 2014 var över 80 procent av de ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige pojkar.²⁷ Uppgifterna överensstämmer även med statistiken över beviljat försörjningsstöd till personer i åldern 16–19 år under 2013, där en majoritet var pojkar.²⁸

²⁵ CSN (2012 b).

²⁶ Se Migrationsverket, www.migrationsverket.se, (2015-02-18) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats* (för åren 2011, 2012, 2013 och 2014).

²⁷ Se Migrationsverket, www.migrationsverket.se, *Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar, Januari 2015*.

²⁸ Socialstyrelsen (2014).

4.3 Studiehjälp för studier utomlands

4.3.1 Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderingstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EES och Schweiz.

4.3.2 Utveckling över tid

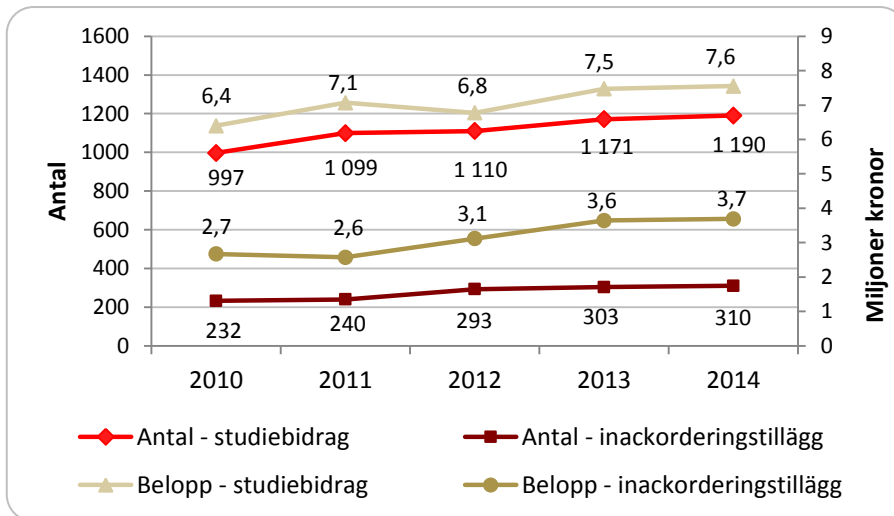
Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderingstillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

Utbetalningarna av studiebidrag och inackorderingstillägg för utlandsstudier ökar

Under 2014 var det 1 200 studerande som fick studiebidrag för utlandsstudier, medan 310 studerande fick inackorderingstillägg. Endast en handfull studerande hade stöd i form av extra tillägg och bidrag för dagliga resor. Dubbelt så många flickor som pojkar fick studiehjälp för studier utomlands, både i form av studiebidrag (800 flickor jämfört med 400 pojkar) och inackorderingstillägg (200 flickor och 100 pojkar). När det gäller utbetalda belopp stod studiebidraget för 7,6 miljoner kronor och inackorderingstillägget för 3,7 miljoner kronor av de totalt 11,5 miljoner kronor som betalades ut i form av studiehjälp för utlandsstudier under 2014.²⁹

²⁹ Utöver detta tillkommer 304 elever och 3,1 miljoner kronor som har betalats ut via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU-rätten.

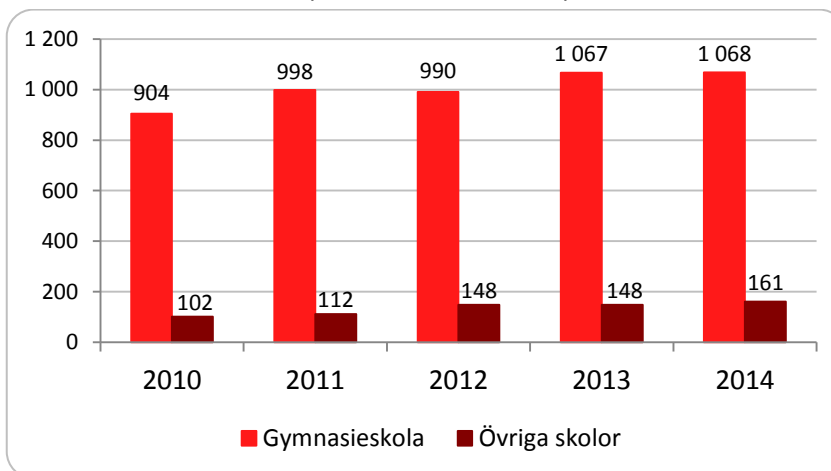
Diagram 4.8 Antal studerande med studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands samt utbetalda belopp, miljoner kronor, 2010–2014

Antalet studerande som får studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands har ökat under de senaste åren. Under 2014 ökade dock antalet studerande med studiebidrag för studier utomlands med endast 19 personer, vilket motsvarar 1,6 procent. Även antalet studerande med inackorderingstillägg för utlandsstudier ökade något.

Utbetalda belopp har ökat för såväl studiebidraget som inackorderingstillägget. Under 2014 var ökningen relativt liten. Utbetalningarna av studiebidrag för studier utomlands ökade med 1,1 procent, och utbetalningarna av inackorderingstillägg för utlandsstudier ökade med 1,4 procent. Tidigare års ökning av har därmed mattats av något under 2014.

Diagram 4.9 Antal studerande med studiehjälp för studerande utomlands, fördelat efter skolform, 2010–2014

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form. Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2014 läste nästan nio av tio studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola.

4.4 Lärlingsersättning

4.4.1 Ny stödform för studerande i gymnasial lärlingsutbildning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag till extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Avsikten är att ingen ska behöva välja bort lärlingsutbildning av ekonomiska skäl.

Lärlingsersättningen är 1 000 kronor per studiemånad och kan lämnas till elever på gymnasial lärlingsutbildning där delar av utbildningen bedrivs på en arbetsplats. Beloppet är en schablonersättning och eleven behöver inte visa att han eller hon har extra kostnader för mat eller resor. En elev som får lärlingsersättning kan också ha studiebidraget i studiehjälp samtidigt.

För att få lärlingsersättning krävs att det finns ett avtal mellan eleven, skolan och arbetsgivaren, ett så kallat utbildningskontrakt. Dessutom måste studierna bedrivs på heltid. Även om lärlingsersättningen inte är en del av studiehjälpen krävs att den studerande har rätt till studiehjälp för att kunna få lärlingsersättning. Lärlingsersättning kan, liksom inackorderings-tillägg och extra tillägg, lämnas även till studerande som är under 16 år så länge utbildningen berättigar till detta. Som längst kan dock lärlingsersättning lämnas till och med det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

För att få lärlingsersättning krävs en särskild ansökan. Under 2014 avslog CSN 900 ansökningar om lärlingsersättning.³⁰ Vanliga orsaker till avslag var att den sökande inte skickat in kompletterande uppgifter eller att han eller hon inte gick på en lärlingsutbildning.

4.4.2 Första året med lärlingsersättning

Under 2014 fick 7 300 personer lärlingsersättning. Då lärlingsersättningen infördes den 1 januari 2014 finns inget tidigare år att jämföra med. Det finns heller inga större skillnader mellan första och andra halvåret 2014. Såväl under vår som under höst fick 4 900 personer lärlingsersättning. Utbetalningarna av lärlingsersättning uppgick under 2014 till 40 miljoner kronor.

Det finns tydliga skillnader mellan pojkar och flickor när det gäller antalet personer som fick lärlingsersättning under 2014. Under året fick 3 000 flickor och 4 300 pojkar lärlingsersättning. Andelen pojkar uppgick därmed till 59 procent.

Under 2014 hade CSN ett särskilt uppdrag³¹ att ta fram kommenterad statistik för lärlingsersättningen. Den framtagna statistiken³² omfattar endast det första halvåret 2014 men visar ändå på skillnader även mellan andra studerandegrupper än pojkar och flickor. Det var exempelvis betydligt fler elever vid fristående gymnasieskolor som fick lärlingsersättning än vad det var på kommunala gymnasieskolor under det första halvåret 2014. Även andelen elever med lärlingsersättning av det totala antalet elever som fick studiehjälp under halvåret skiljde sig åt mellan fristående och kommunala skolor, 3,6 procent för de fristående skolorna och 0,8 procent för de kommunala skolorna. Det var även en tydlig skillnad mellan andelen elever som fick lärlingsersättning på olika gymnasieprogram. VVS- och fastighetsprogrammet

³⁰ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

³¹ Se *Regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Centrala studiestödsnämnden*.

³² CSN (2014e)

var det program där andelen med lärlingsersättning var högst, här fick under första halvåret 2014 närmare 13 procent av eleverna lärlingsersättning. På naturbruksprogrammet, där andelen var lägst, fick endast 1,8 procent av eleverna lärlingsersättning. Skillnaderna mellan olika program avspeglar även skillnaderna mellan kvinnor och män i bemärkelsen att de program där andelen elever med lärlingsersättningen var hög dominerades av pojkar.

4.5 Rg-bidrag

4.5.1 Vad är Rg-bidrag?

Rg-bidrag kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå.

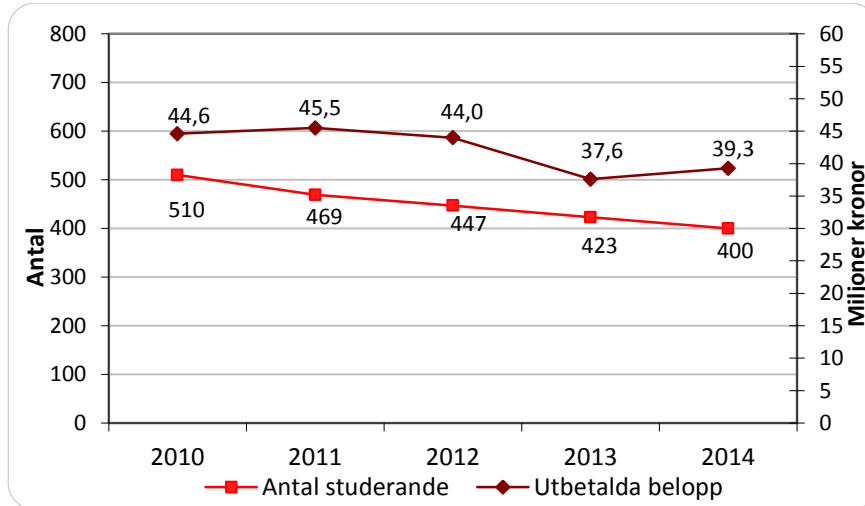
En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att han eller hon ska kunna pendla kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Målet för bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier.

Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan han eller hon få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen. För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studiehjälp kan i stället få ett tilläggsbidrag för sina levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget betalas ut med 1 050 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget inom studiehjälpen.

4.5.2 Utveckling för Rg-bidraget

Under 2014 studerade 400 personer med Rg-bidrag, vilket innebär att antalet studerande med Rg-bidrag minskat tre år i rad.

Diagram 4.10 Antal studerande med Rg-bidrag och utbetalda belopp¹, miljoner kronor, 2010–2014

¹ Redovisningssättet förändrades i Studiestödet 2013. Tidigare hade uppgifter om belopp hämtats från CSN:s produktionssystem. I diagramet ovan är dessa uppgifter hämtade från CSN:s ekonomisystem. Detta innebär att uppgifter avseenden 2010-2012 inte överensstämmer med tidigare versioner av rapporten.

I motsats till antalet studerande ökade utbetalningarna av Rg-bidrag jämfört med föregående år. Under 2014 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande 39,3 miljoner kronor, vilket är en ökning med 4,4 procent jämfört med 2013. Det genomsnittligt utbetalda beloppet för 2014 var 98 200 kronor per person, vilket även det är en tydlig ökning jämfört med året innan. Huvuddelen av Rg-bidraget utgörs av bidrag till boendekostnader för studerande som är inackorderade i Örebro. Det utbetalda beloppet beror därför till stor del på de kostnader som Örebro kommun har när det gäller att ordna boende för de studerande, vilket även förklarar utvecklingen under det senaste året.

5 Studiemedel

5.1 Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel.

I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

5.2 Antal stödtagare och utbetalda belopp

5.2.1 Samtliga utbildningsnivåer

Antalet studerande med studiemedel fortsatte att öka under 2014. Det var en ökning med 2 procent eller 10 200 personer sedan det föregående året. Andelen kvinnor och män var oförändrat 59 respektive 41 procent.

Tabell 5.1 **Antal studerande med studiemedel, fördelat på kön, 2010–2014**

	Kvinnor	Män	Totalt
2010	277 638	188 718	466 356
2011	277 139	187 997	465 136
2012	278 523	188 639	467 156
2013	279 732	192 218	471 950
2014	285 723	196 432	482 155

Den största ökningen av antalet studerande med studiemedel har skett på gymnasienivå men även antalet studerande på eftergymnasial nivå har ökat.

Faktorer som bidragit till ökningen på gymnasienivå är att stora ungdomskullar befinner sig i en ålder då studier är en vanlig sysselsättning. Ett fortsatt ganska svagt konjunkturläge som innebär svårigheter, särskilt för yngre, att komma in på arbetsmarknaden kan också bidra till att fler väljer att studera. Även utbudet av platser vid framför allt komvux påverkar antalet studerande.

Tabell 5.2 **Antal studerande med studiemedel, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier, 2010 – 2014¹**

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2010	24 125	114 070	333 381	30 766
2011	22 864	113 870	331 680	31 769
2012	22 916	110 068	336 593	32 728
2013	22 807	112 571	337 290	33 603
2014	22 577	119 144	340 388	33 922

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier. Totalt fick 482 155 personer studiemedel under 2014.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands.

Antalet studerande på grundskolenivå minskade något 2014 medan antalet ökade på övriga nivåer och utomlands. På gymnasienivå i Sverige ökade antalet studerande med närmare 6 procent vilket är den främsta förklaringen till att det totala antalet studerande med studiemedel har ökat under 2014.

Antalet studerande på eftergymnasial nivå i Sverige ökade med 1 procent under 2014 och det gjorde även antalet studerande utomlands. Både antalet studerande på eftergymnasial nivå i Sverige och antalet studerande utomlands är därmed det högsta någonsin.³³

Andelen deltidsstuderande är oförändrad

Under 2014 fick 66 600 personer studiemedel för deltidsstudier. Det är en ökning med 2 500 personer jämfört med 2013 men andelen deltidsstuderande var oförändrad, 14 procent. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som läser på deltid. Av de deltidsstuderande är andelen kvinnor 66 procent vilket den även var 2013. Närmare hälften av dem som studerade på deltid läste på eftergymnasial nivå, vilket motsvarar 9 procent av samtliga studerande på den nivån. Den högsta andelen deltidsstuderande finns på grundskolenivå där 30 procent, 6 800 personer, läste på deltid 2014. Motsvarande andel på gymnasienivå var 25 procent. Av dem som studerade på deltid på eftergymnasial nivå studerade 49 procent på fristående kurser.

³³ Även antalet studiemedelstagare på gymnasienivå är det högsta någonsin. Tidigare fanns det dock andra typer av studiestöd för studerande inom vuxenutbildningen, t.ex. särskilt vuxenstudiestöd (SVUX), särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA), särskilt utbildningsbidrag (UBS) och rekryteringsbidrag. Vid en summering av studerande med olika typer av studiestöd var antalet studerande på gymnasienivå högre under det s.k. Kunskapslyftet i slutet av 1990-talet.

De utbetalda beloppen ökade

Under 2014 betalades det ut 25,7 miljarder kronor i studiemedel, vilket är en ökning med 958 miljoner jämfört med 2013.

Tabell 5.3 Utbetalda studiemedelsbelopp, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2012–2014

	2012	2013	2014
Studiebidrag	9 744,0	9 964,3	10 229,7
Tilläggsbidrag	368,6	410,6	427,9
Bidrag totalt	10 112,6	10 374,8	10 657,5
Grundlån	13 129,9	13 489,1	13 873,9
Merkostnads lån	640,0	657,9	675,0
Tilläggs lån	210,1	211,7	485,1
Lån totalt	13 979,0	14 358,7	15 034,0
Studiemedel totalt	24 091,6	24 733,5	25 691,5

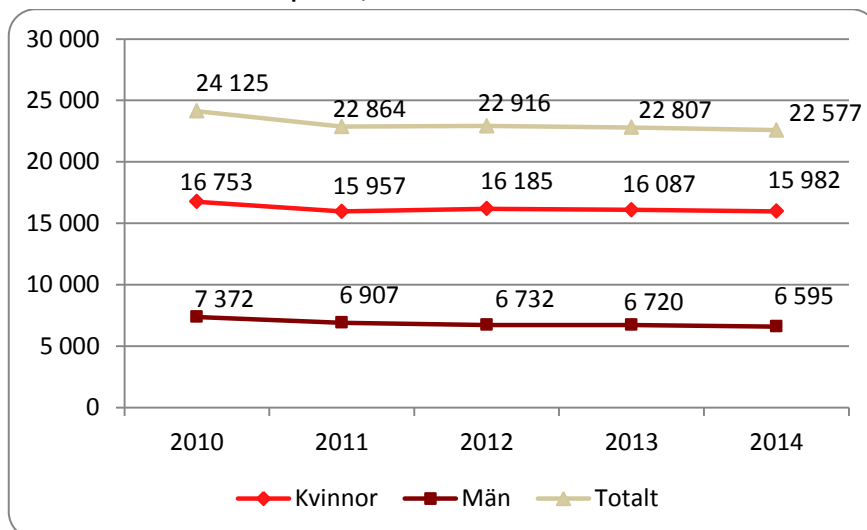
Utbetalningarna av lån ökade med 675 miljoner kronor, medan utbetalningarna av bidrag ökade med 95 miljoner kronor. Ökningarna beror främst på ett ökat antal studerande. Att lånet ökade mer än bidraget beror främst på att tilläggs lånet höjdes 2014 (se avsnitt 5.4.1).

5.2.2 Vuxenutbildning på grundskole- och gymnasienivå

Hög andel kvinnor och äldre studerande på grundskolenivå

Antalet studiemedelstagare på grundskolenivå har varit i stort sett oförändrat under de fyra senaste åren och uppgick under 2014 till 22 600 personer.

Diagram 5.1 Antal studerande på grundskolenivå med studiemedel, fördelat på kön, 2010–2014

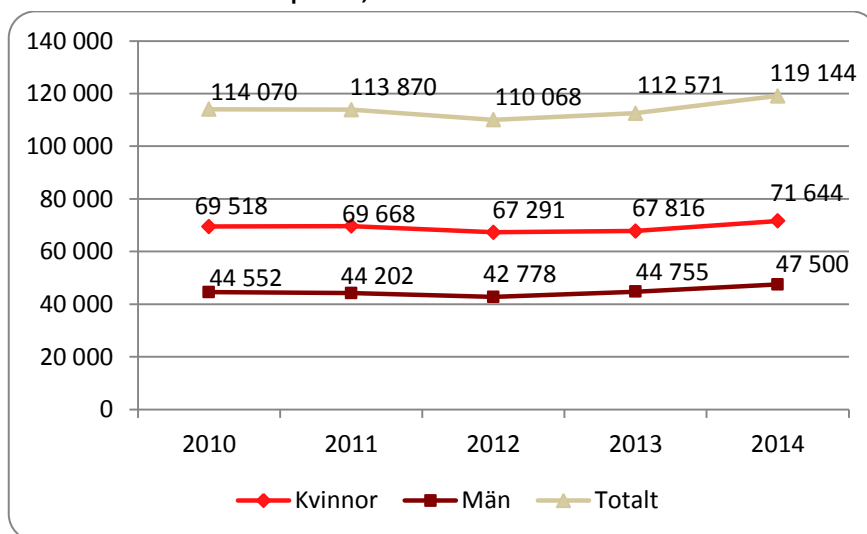
Av dem som studerade på grundskolenivå var 71 procent kvinnor och 29 procent män. Majoriteten, 87 procent, studerade på komvux och 13 procent vid folkhögskola. Denna fördelning gällde både bland män och bland kvinnor.

De som får studiemedel för studier på grundskolenivå är äldre än dem som studerar på andra utbildningsnivåer. Under 2014 var 56 procent av de studerande äldre än 30 år och 19 procent var äldre än 40 år.

Antalet studerande på gymnasienivå ökar

Antalet studiemedelstagare på gymnasienivå i Sverige fortsätter att öka. Under 2014 var det 6 600 fler som fick studiemedel för gymnasiestudier jämfört med 2013. Det innebär en ökning med närmare 6 procent. Till viss del beror ökningen på att fler som saknar fullständig gymnasieutbildning har sökt sig till utbildning. De som fick det högre bidraget för studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens stod för halva ökningen av studerande på gymnasienivå.³⁴ Även antalet utländska medborgare som fick studiemedel för studier på gymnasienivå ökade under 2014.³⁵ Dessutom ökade antalet studerande med det generella bidraget med 1 800 personer. En ökad invandring och stora ungdomskullar som lämnat gymnasieskolan under de senaste fem-sex åren är faktorer som bidragit till ökningen av antalet studiemedelstagare på gymnasienivå. Statistik från Skolverket³⁶ visar att de skärpta behörighetskraven som infördes 2010 har medfört att andelen gymnasiestuderande som uppnår grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier har minskat med 17 procentenheter mellan läsåren 2012/13 och 2013/14. Enligt CSN:s bedömning har detta ännu inte nämnvärt påverkat antalet studerande med studiemedel på gymnasienivå. Utvecklingen bör dock följas under de kommande åren.

Diagram 5.2 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel, fördelat på kön, 2010–2014

Av dem som studerade på gymnasienivå var andelen kvinnor 60 procent och andelen män 40 procent. Hälften av alla som studerade på gymnasienivå 2014 var yngre än 25 år, 29 procent var 30 år eller äldre och 11 procent var 40 år eller äldre. Andelen yngre än 25 år har minskat med 3 procentenheter medan andelen äldre än 30 år och äldre än 40 år har ökat med omkring 1 procentenhet vardera sedan 2013.

³⁴ Se avsnitt 5.3.2 för mer information.

³⁵ Se kapitel 6.2.3 för mer information.

³⁶ Skolverkets officiella statistik, <http://www.skolverket.se> *Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå*, Tabell: 1 D, 2014 och 2 B, 2013 (hämtade 2015-03-31).

De flesta som studerar på gymnasienivå läser på komvux. Under 2014 studerade 68 procent på komvux. Det är också på komvux som antalet studerande på gymnasienivå har ökat under 2014. Av resterande som studerade på gymnasienivå under 2014 studerade 16 procent på folkhögskola och 16 procent på övriga gymnasieutbildningar.

Tabell 5.4 Antal studerande på gymnasienivå med studiemedel, fördelat på skolform och kön, andelar i procent, 2014

	Folkhögskola	Andel	Komvux	Andel	Övriga ¹	Andel
Kvinnor	11 058	56	53 211	65	8 351	44
Män	8 514	44	29 047	35	10 680	56
Samtliga	19 572	100	82 258	100	19 031	100

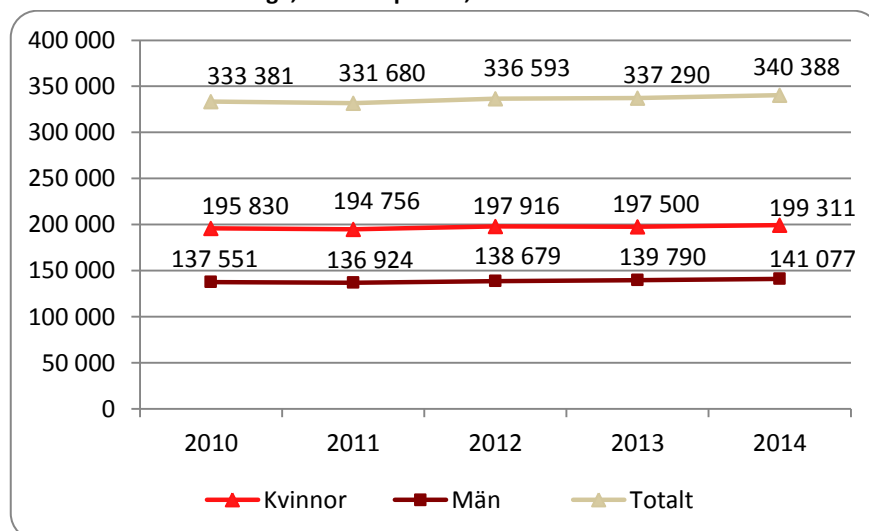
¹ Under "Övriga" ingår kompletterande utbildningar och basåret vid högskola.

Könsfördelningen är jämnast inom skolformen övriga gymnasieutbildningar och mest ojämn bland dem som läser på komvux. Inom de övriga skolformerna på gymnasienivå är andelen män högre än andelen kvinnor. Det beror på att några manligt dominerade utbildningar räknas dit, främst högskolans basår samt ett antal kompletterande utbildningar inom musik och teknik.

5.2.3 Utbildning på eftergymnasial nivå i Sverige

Antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå ökade med 3 100 personer under 2014 vilket motsvarar en ökning med 1 procent. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige var därmed högre än det varit någon gång tidigare.

Diagram 5.3 Antal studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, fördelat på kön, 2010–2014

Både antalet män och antalet kvinnor ökade. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå 2014 var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent vilket är oförändrat jämfört med 2013.

Under 2014 var 56 procent av de studerande yngre än 25 år och 17 procent var 30 år eller äldre. Andelen studerande som var yngre än 25 år minskade med 1 procentenhet jämfört

med 2013 medan andelen som var 25–29 år ökade med 1 procentenhet. Andelen som var 30 år eller äldre var oförändrad.

I åldersgruppen yngre än 25 år sker det också en förskjutning i åldrarna. Andelen yngre än 23 år har minskat med 3 procentenheter jämfört med 2013 medan andelen i åldern 23–24 år har ökat med motsvarande. De stora ungdomskullarna som lämnade gymnasieskolan för 5–6 år sedan har nu blivit äldre. De har antingen blivit över 25 år eller färdiga med sin utbildning vilket även öppnar för fler äldre studerande.

Antalet studerande med studiemedel ökade inom alla skolformerna på eftergymnasial nivå under 2014.

Tabell 5.5 Antal studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, fördelat på skolform, 2010–2014

	KY/YH ¹	Högskola/ universitet	Övriga ²	Totalt antal brutto	Totalt antal netto ³
2010	33 207	293 670	8 618	335 495	333 381
2011	33 963	291 788	8 033	333 784	331 680
2012	32 635	297 774	7 933	338 342	336 593
2013	33 989	297 316	7 816	339 121	337 290
2014	35 278	298 854	7 868	342 000	340 388

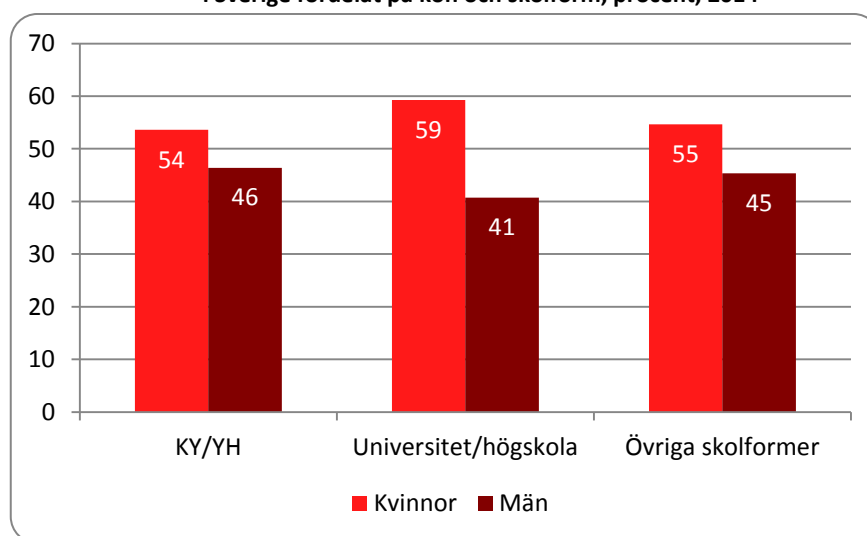
¹ Kvalificerad yrkesutbildning och yrkeshögskola.

² Under "Övriga" ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen. Även kompletterande utbildningar ingår under övergångsperioden (skolformen upphörde den 25 december 2013).

³ En studerande kan under ett år studera inom flera skolformer. Här redovisas nettoantalet studerande per år.

Antalet studiemedelstagare ökade mest inom högskola och universitet medan den procentuellt största ökningen skedde inom yrkeshögskolan där antalet ökade med 4 procent jämfört med 2013. Studiestödstagarnas fördelning mellan de olika skolformerna har varit relativt konstant under de senaste åren, drygt 87 procent studerar vid högskola och universitet, 10 procent vid yrkeshögskola och 2 procent studerar inom övriga skolformer.

Diagram 5.4 Studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige fördelat på kön och skolform, procent, 2014

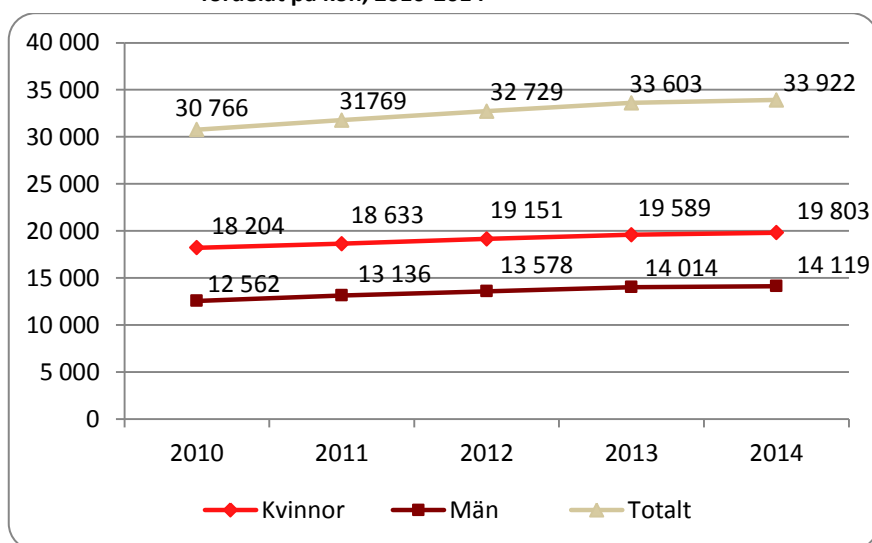

Andelen kvinnor är högre än andelen män inom samtliga skolformer. Jämnast är könsfördelningen inom yrkeshögskolan och de övriga skolformerna medan andelen män är lägst inom högskolor och universitet. Yrkeshögskolan och de övriga skolformerna har ofta kortare och mer yrkesinriktade utbildningar inom traditionellt manliga yrkesområden jämfört med universitet och högskolor, vilket kan vara en anledning till att de lockar förhållandevis många män.

5.2.4 Studier med studiemedel utomlands

Antalet utlandsstuderande med studiemedel uppgick till 33 900 personer under 2014, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med 2013. Det är sjätte året i rad som antalet utlandsstuderande ökar. Deras antal har ökat med 23 procent sedan 2008 och är nu det högsta någonsin.

Diagram 5.5 Antal utlandsstuderande med studiemedel, fördelat på kön, 2010-2014

Av dem som studerade utomlands med studiemedel studerade 700 personer på gymnasienivå och 33 300 på eftergymnasial nivå.³⁷ Antalet utlandsstuderande minskade något på gymnasienivå och ökade på eftergymnasial nivå. Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var oförändrad jämfört med 2013, 58 procent kvinnor och 42 procent män. Andelen män är 1 procentenhet högre bland dem som studerar utomlands jämfört med dem som studerar på eftergymnasial nivå i Sverige.

I den fortsatta redovisningen i detta avsnitt behandlas enbart utlandsstuderande på eftergymnasial nivå.

CSN bedömer att det ökande antalet utlandsstuderande bland annat beror på de stora ungdomskullar som har lämnat gymnasieskolan de senaste åren. Antalet sökande per plats vid svenska utbildningar kan också spela roll för hur många som väljer att studera utomlands. Det totala antalet sökande till högskolestudier i Sverige fortsatte att öka under 2014 medan andelen antagna har minskat under åren 2012–2014 enligt statistik från

³⁷ En person kan finnas registrerad på flera utbildningsnivåer under samma kalenderår.

Universitetskanslersämbetet.³⁸ De utlandsstuderandes andel av samtliga studerande på eftergymnasial nivå har också ökat något från 9 procent 2009 till 10 procent 2014.

De som studerar utomlands är i genomsnitt yngre än dem som studerar i Sverige. Av de utlandsstuderande som studerade på eftergymnasial nivå under 2014 var 64 procent yngre än 25 år, medan bara 7 procent var 30 år eller äldre.

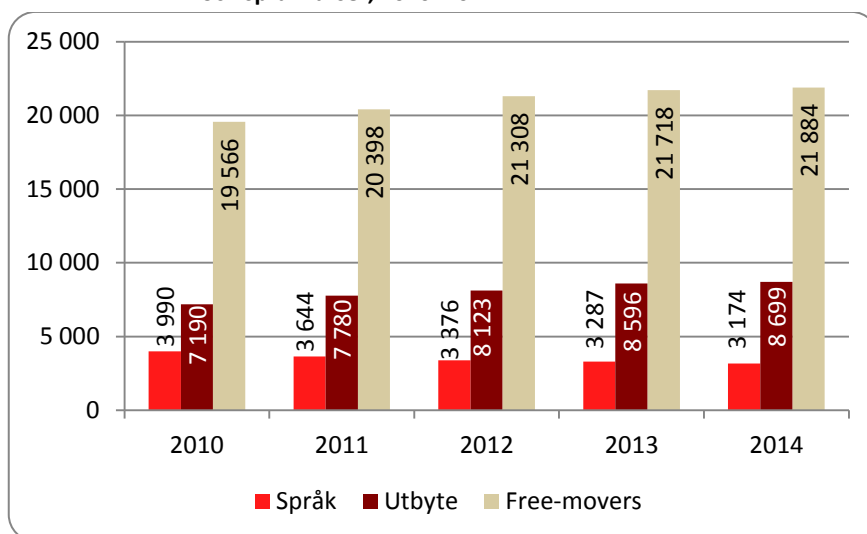
Antalet free-movers och utbytesstuderande fortsätter att öka

De utlandsstuderande på eftergymnasial nivå delas här in i tre grupper:

- utbytesstuderande
- free-movers
- studerande på språkkurser.

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Free-movers, eller ”fritt utresande”, är studerande som själva ordnar en utbildningsplats på en skola i utlandet. Språkkurser är språkstudier som inte är akademiska men som i studiemedels-hänseende räknas som eftergymnasiala. De ingår därför i redovisningen över utlandsstuderande på eftergymnasial nivå.

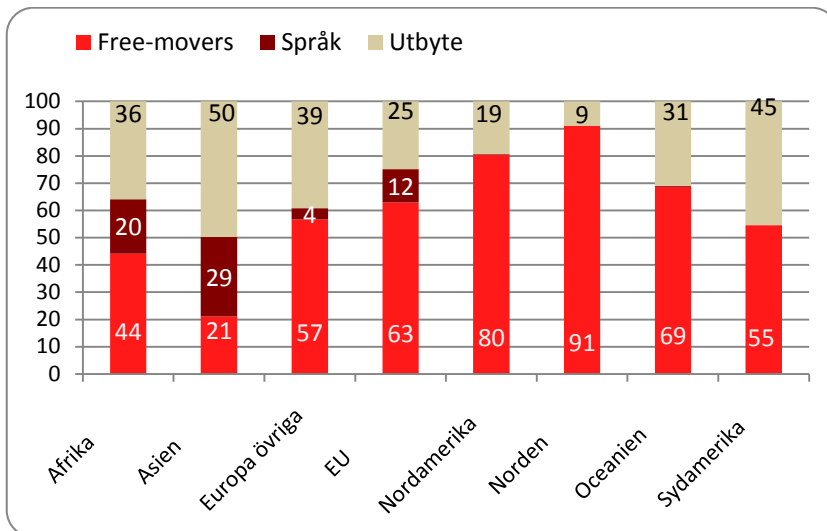
Diagram 5.6 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på utbytesstudier, free-movers och språkkurser, 2010–2014

Antalet free-movers ökade med 1 procent till 21 900 personer mellan 2013 och 2014, medan antalet studerande på språkkurser fortsatte att minska. Antalet utbytesstuderande ökade med drygt 1 procent till 8 700 personer. Sett över en längre tidsperiod är trenden att andelen free-movers ökar och andelen studerande på språkkurser minskar. Andelen studerande på utbytesprogram har varit relativt konstant under 2000-talet, men har ökat under de senaste fyra åren. Deras andel av samtliga utlandsstuderande har ökat från 23 procent 2010 till 26 procent 2014.

³⁸ Universitetskanslersämbetet, <http://www.scb.se> Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå Tabell: Antal sökande och antagna per ålder och kön, höstterminerna 1998–2014 (hämtad 2015-03-10).

Diagram 5.7 Andel utlandsstuderande på eftergymnasial nivå, fördelat på typ av utlandsstudier och del av världen, andelar i procent, 2014

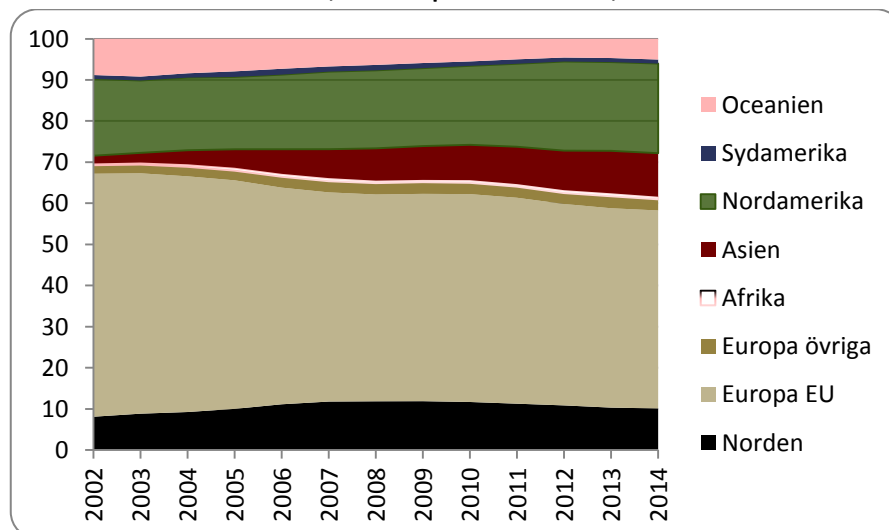

Hälften av dem som studerar i Asien studerar på ett utbytesprogram och 29 procent studerar på språkkurser. Högst andel free-movers finns det i Norden där 9 av 10 studerande ordnar sina studier på egen hand. Även i Nordamerika och Oceanien är andelen free-movers hög.

De flesta studerar i ett annat EU-land

Om studier i nordiska EU-länder inkluderas studerar mer än hälften av de utlandsstuderande i ett annat EU-land. Under 2014 var det 16 300 personer som studerade i ett EU-land utanför Norden och 1 400 som studerade i ett nordiskt EU-land. Antalet som studerar i Asien ökar. Under 2014 var det 3 600 personer som studerade i Asien vilket innebär att Asien passerade Norden i antalet svenska studerande med studiemedel. De största studieländerna i Asien är Japan, Kina, Singapore och Sydkorea.

Diagram 5.8 Andel utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på del av världen, 2002–2014

Diagrammet visar att andelen studerande i Oceanien och EU minskar över tid medan det sker en ökning i Nordamerika, Asien och, från en mycket låg nivå, Afrika. Antalet studerande i Asien har ökat från 600 studerande 2002 till 3 600 studerande 2014.

Det är fler kvinnor än män som studerar i samtliga världsdelar, med undantag för Asien, där 56 procent av dem som fick studiemedel 2014 var män. I Asien är det främst Japan som har många svenska studerande och där är männen i majoritet (63 procent). De som studerar i Japan studerar i första hand språk (59 procent) eller på utbytesprogram (29 procent). I Europa utanför EU studerade lika många män som kvinnor 2014.

Av de utlandsstuderande studerar 71 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande.

Tabell 5.6 **Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på de tio största länderna samt kön, 2014**

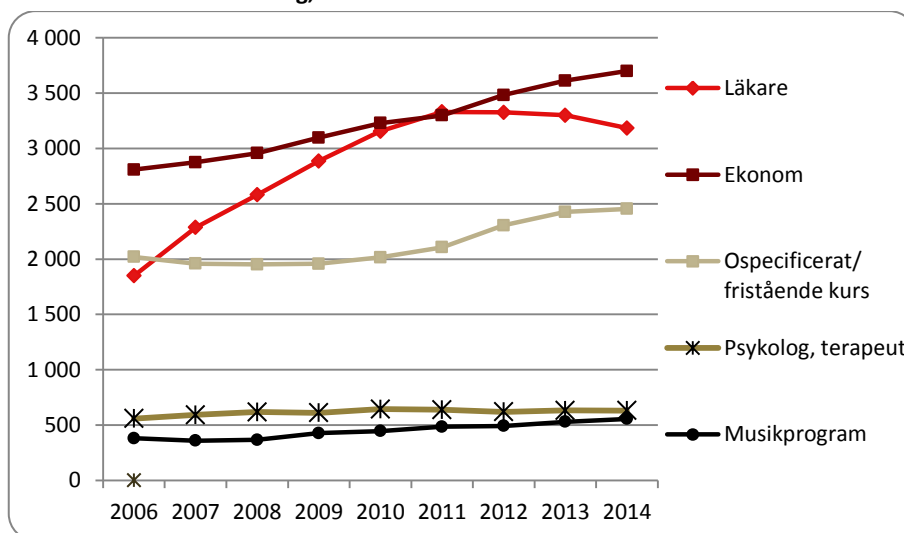
	Kvinnor	Män	Totalt
USA	3 736	2 827	6 563
Storbritannien	4 144	2 141	6 285
Danmark	1 237	711	1 948
Polen	838	787	1 625
Australien	1 054	552	1 606
Frankrike	1 002	395	1 397
Spanien	919	445	1 364
Tyskland	750	549	1 299
Norge	693	449	1 142
Japan	372	638	1 010

De tio länder som tog emot flest svenska studerande under 2014 var desamma som under 2013, men Australien har passerat Frankrike i antal studerande. Flest studiemedelstagare finns i USA och Storbritannien. Antalet som studerar i Danmark, Frankrike och Spanien har minskat något medan det har ökat i de övriga länderna. Danmark har den största antalsmässiga och procentuella minskningen. Det var 123 färre som studerade där 2014 än 2013 vilket innebär en minskning med 11 procent. Den största ökningen står Australien för med 159 personer. Procentuellt ökade Japan mest där antalet studerande ökade med 16 procent (137 personer).

Studier i ekonomi är populärast bland free-movers

Bland free-movers har CSN information om vilka utbildningar de studerande läser.

Diagram 5.9 Antal free-movers med studiemedel, fördelat på utbildning, 2006–2014

Antalet free-movers som studerar ekonomi fortsätter att öka medan den mångåriga ökningen av antalet läkarstuderande utomlands har övergått i en liten minskning. Under 2014 var det 3 700 ekonomistuderande och 3 200 läkarstuderande som fick studiemedel. En bidragande orsak till att antalet läkarstuderande utomlands inte längre ökar kan vara att antalet platser på läkarutbildningen i Sverige har ökat något de senaste åren. Antalet läkarstuderande som har studiemedel för studier i Sverige har ökat med 13 procent sedan 2011, från 6 700 till 7 600 personer 2014.

Polen, Rumänien och Danmark är de länder som tar emot flest läkarstuderande från Sverige. Under 2014 var det 1 200 studerande som fick studiemedel för läkarutbildning i Polen vilket var något fler än 2013. Antalet läkarstuderande i Rumänien och Danmark minskade medan antalet ökade i bland annat Lettland och Slovakien. Antalet läkarstuderande i Danmark har mer än halverats sedan 2010 vilket delvis beror på förändrade antagningsregler för utländska studenter.

5.3 Studiebidrag

5.3.1 Regler och syfte

Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel. Under 2014 var totalbeloppet 2 251 kronor per vecka. Bidragsdelen var 705 kronor och utgjorde 31,4 procent av totalbeloppet. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Att ge studiestöd som bidrag syftar dels till att öka rekryteringen till studier, dels till att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp som under 2014 utgjorde 73 procent av totalbeloppet.

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan det högre bidraget även ges till arbetslösa ungdomar som är yngre än 25 år. Förutsättningen är att de saknar grundskole- eller gymnasieutbildning, är inskrivna i den så kallade jobbgarantin, och har avbrutit sin utbildning på grundskole- eller gymnasienivå.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2014 i tre så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå
- studerande i åldern 20–24 år som kompletterar sin utbildning.

Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar utgår tilläggsbidraget till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2014 lämnades tilläggsbidrag med 146 kronor i veckan för ett barn, 239 kronor i veckan för två barn och 287 kronor i veckan för tre barn. För den som har mer än tre barn beviljades ytterligare 48 kronor per vecka och barn.

5.3.2 Generellt och högre bidrag

Under 2014 var det 443 400 studerande som fick studiemedel med generellt bidrag och 44 600 studerande som fick studiemedel med högre bidrag.

Tabell 5.7 Studerande i Sverige eller utomlands med generellt och högre bidrag, fördelat på kön, antal, 2014

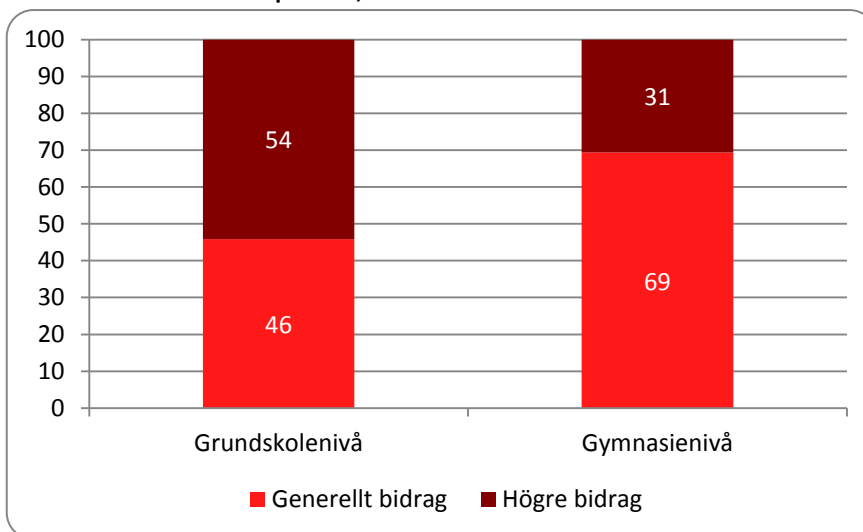
	Kvinnor	Män	Totalt
Generellt bidrag	260 068	183 314	443 382
Högre bidrag	29 444	15 200	44 644
Totalt ¹	285 719	196 436	482 155

¹ Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret har bara räknats en gång.

Av dem som fick det högre bidraget var 68 procent kvinnor. Antalet studerande med det högre bidraget ökade med 4 400 personer eller 11 procent 2014, medan antalet med det generella bidraget ökade med 5 500 personer vilket motsvarar en ökning på 1 procent.

Andelen studerande som får det högre bidraget uppgår till 9 procent av samtliga som studerar med studiemedel. Denna andel har varit konstant under många år med undantag för enstaka år när andelen påverkats av tillfälliga satsningar med det högre bidraget. Under 2014 ökade andelen med 1 procentenhet. Den antalsmässigt största ökningen var inom kvotgruppen för studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens men även inom kvotgruppen för unga under 25 år ökade antalet studerande.

Diagram 5.10 Fördelning mellan generellt och högre bidrag, studiemedel för studier i Sverige, fördelat på utbildningsnivå, andel i procent, 2014

Under 2014 var det 12 900 studerande på grundskolenivå och 10 900 studerande på gymnasienivå som fick det högre bidraget. Högst andel med högre bidrag finns bland dem som studerar på grundskolenivå, där 54 procent av studiemedelstagarna hade studiemedel med den högre bidragsnivån.

Antalet studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens ökade

Under 2014 var det 36 400 personer som fick det högre bidraget med anledning av att de saknade slutbetyg från grundskola eller treårig gymnasieskola eller motsvarande. Det är en ökning med 3 400 personer eller 10 procent sedan 2013. Ökningen gäller bara antalet studerande på gymnasienivå. Antalet studerande på grundskolenivå minskade med 700 personer. Av dem som fick det högre bidraget i denna kvotgrupp under 2014 studerade 80 procent på gymnasienivå, vilket var 4 procentenheter högre än 2013. Resterande 20 procent studerade på grundskolenivå.

Av dem som fick bidraget var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Åldersmässigt var 38 procent yngre än 30 år och 38 procent i åldern 30–40 år. Antalet studerande ökade i alla åldersgrupperna men det ökade mest i åldersgruppen 25–29 år som stod för 42 procent av ökningen 2014.

För studerande som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens var 2,4 miljarder kronor avsatta för 2014, varav 1,4 miljarder kronor betalades ut. Det motsvarar 57 procent av anslaget.

Otillräckligt anslag för repetition på grundskolenivå

Under 2014 var det 5 000 personer som fick det högre bidraget för att repetera på grundskolenivå. Det var 300 fler jämfört med 2013. Av dem som fick bidraget var 75 procent kvinnor och 25 procent män. Den här gruppen studerande är äldre än dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens, 28 procent var yngre än 30 år och 47 procent var i åldern 30–40 år.

Under 2014 var efterfrågan på högre bidrag för repetitionsstudier på grundskolenivå stor. Det medförde att de 127 miljoner kronor som var avsatta för kvotgruppen inte räckte till

samtliga sökande. Studerande som ansökte om studiemedel efter den 16 juni 2014 beviljades därför studiemedel med den generella bidragsnivån.

Det var 2 100 grundskolestuderande som fick det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att beviljas det högre bidraget. Antalet studerande som fått det generella bidraget i stället för det högre bidraget har varit oförändrat under de senaste sex åren. CSN bedömer att efterfrågan kommer att vara lika stor även kommande år. Det begränsade anslaget innebär att de som påbörjar sina studier i början av året får ett förmånligare studiestöd än de som påbörjar samma studier senare under året.

Antalet ungdomar i åldern 20–24 år som får det högre bidraget fortsätter att öka

Antalet unga studerande som studerar med det högre bidraget ökade med 700 personer under 2014. Det var en ökning med 17 procent jämfört med 2013. Under 2014 uppgick antalet studerande med bidraget till 4 900. Den främsta förklaringen till ökningen är sannolikt att satsningen nu fått fullt genomslag och når den avsedda målgruppen.

Andelen män är betydligt högre i denna studerandegrupp än bland övriga som studerar med studiemedel på grundskole- och gymnasienivå. Under 2014 var andelen män 53 procent, vilket var en ökning med 2 procentenheter sedan 2013. Den förhållandevis höga andelen män kan bero på att män oftare än kvinnor avbryter sina gymnasiestudier³⁹ och på så sätt oftare har rätt till detta högre bidrag, men även på att könsfördelningen är jämnare bland yngre studerande med studiemedel än bland äldre.

Av dem som fick det högre bidraget för studerande i åldern 20–24 år var 71 procent i åldern 21–23 år. Andelen 20-åringar minskade från 11 procent 2013 till 9 procent under 2014. Demografiska faktorer är en bidragande orsak till minskningen då antalet 19–20-åringar som lämnar gymnasieskolan minskar.

De flesta, 89 procent, som tillhörde denna kvotgrupp under 2014 studerade på gymnasienivå. På grundskolenivå studerade 11 procent, vilket är 1 procentenhet lägre än 2013.

För 2014 var ursprungligen 170 miljoner kronor avsatta för kvotgruppen. Ytterligare 23 miljoner kronor tilldelades i oktober eftersom pengarna var på väg att ta slut. Sammanlagt fanns således 193 miljoner kronor avsatta för kvotgruppen, varav 188 miljoner kronor betalades ut. Det motsvarar 97 procent av anslaget. Anslaget utnyttjades därmed på ett bättre sätt under 2014 än under 2013 då 93 procent av anslaget kom till användning.

5.3.3 Tilläggsbidrag till studerande med barn

För att underlätta för personer med barn att studera lämnas ett tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel fram tills barnet fyller 18 år.

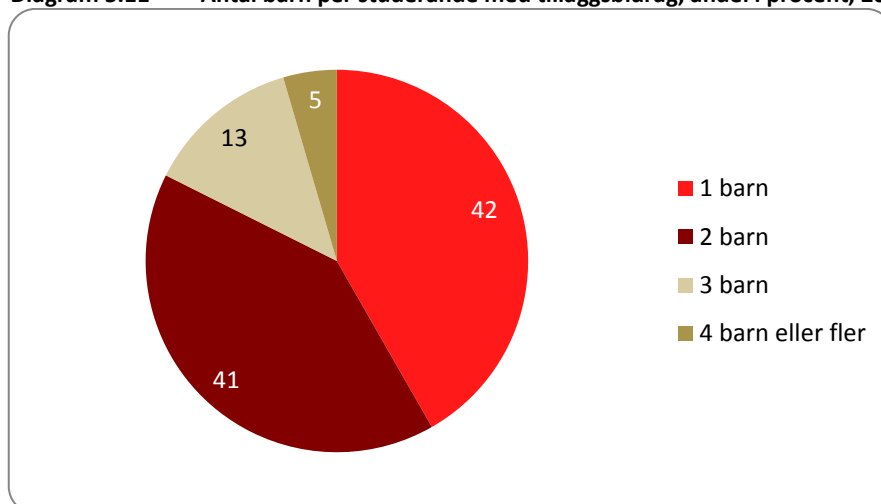
Under 2014 fick 81 900 studiemedelstagare tilläggsbidrag för barn. Det var en ökning med 3 600 personer jämfört med 2013. Andelen av samtliga studerande med studiemedel som fick tilläggsbidrag var oförändrad (17 procent). Antalet studerande med tilläggsbidrag minskade mellan åren 2010 och 2012. Det berodde på att antalet yngre studerande, som oftast inte har barn, ökade samtidigt som antalet äldre studerande minskade. Nu när andelen äldre studerande ökar har antalet som får tilläggsbidrag också börjat att öka.

Av dem som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå under 2014 hade 12 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 51 procent. Könsfördelningen mellan dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats

³⁹ Skolverket, <http://www.skolverket.se> (2015-03-25) Tabell 6 B: *Studieflöden mellan första och tredje studieåret i gymnasieskolan. Nybörjare i årskurs 1 ht 2012.*

marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2014 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor, vilket var en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2013. Könsfördelningen är mest ojämn på grundskolenivå där 17 procent av dem som fick tilläggsbidrag 2014 var män. På gymnasienivå var andelen män 18 procent och på eftergymnasial nivå 22 procent.

Diagram 5.11 Antal barn per studerande med tilläggsbidrag, andel i procent, 2014

De studerande som fick tilläggsbidraget under 2014 hade i genomsnitt 1,8 barn. Sammanlagt betalades det ut tilläggsbidrag för 147 100 barn.

Det är betydligt vanligare att de som studerar i Sverige har barn som de får tilläggsbidrag för än att de som studerar utomlands har det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2014 fick 600 personer även tilläggsbidrag. Dessa uppgick till knappt 2 procent av alla utlandsstuderande. Att det är få utlandsstuderande som får tilläggsbidrag beror dels på att de utlandsstuderande ofta är unga och ännu inte har fått barn, dels på att det kan vara mer komplicerat att åka utomlands och studera för dem som har barn.

Studiestödet huvudsaklig inkomstkälla för tre av fyra studerande med barn

Under 2014 har CSN särskilt undersökt den ekonomiska situationen för studerande med barn.⁴⁰ Resultatet visar att bland de föräldrar som studerar med hög studieomfattning är studiestödet huvudsaklig inkomst för nästan tre av fyra studerande. Många studerande med barn har fullt tillräckliga inkomster för att kunna bedriva studier, inte sällan tack vare studiestöd och andra bidrag och transfereringar. Olika bidrag och transfereringar innebär att många studerande föräldrar ges likvärdiga ekonomiska förutsättningar att studera som studerande som inte har barn. Många studerande med barn kan också antas ha en god disponibel inkomst tack vare att de har en partner som arbetar och har inkomster.

Andelen av de studerande föräldrarna som är nöjda med sin studieekonomi har ökat mellan 2011 och 2013.⁴¹

Trots de insatser som görs löper vissa studerandegrupper särskilt hög risk för att hamna i en svag ekonomisk situation under studierna. En sådan studerandegrupp är ensamstående med barn. Även yngre studerande föräldrar har ofta låga inkomster, något som kan vara fallet även om de lever tillsammans med en partner. En anledning till det är att den person yngre föräldrar lever tillsammans med ofta inte heller har någon hög inkomst. Andra grupper med

⁴⁰ CSN (2014c).

⁴¹ CSN (2014a)

relativt låga inkomster är studerande på lägre utbildningsnivåer och studerande som är födda utomlands, grupper som delvis sammanfaller.⁴²

Män som studerar och har barn tycks ofta inte ha samma möjligheter som kvinnor som studerar och har barn att få ekonomiskt stöd av en partner. Bland dem som är sammanboende är dessutom andelen av männen som har försörjningsstöd betydligt högre än motsvarande andel av kvinnorna. Det kan innebära att män oftare än kvinnor avstår från att studera av ekonomiska orsaker. I så fall kan det vara en bidragande orsak till att de flesta studerande föräldrar är kvinnor.⁴³

5.4 Lån under studietiden

5.4.1 Regler och syfte

Det finns två olika grundlånebelopp beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generell bidrag kunde under 2014 få grundlån med 1 546 kronor i veckan och studerande med högre bidrag kunde få lån med 609 kronor i veckan. För utlandsstuderande varierar lånebeloppet beroende på kostnadsläget i olika länder.⁴⁴

Det totala beloppet, för dem som studerar i Sverige, är lika stort oavsett om de får det generella eller det högre bidraget. Beloppets storlek följer prisbasbeloppet. Tabellen visar det totala beloppet i studiemedel vid 20 veckors studier på heltid och bidragets andel av det totala beloppet över tid.

Tabell 5.8 Studiemedelsbelopp, fördelat på totalbelopp och bidrag, andel i procent, kronor, 2000–2014

	Totalbelopp 20 veckors studier	Andel bidrag (generellt bidrag)	Andel bidrag (högre bidrag)
2000	32 116	27,8	-
2001 ¹	32 380	34,4	82,0
2002	33 260	34,4	82,0
2003	33 880	34,4	82,0
2004	34 500	34,4	82,0
2005	34 580	34,4	82,0
2006 ²	36 280	34,4	80,1
2007	36 820	34,4	80,1
2008	37 460	34,4	80,1
2009	39 100	34,4	80,1
2010	40 700	33,1	77,1
2011 ³	43 380	31,4	73,0
2012	44 600	31,4	73,0
2013	45 120	31,4	73,0
2014	45 020	31,4	73,0

¹ Avser andra kalenderhalvåret 2001.

² Avser andra kalenderhalvåret 2006.

³ Avser andra kalenderhalvåret 2011.

⁴² CSN (2014c)

⁴³ CSN (2014c)

⁴⁴ Från och med den 1 juli 2015 blir grundlånet detsamma för alla länder, vilket kommer att avspeglas först i nästa års rapport.

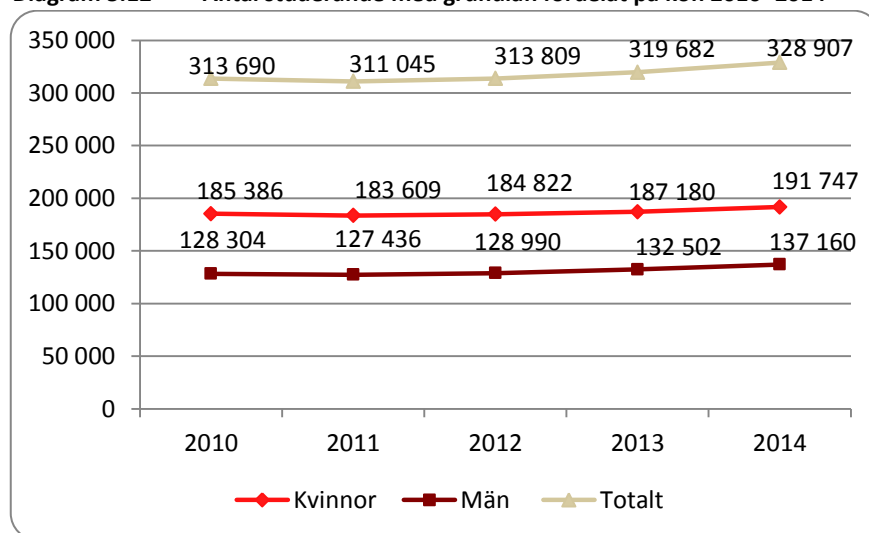
Utöver grundlån kan vissa studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet främst för vuxna som har varit ute i arbetslivet. Tilläggs lånet höjdes den 1 januari 2014 från 0,99 till 1,98 procent av prisbasbeloppet per vecka, vilket under 2014 innebar en höjning med 440 kronor till 879 kronor per vecka vid heltidsstudier. För att få tilläggs lån måste den studerande ha haft en inkomst på minst 184 260 kronor om studierna påbörjades under 2014. Tilläggs lån ges under högst 120 veckor till studerande i Sverige som är 25 år eller äldre och som har studiemedel (bidrag och lån). Till och med den 30 juni 2014 kunde tilläggs lånet endast ges till studerande som studerade på heltid men från och med den 1 juli 2014 kan tilläggs lånet även ges för studier på deltid.

En studerande kan även få merkostnads lån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bostättning och undervisningsavgifter. Studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan dessutom få merkostnads lån för att köpa eller renovera ett musikinstrument.

5.4.2 Grundlån

Under 2014 valde 328 900 studiemedelstagare att ta grundlånet i studiemedlen. Det är en ökning med nästan 3 procent jämfört med 2013. Det ökade antalet låntagare medförde att lånebenägenheten ökade med en halv procentenhet.⁴⁵

Diagram 5.12 Antal studerande med grundlån fördelat på kön 2010–2014

Både antalet kvinnor och antalet män med grundlån ökade under 2014. Av dem som tog grundlån hade 309 200 personer det generella bidraget och 22 700 det högre bidraget.⁴⁶

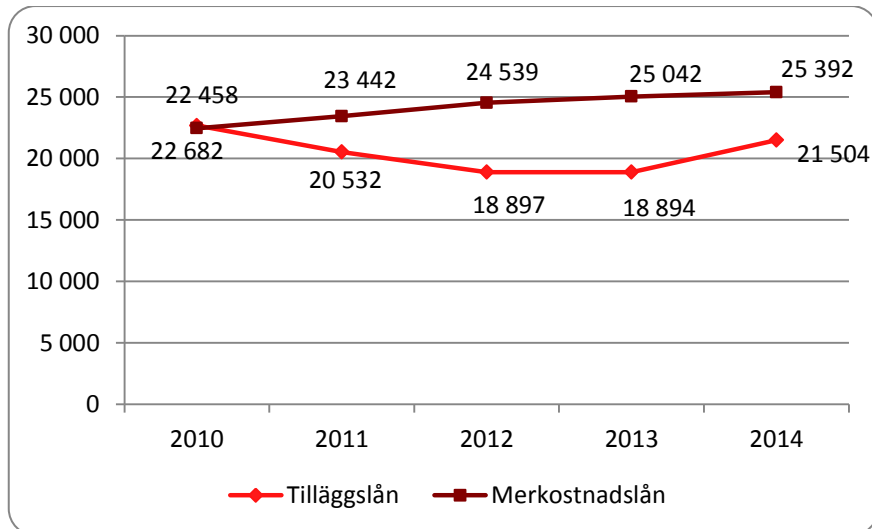
⁴⁵ För mer information se avsnitt 5.4.4.

⁴⁶ Av dem som hade grundlån 2014 studerade 3 041 personer med både det högre och det generella bidraget under olika delar av året.

5.4.3 Merkostnadslån och tilläggs lån

Under 2014 ökade både antalet studerande med merkostnadslån och antalet studerande med tilläggs lån. Antalet med tilläggs lån ökade mest.

Diagram 5.13 Antal studerande med merkostnadslån och tilläggs lån¹ 2010–2014

¹ I antalet ingår omkring 1 200 personer som fick en mindre retroaktiv utbetalning av tilläggs lån på grund av att lånet höjdes vid ingången av 2014.

Både antalet mottagare av merkostnadslån och det utbetalda beloppet har ökat under de senaste åren, vilket har samband med att antalet utlandsstuderande har ökat. Under 2014 betalades det ut 675 miljoner kronor i merkostnadslån, vilket är en ökning med 17,3 miljoner jämfört med 2013.

Under 2014 ökade antalet studerande med tilläggs lån med 14 procent. Ökningen beror dels på att antalet studerande över 25 år har ökat, dels på att även deltidsstudier ger rätt till tilläggs lån från och med den 1 juli 2014. Under det andra halvåret 2014 fick 1 400 personer tilläggs lån för deltidsstudier, av dem var 67 procent kvinnor. Under året betalades det ut tilläggs lån till ett belopp motsvarande 485 miljoner kronor, vilket var en ökning med 273 miljoner jämfört med 2013. Ökningen beror främst på att beloppet per vecka fördubblades den 1 januari 2014.

Merkostnadslån används främst för undervisningsavgifter vid skolor utomlands

Det är framför allt utlandsstuderande som använder sig av merkostnadslån. Av de 675 miljoner kronor som betalades ut under 2014 avsåg 551 miljoner, 82 procent, merkostnadslån till utlandsstuderande.

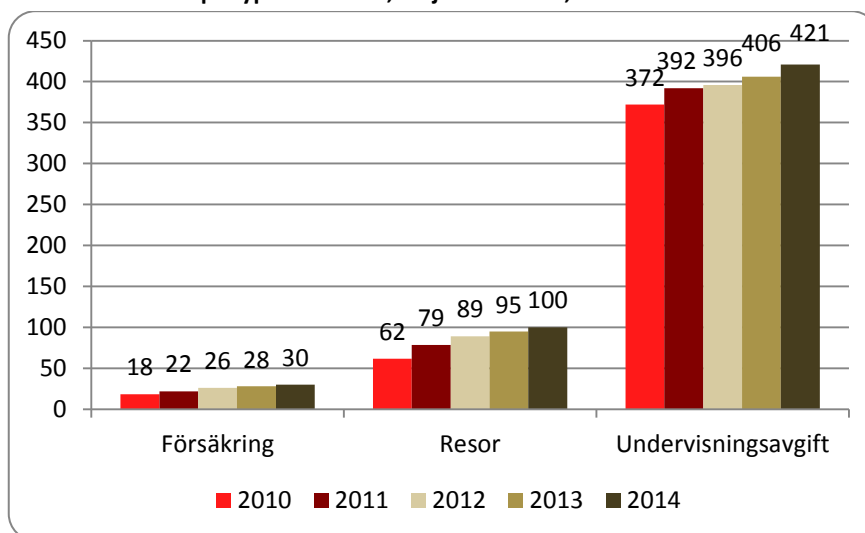
Tabell 5.9 Antal studerande med merkostnadslån fördelat på kön och utbildningsnivå samt andel av samtliga män och kvinnor per nivå, andelar i procent, 2014

	Kvinnor	Andel	Män	Andel	Totalt	Andel
Grundskolenivå	29	0,2	29	0,4	58	0,3
Gymnasienivå	1 773	2,5	1 143	2,4	2 916	2,4
Eftergymnasial nivå	13 180	6,2	9 461	6,3	22 641	6,2
Totalt ¹	14 850	5,2	10 542	5,4	25 392	5,3

¹ Nettoräknat antal studerande.

Män och kvinnor använder sig av merkostnadslån i lika stor utsträckning. Av dem som fick merkostnadslån 2014 var 58 procent kvinnor, vilket motsvarar könsfördelningen bland studiemedelstagarna. Det är främst studerande på eftergymnasial nivå som använder merkostnadslån, vilket har samband med att de flesta utlandsstuderande studerar på den nivån. Ytterst få studerade på grundskolenivå använder merkostnadslån.

Diagram 5.14 Utbetalda merkostnadslån till utlandsstuderande, fördelat på typ av kostnad, miljoner kronor, 2010–2014

Undervisningsavgifter är den vanligaste kostnaden som de utlandsstuderande väljer att ta merkostnadslån för. Under 2014 betalades 421 miljoner kronor ut i merkostnadslån för undervisningsavgifter.

Andelen utlandsstuderande som tog merkostnadslån var oförändrad 2014, 47 procent av alla som studerade utomlands med studiemedel tog merkostnadslån. Detta kan jämföras med att knappt 2 procent av dem som studerar på eftergymnasial nivå i Sverige hade merkostnadslån. De vanligaste kostnaderna som de som studerar i Sverige får merkostnadslån för är resor och undervisningsavgifter. Kostnaderna för resor förekommer främst bland studerande vid universitet och högskola, och lån för undervisningsavgifter i Sverige förekommer främst vid studier inom skolformen kompletterande utbildningar.

Användandet av tillägglånet är begränsad

Trots att antalet som fick tillägglånet ökade under 2014 är efterfrågan på tillägglånet relativt begränsad. Under 2014 hade 5 procent av samtliga studiemedelstagare i Sverige tillägglånet. Av dem som med hänsyn till sin ålder och sina studier var berättigade att ansöka om lånet⁴⁷, hade 15 procent tillägglånet. Då har inte hänsyn tagits till om de hade tillräckligt hög inkomst före studierna för att kunna beviljas lånet. Att inte fler använder tillägglånet kan bero på att de inte har behov av tillägglånet men också på att många studerande inte har haft tillräckligt höga inkomster innan studierna. Andelen som får avslag på sin ansökan om tillägglånet är förhållandevis hög. Under 2014 fick 40 procent av dem som ansökte om tillägglånet avslag och den vanligaste orsaken till avslag var att den sökande hade haft för låg inkomst innan studierna påbörjades. Det var 8 900 personer som fick avslag av denna anledning under 2014 och de stod för 63 procent av avslagen. Regeländringen den 1 juli 2014 medförde att antalet

⁴⁷ Detta avser 152 600 studerande som var 25 år eller äldre och studerade med studiemedel i Sverige, och hade grundlånet vilket är en förutsättning för att kunna få tillägglånet.

som fick avslag på grund av deltidstudier halverades jämfört med 2013. Närmare 900 personer fick avslag därför att deras 120 veckor med tillägglån var slut.

Tabell 5.10 **Antal studerande med tillägglån och andel av låntagarna äldre än 24 år som har tillägglån, fördelat på kön och utbildningsnivå, andelar i procent, 2014**

	Kvinnor	Andel	Män	Andel	Totalt	Andel
Grundskolenivå	137	4,2	136	7,1	271	5,3
Gymnasienivå	3 146	16,1	2 452	20,8	5 598	17,9
Eftergymnasial nivå	10 295	13,2	7 168	13,3	17 463	13,3
Totalt ¹	13 243	13,7	9 461	14,5	22 704	14,0

¹ Nettoräknat antal studerande med tillägglån.

Under 2014 har andelen studerande som tagit tillägglån ökat bland män och kvinnor på samtliga utbildningsnivåer jämfört med 2013. Störst har ökningen varit på gymnasienivå där andelen med tillägglån har ökat med drygt 2 procentenheter.

Män använder tillägglån i större utsträckning än kvinnor. Av männen som var äldre än 24 år och tog lån för studier i Sverige under 2014 använde 14,5 procent tillägglån, medan motsvarande andel bland kvinnor var 13,7 procent. Män på grundskole- och gymnasienivå använder tillägglån i betydligt större utsträckning än kvinnor på samma utbildningsnivåer. Bland studerande på eftergymnasial nivå råder däremot ingen nämnvärd skillnad mellan könen.

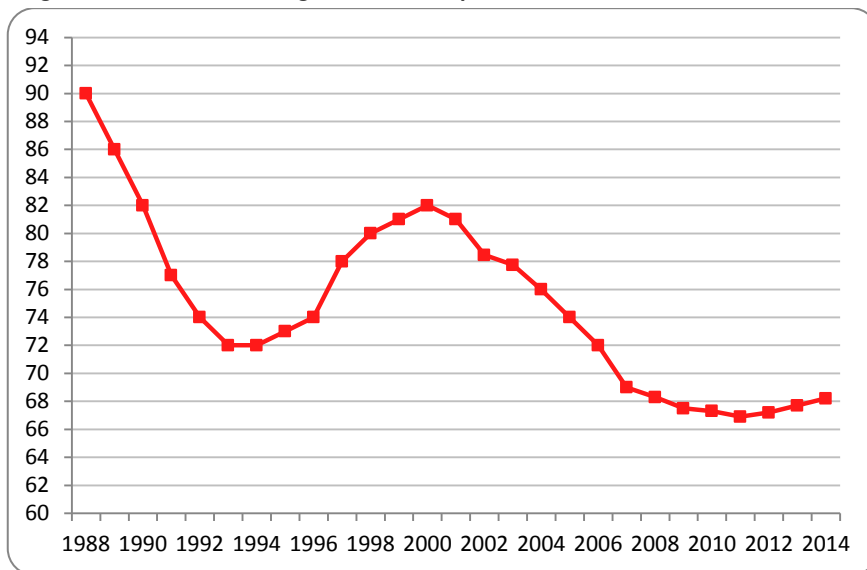
Studerande på gymnasienivå är de som oftast använder sig av tillägglån vilket i synnerhet gäller män som studerar på den nivån. Detta beror sannolikt på att studerande på gymnasienivå är äldre än dem som studerar på eftergymnasial nivå. De kan därmed oftare ha haft högre inkomster innan studierna och har sannolikt även högre levnadsomkostnader.

Studerande på grundskolenivå är de som i minst utsträckning använder sig av tillägglån. De som studerar på grundskolenivå är i allmänhet mindre benägna att ta lån jämfört med studerande på gymnasie- och eftergymnasial nivå, vilket även kan förklara att de mer sällan tar tillägglån. Utöver detta kan studerande på grundskolenivå, som i mycket stor utsträckning är relativt nyanlända invandrare, ha svårare att uppfylla inkomstkravet för tillägglån.

5.4.4 Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studerande med studiemedel som utöver studiebidrag även tar lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001, men under de tre senaste åren har lånebenägenheten ökat.

Diagram 5.15 Lånebenägenhet, andel i procent, 1988–2014

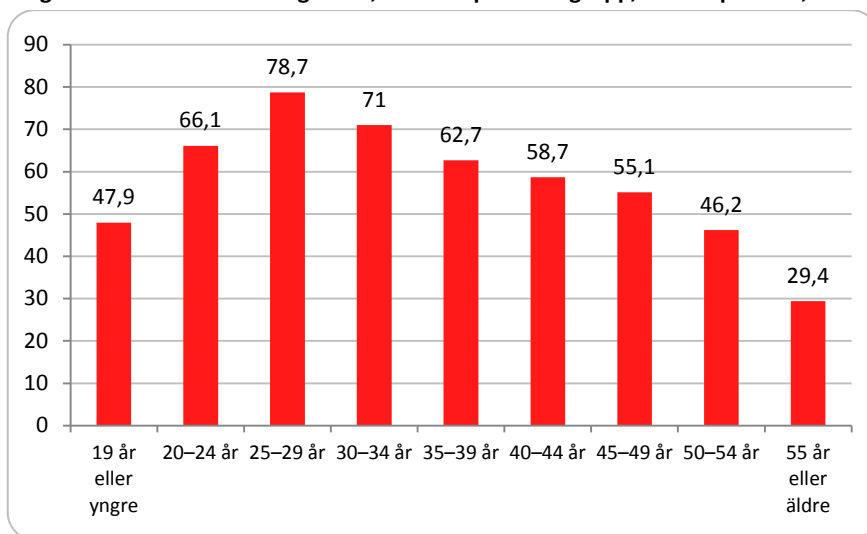
Under 2014 tog 68,2 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med en halv procentenhet sedan 2013 och med 1,3 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst (66,9 procent). Under samma period har det skett förändringar i åldersstrukturen. Andelen studerande yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en viktig förklaring till att lånebenägenheten ökar.

Införandet av det nya annuitetslånet 2001 är en del av förklaringen till att lånebenägenheten har minskat sedan 2001. Tidigare studier från CSN visar att studiemedelstagarna mer noggrant har övervägt sitt låntagande efter studiestödsreformen jämfört med dem som tog lån på 1990-talet.⁴⁸ Senare studier på området visar att detta beteende nu kan vara på väg att förändras. Andelen låntagare som svarade att de inte påverkades av att studielånet skulle betalas tillbaka var 45 procent 2009. Vid den senaste undersökningen, 2013, har denna andel ökat till 49 procent. Likaså har andelen som svarar att de lånar mer än de egentligen behöver för sitt uppehälle ökat med två procentenheter i den senaste mätningen.⁴⁹ Detta kan vara tecken på en begynnande attitydförändring som kan bidra till att lånebenägenheten ökar.

⁴⁸ CSN (2011)

⁴⁹ CSN (2014a).

Diagram 5.16 Lånebenägenhet, fördelat på åldersgrupp, andel i procent, 2014

Under 2014 har lånebenägenheten ökat något i alla åldersgrupper utom i åldersgrupperna 35–39 och 45–49 år där den minskat med 0,9 respektive 0,6 procentenheter jämfört med 2013. De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–34 år. De yngsta och de äldsta studerandegrupperna tar förhållandevis sällan lån. Skillnaderna i lånebenägenhet mellan olika åldersgrupper har varit bestående över tid.

Män med studiemedel tar oftare lån jämfört med kvinnor, vilket är en trend som har bestått under en lång tid. Under 2014 tog 69,8 procent av männen och 67,1 procent av kvinnorna lån.

Studerande som får studiemedel med den högre bidragsnivån tar mer sällan lån än dem som får studiemedel med den generella bidragsnivån. Under 2014 tog 50,9 procent av alla som fick det högre bidraget lån medan motsvarande andel bland dem som fick det generella bidraget var 69,7 procent.

De studerande som väljer att inte ta studielån måste ha andra försörjningsmöjligheter under studietiden. Det kan exempelvis vara besparingar, lön eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller en partner. En enkätundersökning från hösten 2013 visar att studerande yngre än 25 år oftare bor kvar hemma hos föräldrarna och får ekonomiskt stöd av sina föräldrar jämfört med äldre studerande. Studerande som är 35 år eller äldre får oftare ekonomiskt stöd av en partner och försörjer sig oftare med lön från arbete jämfört med de yngre studerandegrupperna.⁵⁰ För de studerande som är 50 år eller äldre är det möjligt att lånebenägenheten påverkas särskilt mycket av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 47 års ålder⁵¹, kan påverka lånebenägenheten i de övre åldersgrupperna.

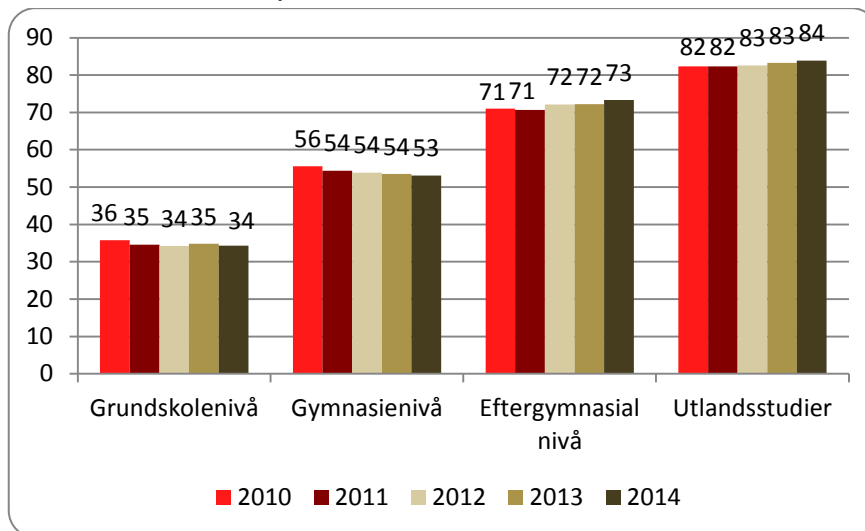
⁵⁰ CSN (2014a).

⁵¹ Från och med den 1 juli 2014. Tidigare började rätten att låna att trappas ner vid 45 års ålder.

Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands. Under 2014 valde 84 procent av de utlandsstuderande att ta lån.

Diagram 5.17 Lånebenägenhet, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier, andel i procent, 2010–2014

Lånebenägenheten bland studerande på olika utbildningsnivåer har varierat mycket lite under de senaste fem åren. Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar jämfört med studerande på eftergymnasial nivå i Sverige beror på att deras omkostnader många gånger kan vara högre än för dem som studerar i Sverige. Utlandsstuderande har ofta inte heller lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som dem som studerar i Sverige.

Minst benägna att låna är studerande på grundskolenivå, där 34 procent lånade under 2014. Lånebenägenheten bland dem som studerar på gymnasienivå och på eftergymnasial nivå i Sverige har ökat med 1 procentenhet jämfört med 2013.

En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna kan vara att de har en mer pessimistisk syn på sin framtida ekonomiska situation. En del studerande på lägre utbildningsnivåer planerar också att fortsätta till eftergymnasiala studier. Genom att avstå från lån kan de hålla nere skuldsättningen under den relativt långa utbildningstiden. Ytterligare en förklaring är att förhållandevis många på de lägre utbildningsnivåerna får studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket sannolikt gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån.

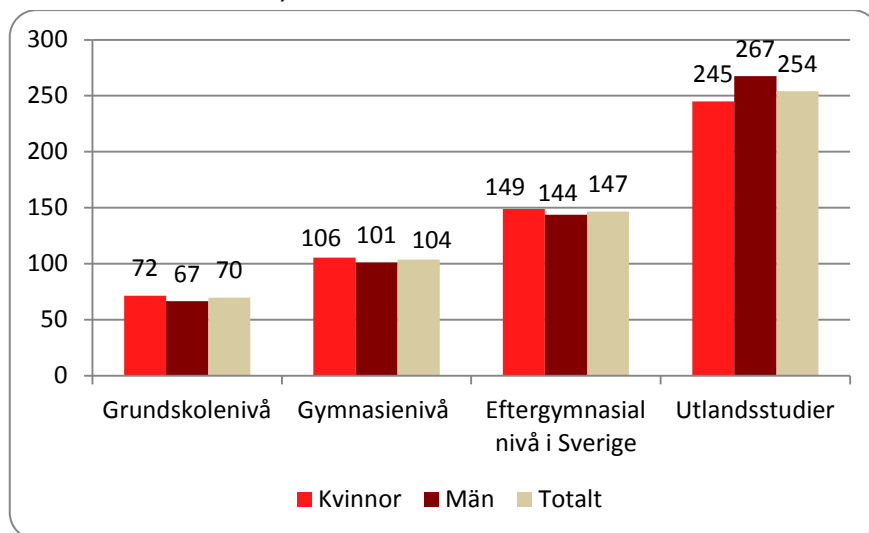
5.4.5 Nya återbetalningsskyldiga låntagare

För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulder för annuitetslånet vid återbetalningens början, det vill säga direkt efter studiernas slut. Uppgifterna avser 82 869 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den 1 januari 2015. De kan också ha lånat i något av de äldre lånesystemen, men sådana skulder ingår inte i den här redovisningen. Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer och om de lånat för utlandsstudier redovisas skuldsättningen fördelad på utbildningsnivå och utlandsstudier.

Av de nya återbetalningsskyldiga har 87 procent (71 800 personer) studerat enbart i Sverige, 3 procent (2 800 personer) har studerat enbart utomlands och 10 procent (8 300 personer)

har studerat både i Sverige och utomlands. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 136 200 kronor, en ökning med 4 000 kronor sedan 2014. Deras sammanlagda skuld uppgick till 11,3 miljarder kronor.

Diagram 5.18 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2015¹, fördelat på utbildningsnivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2015 (82 869 personer). En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige. En och samma låntagare kan alltså ingå i beräkningsunderlaget för mer än en nivå.

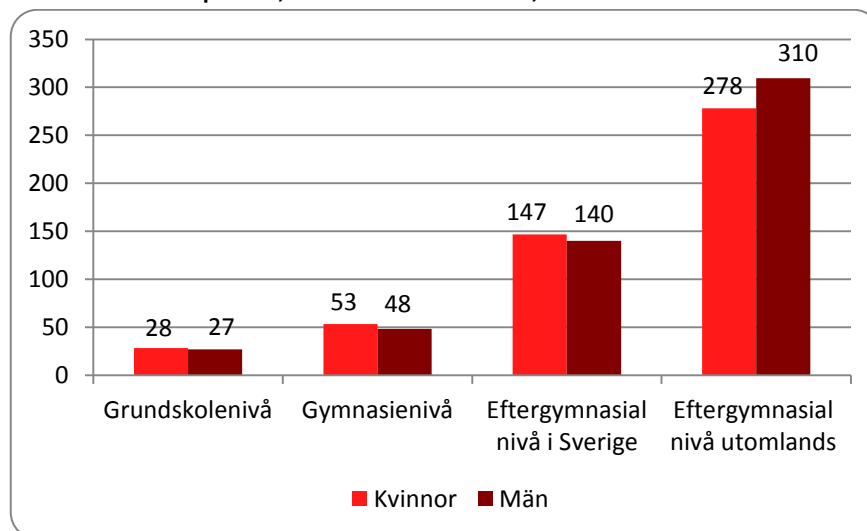
De studerande som har studerat på eftergymnasial nivå i Sverige har lånat i genomsnitt 146 800 kronor. Denna grupp har inte haft studiemedel för utlandsstudier, men de kan ha studerat på flera utbildningsnivåer i Sverige. För dem som har studerat helt eller delvis utomlands var skuldsättningen 254 100 kronor.

Kvinnor som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har en något högre genomsnittlig skuld än män. Det beror främst på att en högre andel av kvinnorna också har studerat på eftergymnasial nivå, det vill säga att de har gått vidare till högre utbildningsnivåer. Även bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor en högre genomsnittlig skuld än män. Men bland dem som studerat helt eller delvis utomlands på eftergymnasial nivå har män en högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Det beror på att männen använt fler veckor med studiemedel än kvinnorna, och att de i något högre grad har använt sig av merkostnads lån.

De som studerar med studiemedel studerar relativt ofta på flera utbildningsnivåer.

I diagram 5.19 redovisas den genomsnittliga skulden för dem som har studerat med lån på bara en utbildningsnivå. Av dem har 1 200 läst på grundskolenivå, 16 500 på gymnasienivå, 36 800 på eftergymnasial nivå i Sverige och 2 600 på eftergymnasial nivå utomlands.

Diagram 5.19 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2015¹, som endast läst på en utbildningsnivå fördelat på nivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser 57 031 låntagare som blev återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2015 och som använt studiemedel med lån för studier på endast en utbildningsnivå. De som läst på eftergymnasial nivå har enbart studerat i Sverige eller enbart utomlands.

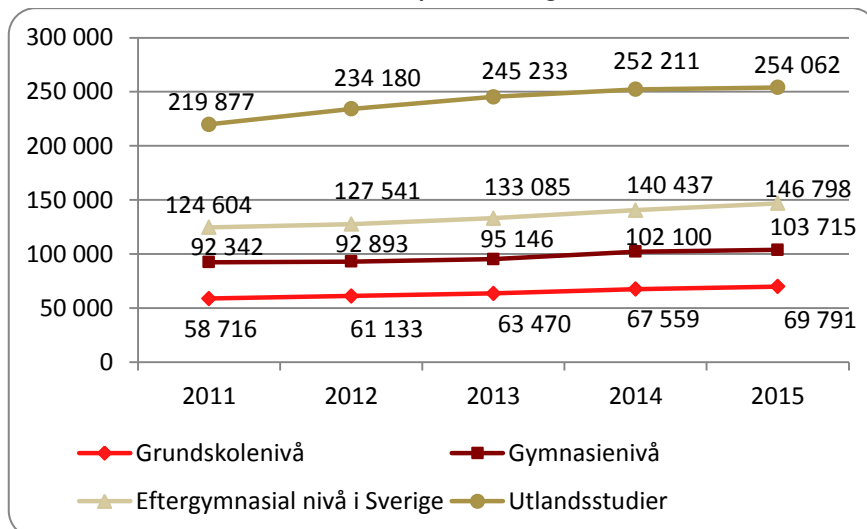
Bland dem som studerat i Sverige hade kvinnorna något högre genomsnittsskulder jämfört med männen oavsett utbildningsnivå. En förklaring är att kvinnorna i genomsnitt har använt fler studiemedelsveckor än männen.

De som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har betydligt lägre genomsnittliga skulder än dem som studerat på eftergymnasial nivå. Men det finns en stor spridning i de två grupperna. Det högsta skuldbeloppet bland dem som studerat på grundskolenivå var 157 600 kronor och bland dem som studerat på gymnasienivå var det högsta beloppet 343 200. Det senare skuldbeloppet har uppnåtts vid gymnasiestudier i Sverige där även merkostnadslån har använts.

Skuldsättningen bland nya återbetalare ökar

Den genomsnittliga skuldsättningen har ökat varje år för dem som blivit nya återbetalare under åren 2011–2015.

Diagram 5.20 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2011–2015, fördelat på utbildningsnivå och utlandsstudier¹, kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet. En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige. En och samma låntagare kan alltså ingå i beräkningsunderlaget för mer än en nivå.

För dem som blev nya återbetalare 2015 var den genomsnittliga skuldsättningen högre på samtliga utbildningsnivåer jämfört med de som blev återbetalningsskyldiga 2014. För låntagare som studerat på grundskolenivå var den genomsnittliga skuldsättningen 3 procent högre 2015 än 2014. För studerande på grundskolenivå var ökningen 2 procent, på eftergymnasial nivå i Sverige 5 procent och för dem som studerat utomlands 1 procent. Trenden har varit densamma under alla fyra åren. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010 och 2011 nu börjar synas i skuldsättningen för dem som blir återbetalningsskyldiga. En annan bidragande orsak är att de studerande i genomsnitt använder något fler veckor med studiemedel än tidigare år (se avsnitt 5.8.2). Utvecklingen väntas fortgå eftersom lånebeloppet höjdes markant från och med 2015.

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2015 hade 76 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, medan 1 procent hade en studieskuld som översteg 500 000 kronor. Andelen med en studieskuld mellan 200 000 och 500 000 kronor uppgick till 23 procent, vilket är 1 procentenhet högre jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga 2014.

5.5 Inkomster under studietiden

5.5.1 Regler och syfte

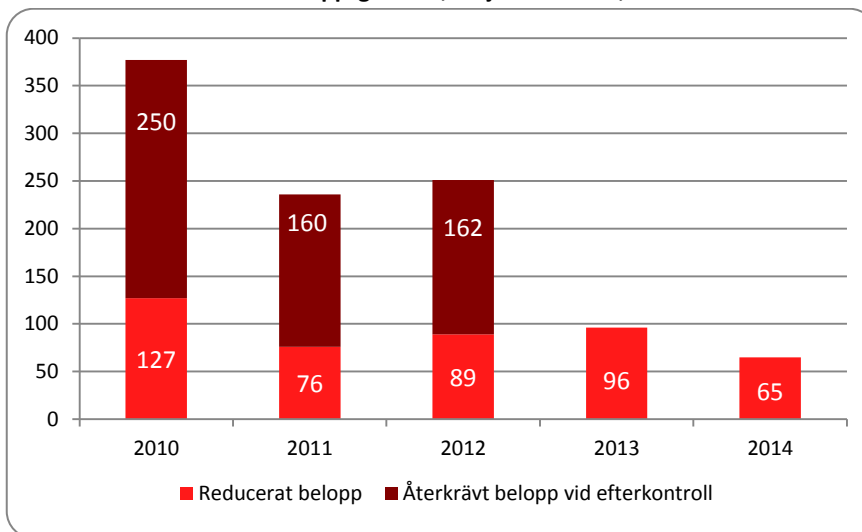
Inom studiemedelssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger en så kallad fribeloppsgräns. Syftet med fribeloppet är dels att hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels att vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet bestäms halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Under 2014 var fribeloppet 86 000 kronor vid 20 veckors heltidsstudier. Det innebär att en studerande som hade studiemedel under ett normalt läsår om 40 veckor kunde tjäna 172 000 kronor utan att studiemedlen reducerades. En studerande som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidrags- och lånedelen.

5.5.2 Utveckling

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. Om den beräknade inkomsten överstiger fribeloppsgränsen, får den studerande utbetalningar med reducerade belopp. Om den studerande anmäler en inkomst först efter utbetalningarna är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som har betalats ut för mycket. CSN kontrollerar sedan alla studiemedelstagare mot överskottet i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt taxeringen för året. Denna kontroll genomförs först när taxeringen blir klar, det vill säga närmare två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och inte meddelat detta eller fått en inkomst som är högre än vad som tidigare meddelats.

Uppgifterna om reducerade studiemedel delas av ovanstående skäl upp i två delar: uppgifter om de utbetalda belopp som har reducerats utifrån den studerandes egen anmälan och uppgifter om belopp som återkrävts vid efterkontrollen. De senaste tillgängliga uppgifterna om efterkontroll och återkrav gäller studie- och inkomståret 2012. I de reducerade beloppen ingår bara sådana inkomständringar som gjorts under studietiden. Det förekommer även att studerande anmäler inkomständring efter aktuellt studiehalvår, men innan efterkontrollen av inkomstuppgifterna. Sådana anmälda uppgifter ingår inte i de uppgifter som presenteras här.

Diagram 5.21 Reducerade och återkrävda belopp med anledning av inkomster över fribeloppsgränsen, miljoner kronor, 2010–2014

Den tydliga minskningen i anmälda inkomster för 2011 förklaras med att fribeloppet för ett kalenderår höjdes med 31 000 kronor den 1 januari 2011. Detta ledde sedan även till att de återkrävda studiemedlen för 2011 minskade.

Under 2014 reducerades de utbetalda studiemedlen med motsvarande 65 miljoner kronor utifrån de inkomststoppgifter som de studerande själva hade anmält. Det är en minskning med 32 procent jämfört med 2013. Minskningen förklaras av att fribeloppet för ett kalenderår höjdes med ytterligare 30 000 kronor den 1 januari 2014. Som tidigare nämnts kan studerande anmäla en högre inkomststoppgift efter aktuellt studiehalvår men innan efterkontrollen görs. CSN fattar då beslut om återkrav på grund av inkomstökning. Under 2014 återkrävdes 23 miljoner kronor av denna anledning.

Tabell 5.11 Antal personer som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen¹ och antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, 2010–2014

År	Uppgett inkomst över fribeloppsgränsen	Fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ²	Både uppgett inkomst och fått återkrav ³
2010	21 604	14 652	6 087
2011	11 366	8 259	2 994
2012	12 708	7 916	3 552
2013	13 498	0	0
2014	9 256	0	0

¹ Uppgifterna över antalet som har uppgett en inkomst över fribeloppsgränsen är framtagna ur en ny statistikdatabas, och stämmer därför inte helt överens med tidigare uppgifter.

² Gäller personer som under studietiden har uppgett att inkomsten skulle vara lägre än fribeloppsgränsen men som sedan fått återkrav i samband med efterkontrollen av inkomststoppgifterna.

³ Dessa personer ingår även bland dem som har uppgett inkomst under studietiden.

Fribeloppshöjningen 2011 gjorde att antalet studerande som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen nästan halverades jämfört med 2010. Under 2012 ökade åter antalet studerande som anmälde en inkomst över fribeloppsgränsen och ökningen fortsatte under 2013. Under 2014 minskade antalet återigen eftersom fribeloppsgränsen då hade höjts ytterligare.

Av studiemedelstagarna var det 20 600 personer eller 4 procent som antingen fick reducerade studiemedel under studietiden eller återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst för 2012. Det sammanlagda reducerade och återkrävda beloppet var 6 procent högre för 2012 jämfört med 2011.

Tabell 5.12 Antal och andel (procent) personer som uppgett inkomster över fribeloppsgränsen eller fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat på kön, 2014

	Uppgett inkomst över fribeloppsgränsen 2014	Fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst 2014
Antal kvinnor	6 238	6 948
Andel kvinnor	67 %	61 %
Antal män	3 018	4 520
Andel män	33 %	39 %
Totalt antal	9 256	11 468

Kvinnor och män får återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ungefär i enlighet med könsfördelningen bland studiemedelstagarna. Däremot anmäler kvinnor själva inkomster över fribeloppsgränsen i betydligt större utsträckning än män. Av de anmälda inkomstuppgifterna kom hela 67 procent från kvinnor. Detta har sannolikt att göra med att kvinnor oftare arbetar vid sidan av studierna (se 5.5.3), men beror troligen också på att kvinnor i allmänhet är mer noggranna än män att lämna korrekta uppgifter till CSN.

5.5.3 Efterkontrollen av inkomster under 2012

Kvinnorna är överrepresenterade i gruppen efterkontrollerade som studerat under båda kalenderhalvåren 2012 och haft en årsinkomst på 100 000 kronor eller mer. Kvinnornas medianinkomst var 3 100 kronor högre än männens. Generellt sett är studerande som är 30 år eller äldre överrepresenterade i gruppen medan de yngsta, som är 24 år eller yngre, är klart underrepresenterade.

Majoriteten av den analyserade gruppen studerade på eftergymnasial nivå. Kvinnorna hade i högre grad än männen anmält en inkomst under studietiden. Detta var också vanligare bland studerande som är 35 år eller äldre liksom bland studerande på eftergymnasial nivå.

5.5.4 Arbete vid sidan av studierna

CSN genomförde hösten 2013 en undersökning av de studerandes ekonomiska och sociala situation.⁵² Enligt undersökningen arbetade 39 procent av studiemedelstagarna vid sidan av studierna. Det är en minskning med 3 procentenheter sedan 2011. Andelen studiemedelstagare som arbetar vid sidan av studierna minskar alltså trots att fribeloppet har höjts.

Kvinnor arbetar i högre grad än män parallellt med sina studier. Andelen män som arbetar har minskat med 8 procentenheter sedan 2009. Studerande på eftergymnasial nivå arbetar förhållandevis ofta medan studerande på grundskolenivå sällan arbetar. Majoriteten arbetar mindre än 20 timmar per månad. En högre andel av dem som är lite äldre arbetar vid sidan av studierna jämfört med yngre studerande.

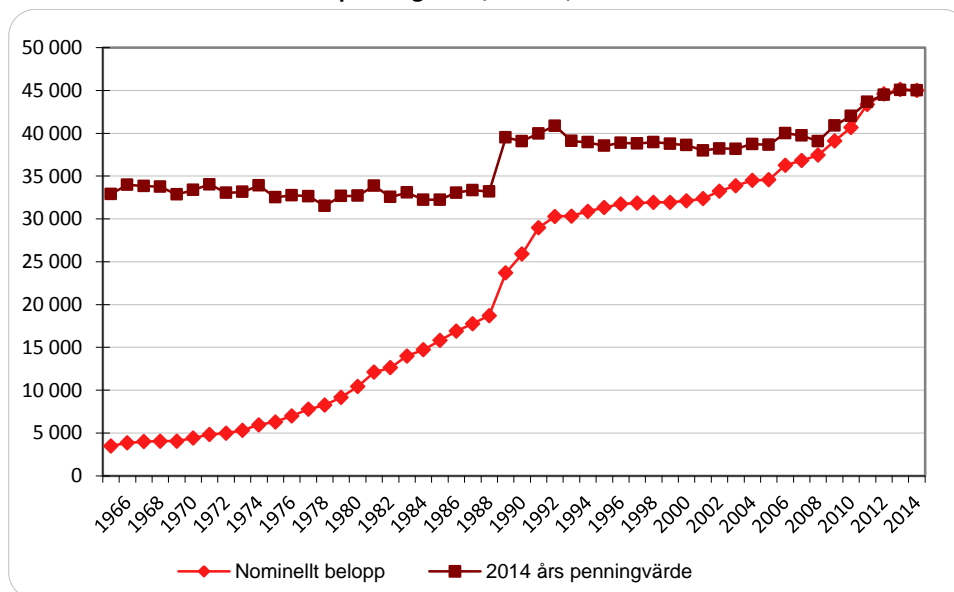
⁵² CSN (2014a).

5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

5.6.1 Studieekonomi

De studerandes studieekonomi kan undersökas på flera sätt. CSN redovisar här dels uppgifter om studiemedlens köpkraft, dels uppgifter om de studerandes upplevelse av studieekonomin och studiemedlens tillräcklighet.

Diagram 5.22 Studiemedlens utveckling, fördelat på nominella belopp och 2014 års penningvärde, kronor, 1965–2014¹

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier med bidrag och grundlån, framräknat i 2014 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Hämtat från SCB, www.scb.se, 2015-02-27.

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet (PBB). Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), som innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Det innebär att köpkraften i förhållande till KPI i princip enbart ändras när det fattas politiska beslut som innebär avvikelser i förhållande till indexregleringen.

En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft fortsätter att följa kostnadsutvecklingen. Under 2014 sjönk dock köpkraften med 20 kronor jämfört med året innan då den var den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

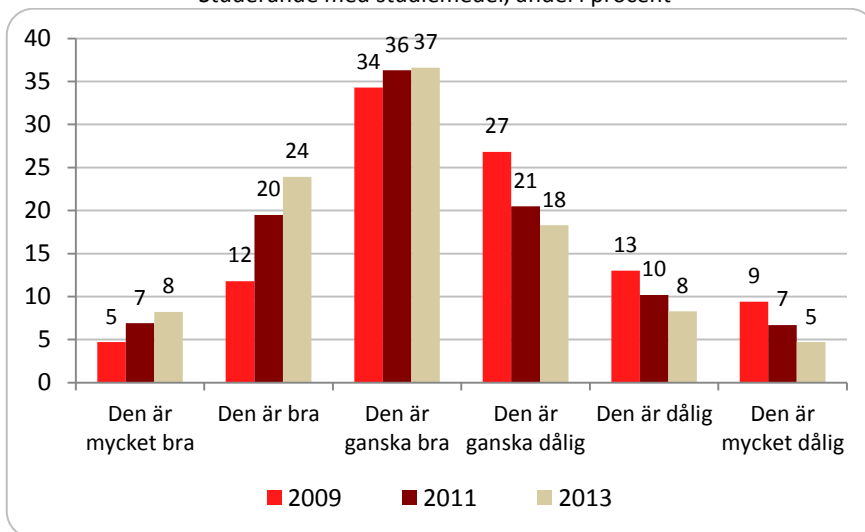
En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, liksom många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör livsmedel och boende större delar av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.

Under hösten 2013 genomförde CSN en enkätundersökning om de studerandes upplevelse av studieekonomin och studiemedlen.⁵³ En övergripande trend är att den studieekonomiska situationen upplevs som positiv av en allt högre andel av studiemedelstagarna.

⁵³ CSN (2014a).

Diagram 5.23 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden?

Studerande med studiemedel, andel i procent

Andelen studiemedelstagare som upplever att studieekonomin är ganska bra, bra eller mycket bra är 69 procent, vilket är en ökning med 6 procentenheter jämfört med en motsvarande undersökning som gjordes 2011. Det finns skillnader mellan olika studerandegrupper när det gäller upplevelsen av studieekonomin. En skillnad är att yngre generellt sett är något mer nöjda än äldre. En annan skillnad är att studerande utan barn är mer nöjda än studerande som har barn.

Studiemedlen, bidrag och lån, är avsedda att kunna täcka levnadsomkostnaderna för den som studerar. Av dem med både bidrag och lån uppger 39 procent att studiemedlen täcker deras omkostnader och 80 procent anser att studiemedlen täcker mer än 75 procent av levnadsomkostnaderna. Andelen av låntagarna som anger att studiemedlen helt täcker levnadsomkostnaderna har ökat med 5 procentenheter sedan 2011.

5.6.2 Studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

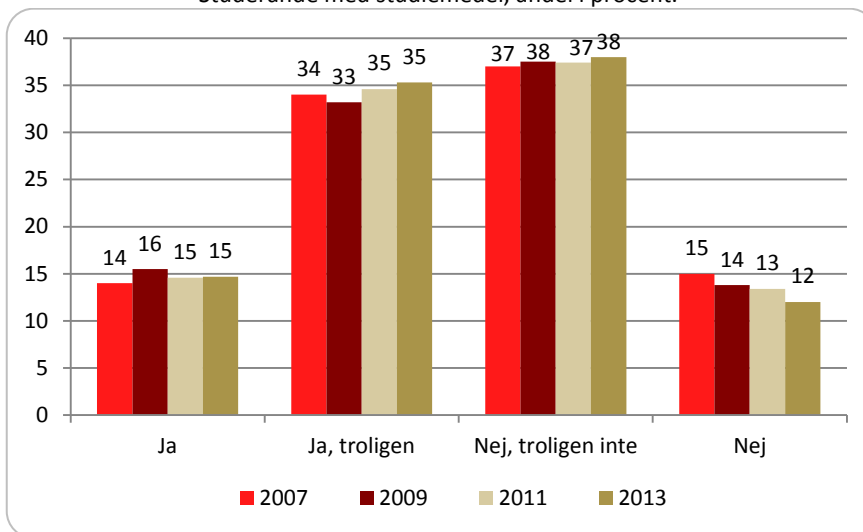
Studiemedlen ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska också bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och bidra till ökad social rättvisa.

Studiemedlens rekryterande kraft mäts ofta genom att studiemedelstagarna får svara på frågan om de skulle ha påbörjat sina studier även om det inte hade funnits något statligt studie-stöd. De studiemedelstagare som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” anses rekryterade med hjälp av studiemedlen.

Förändringarna har varit mycket små mellan 2007 och 2013. Den förändring som har skett är att andelen som kan anses rekryterade av studiemedlen har minskat något. Andelen som besvarade frågan med något av nej-alternativen har minskat från 52 procent 2007 till 50 procent 2013. Det innebär en marginell minskning av studiemedlens rekryterande verkan.⁵⁴

⁵⁴ CSN (2014a). Svartsbortfallet i enkätstudien innebär sannolikt att resultatet överskattar studiemedlens rekryterande kraft något. Den bortfallsanalys som har gjorts visar att studerande som besvarade enkätundersökningen sent i lägre utsträckning var studiemedelsrekryterade än de som besvarade enkäten tidigt. Detta kan antas gälla även för dem som inte besvarat enkäten.

Diagram 5.24 Svar på frågan: Om det inte hade funnits statligt studiestöd då du började studera, hade du ändå börjat?
 Studerande med studiemedel, andel i procent.

Studiemedlen betyder olika mycket för valet att studera för olika studerandegrupper. En studerandegrupp som ofta anger att de inte skulle påbörja studierna utan studiemedel är studerande med barn. Av dem som har barn anger hela 67 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om de inte hade fått studiemedel. Även de som studerar med studielån är mer rekryterade av studiemedlen än övriga – 59 procent av dem med lån skulle inte ha börjat studera utan statligt studiestöd.

Äldre studerande är i högre utsträckning rekryterade av studiemedlen än yngre, och studerande som studerar utomlands skulle mer sällan än studerande i Sverige ha påbörjat studierna utan studiemedel. Av de utlandsstuderande kan 60 procent anses vara rekryterade av studiemedlen. En högre andel av dem som har föräldrar med högskoleutbildning skulle börja studera även utan studiemedel, jämfört med studerande som har föräldrar med högst gymnasial utbildning eller motsvarande. Kvinnor är genomsnittligt något mer rekryterade av studiemedlen än män, men skillnaderna mellan könen är liten.

5.7 Ålder och åldersgränser

5.7.1 Regler och syfte

Studerande på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel från och med höstterminen det år de fyller 20 år. För studerande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

Nästa åldersgräns infaller det år den studerande fyller 25 år. Vissa studerande kan från den åldern få studiemedel med den högre bidragsnivån och även tilläggsån.

Det finns två övre åldersgränser, där den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas som längst till och med det kalenderår en studerande fyller 56 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47

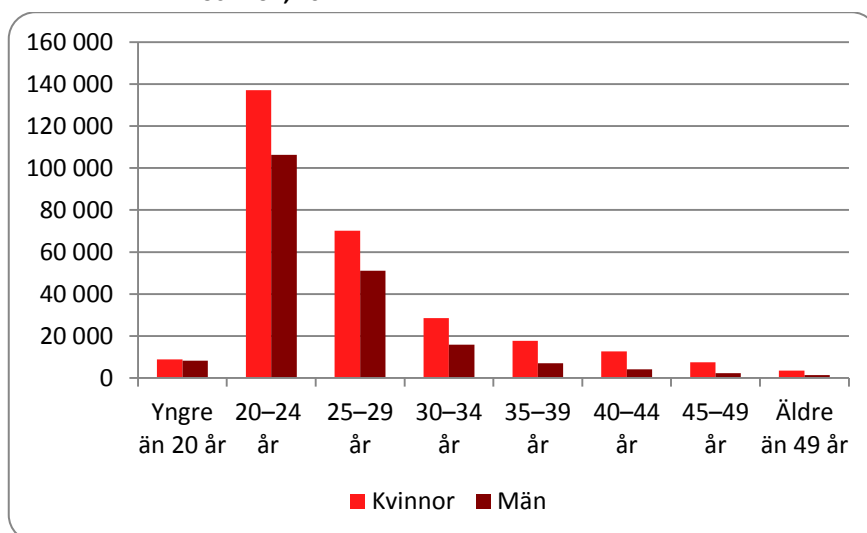
år.⁵⁵ Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studerande kan få studielån minskas enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 47 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor för varje år. Den som är 55 år får låna i högst 60 veckor och den som är 56 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån minskar möjligheterna att låna. Åldersgränserna för rätten till studiemedel har höjts successivt. Den senaste förändringen gjordes den 1 juli 2014 när åldersgränsen höjdes från 54 till 56 år.

Åldersgränsen för studielån ska tillgodose behovet för personer i högre åldrar att studera samtidigt som riskerna för att studielån ska skrivas av hålls nere.

5.7.2 Studiemedelstagarnas ålder

Under 2014 har antalet som är yngre än 25 år minskat med 1 100 personer trots att det totala antalet studerande med studiemedel har ökat. Minskningen beror främst på att ungdomskullarna som lämnar gymnasieskolan blir mindre. Det sker därför inte ett lika stort tillskott av yngre studerande längre. Antalet studiemedelstagare yngre än 21 år har minskat med närmare 10 procent (6 300 personer) sedan 2011. Men fortfarande är mer än hälften av studiemedelstagarna (54 procent) yngre än 25 år.

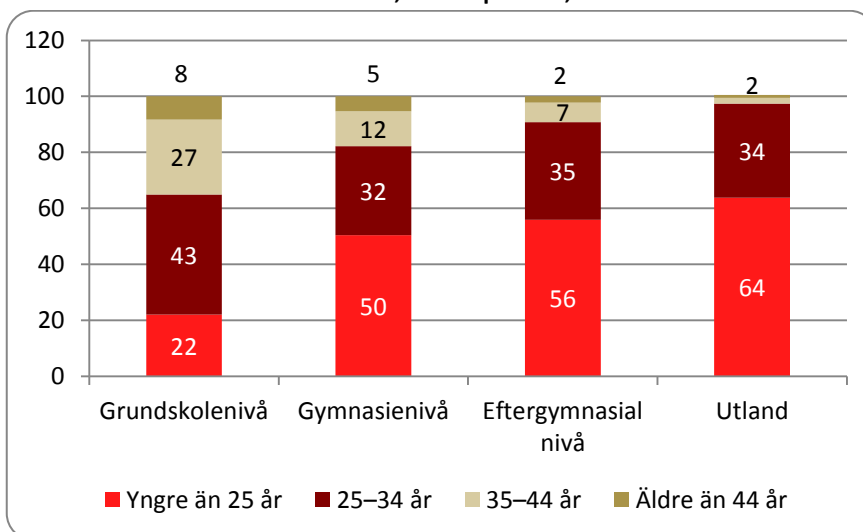
Diagram 5.25 Antal studerande med studiemedel, fördelat på ålder och kön, 2014

Andelen kvinnliga studiemedelstagare ökar med stigande ålder. Jämnast är könsfördelningen i den yngsta åldersgruppen där andelen kvinnor uppgick till 51 procent 2014.

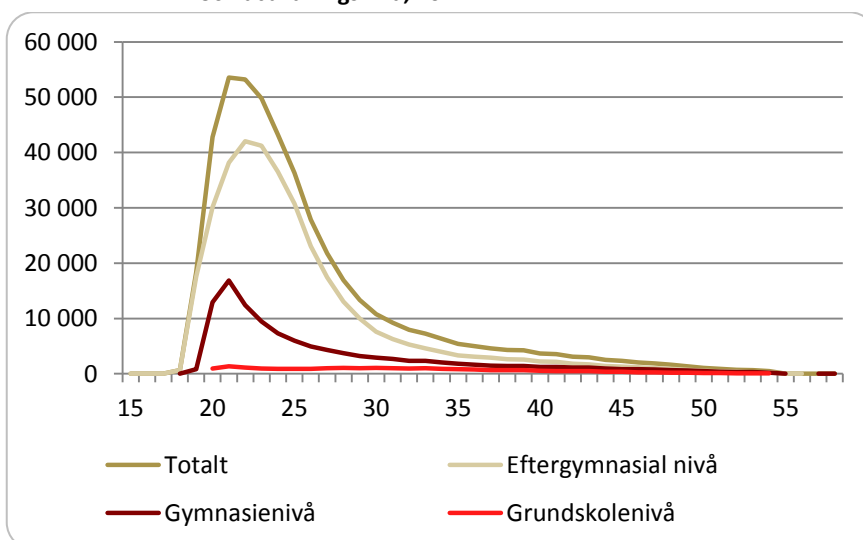
⁵⁵ Nya bestämmelser från och med den 1 juli 2014. Tidigare var den övre åldersgränsen för studiebidrag 54 år, och rätten till lån begränsas successivt från och med 45 års ålder.

Diagram 5.26 Studerandes ålder, fördelat på åldersgrupp, utbildningsnivå och utlandsstudier, andel i procent, 2014

De som studerar på grundskolenivå är äldre än studerande på övriga nivåer, medan de som studerar utomlands är yngre än övriga studerande. Andelen yngre än 25 år har minskat med 1 procentenhet på grundskolenivå, 3 procentenheter på gymnasienivå och 1 procentenhet på eftergymnasial nivå jämfört med 2013. Åldersfördelningen bland utlandsstuderande är oförändrad.

Diagram 5.27 Antal studiemedelstagare, fördelat på ålder och utbildningsnivå, 2014

När samtliga studiemedelstagare per utbildningsnivå fördelas efter sin ålder framgår det att förhållandevis många studerande på gymnasienivå är unga. Närmare 44 procent av alla som studerade med studiemedel på gymnasienivå 2014 var yngre än 23 år, medan motsvarande andel bland dem som studerade på eftergymnasial nivå var 34 procent. Bland dem som studerade på grundskolenivå var den åldersmässiga fördelningen betydligt jämnare.

Resultatet tyder på att många yngre har behov av vuxenutbildning på gymnasienivå därför att de saknar slutbetyg eller högskolebehörighet. Flera av dem som är yngre än 25 år omfattas också av satsningen på ett högre bidrag till ungdomar som saknar slutbetyg och som finns inom jobbgarantin. Under 2014 fick 4 900 ungdomar studiemedel inom den satsningen, varav majoriteten studerade på gymnasienivå.⁵⁶

5.7.3 Prövningen av åldersgränser

Uppgifterna redovisas halvårsvis i detta avsnitt i årets rapport eftersom de övre åldersgränserna förändrades den 1 juli 2014.

Fler gavs möjlighet att ta studielån

Under det första halvåret 2014 hade 10 500 studerande som var 45 år eller äldre studiemedel. Av dessa fick 261 personer helt avslag på sin ansökan om studielån medan 225 personer bara kunde få lån en del av studietiden. Det innebär att 5 procent av studiemedelstagarna som var 45 år eller äldre inte kunde beviljas lån enligt sin ansökan.

Under det andra halvåret 2014 hade 7 000 studerande som var 47 år eller äldre studiemedel. Av dessa fick 165 personer helt avslag på sin ansökan om studielån medan 100 personer bara kunde få lån en del av studietiden. Knappt 4 procent av studiemedelstagarna som var 47 år eller äldre kunde inte beviljas lån enligt sin ansökan. Det innebär att fler gavs möjlighet att ta studielån detta halvår med anledning av att åldersgränsen höjdes. Under det andra halvåret 2014 var 8 476 studiestödstagare äldre än 45 år. Av dessa hade drygt 50 procent studielån. De kan i någon mån antas vara berörda av regeländringen.

Fler kunde studera med studiemedel när den övre åldersgränsen höjdes

Under det första halvåret 2014 var det 700 personer som var 54 år eller äldre som ansökte om studiemedel. Av dessa fick sammanlagt 230 personer, 33 procent, helt eller delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen vid 54 år.

Under det andra halvåret 2014 var det 300 personer i åldern 55–56 år som fick studiemedel genom att åldersgränsen höjdes till 56 år. Av de 200 personer som var 56 år eller äldre och ansökte om studiemedel detta halvår var fick sammanlagt 150 personer helt eller delvis avslag på grund av åldersgränsen vid 56 år.

5.8 Tid med studiemedel

5.8.1 Regler och syfte

Studiemedel kan lämnas olika länge beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjligheter att genomföra sina studier. Dessutom ska de uppmuntra till snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå som redan har en fullständig grundskoleutbildning eller motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

⁵⁶ Se även avsnitt 5.3.2 om studerande i åldern 20–24 år som kompletterar sin utbildning.

På gymnasienivå kan den som inte har en treårig gymnasieutbildning få studiemedel i högst 120 veckor. Den som har en sådan utbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. För högskolestudier och andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan mer studiemedel beviljas än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

Reglerna förändrades något 2006 som ett led i de åtgärder som då vidtogs för att öka äldre studerandes möjligheter att få studiemedel. Sedan 2006 kan studiemedel beviljas utöver tidsgränserna med upp till 40 veckor till studerande över 40 år, om det finns särskilda skäl.

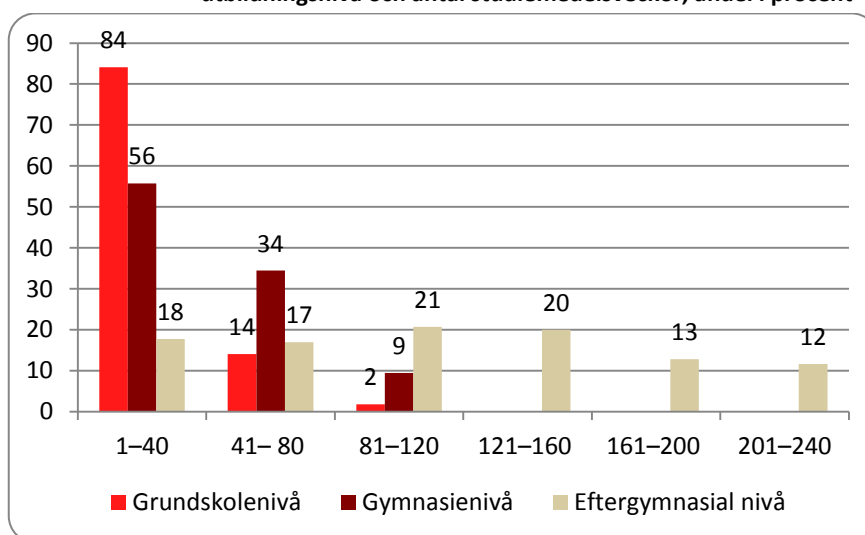
5.8.2 Hur länge har låntagarna studiemedel?

Det finns inte någon statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att många studerande dels läser fristående kurser med okänd sluttidpunkt, dels växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör att det är svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan om studiemedel och vem som inte gör det.

För att ge en bild av hur länge de studerande använder studiemedel har CSN tagit fram uppgifter över studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd. De flesta som blir återbetalningsskyldiga har alltså studerat färdigt, vilket innebär att det antal studiemedelsveckor de använt bör ge en god indikation på hur länge de studerande har studiemedel.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2015 hade 22 procent studerat med studiemedel i högst 40 veckor vilket motsvarar ett års studier. Det är vanligare med så korta studietider vid studier på lägre utbildningsnivåer.

Diagram 5.28 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2015, fördelat på utbildningsnivå och antal studiemedelsveckor, andel i procent

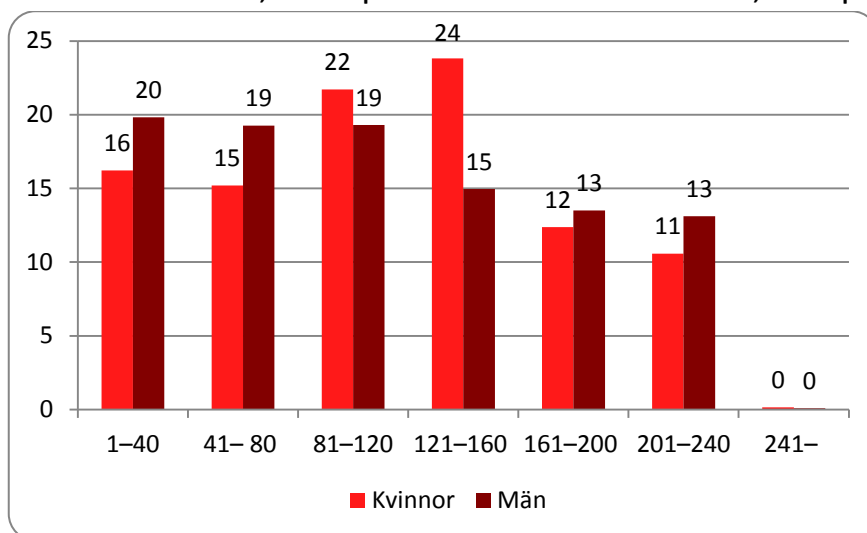
Diagrammet visar att en majoritet av dem som studerat på grundskolenivå hade studiemedel för studier på den nivån i högst 40 veckor. Detta gäller även för dem som studerat på

gymnasienivå, medan det är en betydligt större spridning bland dem som haft studiemedel för eftergymnasiala studier.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga 2015 hade 6 000 personer använt studiemedelsveckor för studier på grundskolenivå, medan 35 900 hade använt veckor på gymnasienivå och 61 500 på eftergymnasial nivå.

En närmare granskning av dem som studerar på eftergymnasial nivå visar på ganska stora skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel.

Diagram 5.29 Låntagare på eftergymnasial nivå som blivit återbetalningsskyldiga 2015¹, fördelat på kön och antal studiemedelsveckor, andel i procent

¹ Här redovisas bara studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 35 200 kvinnor och 26 200 män.

Det är en högre andel män än kvinnor som studerar antingen kort eller lång tid på eftergymnasial nivå. Av männen har 20 procent studiemedel för eftergymnasiala studier i högst 40 veckor jämfört med 16 procent av kvinnorna. Av kvinnorna är det 23 procent som har studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 27 procent av männen. Kvinnorna är överrepresenterade på många av de medellånga utbildningarna, vilket gör att de har studiemedel i mellan två och fyra år. Den här fördelningen har varit relativt stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar har den längden, exempelvis utbildningar till socionom och sjuksköterska.

Många studerande har studiemedel för studier på mer än en utbildningsnivå. I tabellen redovisas dels hur många veckor de studerande i genomsnitt hade studiemedel på en viss utbildningsnivå, dels hur många veckor de har haft studiemedel sammanlagt på alla utbildningsnivåer.

Tabell 5.13 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2015, fördelat på utbildningsnivå

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå ¹
Antal veckor på aktuell nivå	29	45	118
Antal veckor på samtliga nivåer ²	86	96	129

¹ Inklusivt utlandsstuderande.

² Gäller genomsnittligt antal veckor totalt inklusive det de har läst på andra utbildningsnivåer.

På grundskolenivå hade låntagarna som blev återbetalningsskyldiga 2015 haft studiemedel i genomsnitt 29 veckor. Eftersom många av dessa låntagare även har studerat på andra nivåer, hade de i genomsnitt studiemedel i totalt 86 veckor. Låntagare på gymnasienivå hade i genomsnitt haft studiemedel i 45 veckor på den nivån, och 96 veckor totalt. En del av dessa låntagare har därmed även studerat på grundskolenivå eller eftergymnasial nivå.

Studerande på eftergymnasial nivå är de som mest sällan läser på någon annan utbildningsnivå. Detta medför att skillnaden mellan antalet studiemedelsveckor på eftergymnasial nivå och på samtliga nivåer bara är 11 veckor för dem som har studerat på eftergymnasial nivå.

Studerande på eftergymnasial nivå som blev återbetalningsskyldiga 2015 hade använt studiemedel i genomsnitt 118 veckor för studier på den nivån. Det är bara en liten skillnad mot dem som blev återbetalningsskyldiga 2014 som använde studiemedel i 116 veckor. För studerande på grundskole- och gymnasienivå var skillnaden marginell i det genomsnittliga antalet veckor på respektive nivå.

Av de nya återbetalare 2015 som hade studerat på eftergymnasial nivå var det 50 500 som hade haft studiemedel bara för eftergymnasiala studier i Sverige. Drygt 2 700 hade genomfört sina eftergymnasiala studier utomlands och 8 300 hade studerat på eftergymnasial nivå både i Sverige och utomlands. Av tabellen framgår att det finns vissa skillnader mellan de tre grupperna när det gäller hur många studiemedelsveckor de har använt. Genomgående är dock att antalet använda veckor med studiemedel ökar oavsett utbildningsnivå.

Tabell 5.14 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2012–2015, fördelat på studier i Sverige och utomlands

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2012	109	87	161	114
Återbetalningsskyldiga 2013	109	93	161	115
Återbetalningsskyldiga 2014	110	94	160	116
Återbetalningsskyldiga 2015	112	98	162	118

Den genomsnittliga förbrukningen av veckor är lägre bland dem som bara har studerat utomlands jämfört med dem som tillbringat hela eller delar av sin eftergymnasiala studietid i Sverige. Antalet veckor varierar mer över åren för dem som studerat helt utomlands vilket sannolikt beror på att gruppen är förhållandevis liten varför tillfälliga variationer får större genomslag. Många av dem som studerar både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Denna grupp använder i genomsnitt flest studiemedelsveckor. En slutsats av detta är att utlandsstudier i kombination med en svensk högskoleutbildning ofta förlänger den totala studietiden.⁵⁷

5.8.3 Avslag på grund av veckobegränsningen

De studerande som väljer att ansöka om studiemedel trots att de har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studerande sannolikt avstår från att lämna in en ansökan, ger antalet avslag inte någon fullständig bild av hur många som har behov av studiemedel under längre tid. Men antalet och

⁵⁷ En tredjedel av de utlandsstuderande anger att utlandsstudierna förlängde deras utbildningstid (CSN 2010a).

andelen avslag kan ses som en indikation på om det är många studerande som är i behov av mer studiemedel eller inte.

Tabell 5.15 Avslag, fördelat på helt och delvis avslag samt på utbildningsnivå och utlandsstudier, andelar i procent (antal), 2013–2014¹

	Helt avslag		Delvis avslag	
	2013	2014	2013	2014
Grundskolenivå	1,6 % (415)	1,9 % (497)	3,9% (1 005)	7,0 % (1 799)
Gymnasienivå	0,4 % (555)	0,5 % (687)	1,9 % (2 326)	2,7 % (3 598)
Eftergymnasial nivå	0,2 % (529)	0,2 % (658)	0,9 % (3 075)	1,0 % (3 567)
Utlandsstudier	0,2 % (60)	0,2 % (69)	2,1 % (705)	2,1 % (720)

¹ Ändrade handläggningsrutiner under 2014 medför att uppgifterna måste sökas ut på ett annat sätt jämfört med tidigare. Detta kan påverka jämförbarheten mot tidigare år.

Under 2014 fick 11 600 sökande helt eller delvis avslag på sin ansökan om studiemedel på grund av att de redan hade utnyttjat det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 2,2 procent av samtliga som hade ansökt om studiemedel.

Störst risk att få avslag på sin ansökan om studiemedel är det för dem som studerar på grundskolenivå, där 9 procent av de sökande fick helt eller delvis avslag under 2014. CSN har i en särskild rapport från 2010 pekat på att studiemedelsveckorna är knappt tilltagna för studerande på grundskolenivå.⁵⁸

5.9 Studieresultat

5.9.1 Regler och syfte

För att fortsätta studiemedel ska beviljas, krävs det att den studerande uppnår tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att studieeffektiviteten ska vara god och att den studerande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå studieresultat. För att en studerande som haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel måste han eller hon visa på tillräckliga studieresultat, och studierna ska ha bedrivits i normal takt. För en högskolestuderande är kravet att klara minst 75 procent av sina studier för att kunna få nya studiemedel. För den som studerar på grundskole- eller gymnasienivå krävs det i princip att studieplanen följs. En sammanlagd eftersläpning på upp till en halv termin tillåts däremot för dem som studerar på komvux.

Om studieresultatet inte är tillräckliga, kan den studerande ändå beviljas studiemedel om det finns särskilda skäl. För att den studerande ska beviljas studiemedel på grund av särskilda skäl ska det finnas ett tydligt samband mellan det skäl som anges och det bristande studieresultatet.

Den 1 juli 2010 ändrades reglerna för studieresultatprövning i syfte att öka genomströmningen på utbildningar och att öka rättssäkerheten i prövningen.⁵⁹ De ändrade reglerna avsåg främst studier på eftergymnasial nivå. Före regeländringen kunde en högskolestuderande beviljas studiemedel om han eller hon klarade minst 50 procent av sina studieresultat. Men detta förutsatte att han eller hon tidigare hade klarat i genomsnitt minst 75 procent av sina studieresultat. Bedömningen av vilka skäl som kan beaktas för dem som inte nått tillräckliga

⁵⁸ CSN (2010b).

⁵⁹ Prop. 2009/10:141.

studieresultat blev också mer restriktiv i samband med regelförändringen. Detta gäller även studier på grundskole- och gymnasienivå. Exempelvis accepteras inte längre byte av studieinriktning som ett förhållande som gör att bristande resultat kan accepteras. Från och med den 1 juli 2013 är det möjligt att bortse från bristande studieresultat om de tidigare studierna bedrevs för mer än 10 år sedan. Från och med 2014 tillämpar CSN en ny praxis vid ansökningar om studiemedel för sommarkurser. Nu prövas alltid studieresultatet inför en sommarkurs, vilket vanligen inte gjordes tidigare.

5.9.2 Prövningen av studieresultat

Under de senaste åren har en rad regel- och rutinändringar genomförts den 1 juli. För att bättre spegla regeländringarnas effekter och få jämförbarhet redovisas statistiken över bristande studieresultat per läsår i stället för kalenderår.

Under läsåret 2013/14 fick 38 400 studerande avslag på ansökan om studiemedel på grund av bristande studieresultat. Det är en ökning med 15,5 procent (5 200 personer) jämfört med 2012/13. Antalet som ansökte om studiemedel ökade med 3 procent. Det var således en högre andel av de studerande som fick avslag på grund av bristande studieresultat läsåret 2013/14 än 2012/13. Ökningen kan bland annat förklaras av en ändring i CSN:s föreskrifter⁶⁰ som innebär att studieresultat ska prövas inför alla nya studieperioder, även exempelvis sommarkurser. Denna ändring medförde att andelen som fick avslag för sommarkurser ökade med 9 procentenheter 2013/14 jämfört med läsåret innan.

Antalet studerande som fick avslag på ansökan om studiemedel ökade på samtliga utbildningsnivåer under läsåret 2013/14 jämfört med läsåret innan.

Tabell 5.16 Antalet personer med avslag p.g.a. bristande studieresultat, fördelat på utbildningsnivå och läsår

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Totalt ¹
2010/11	1 369	8 366	19 508	28 791
2011/12	1 317	9 841	21 600	32 480
2012/13	1 374	9 654	22 522	33 225
2013/14	1 596	11 661	25 554	38 385

¹ Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalsumman är nettoräknad, det vill säga att en person förekommer bara en gång.

Andelen studerande som fick avslag ökade med en procentenhet på alla tre utbildningsnivåerna. Av dem som ansökte om studiemedel för studier på grundskolenivå fick 7 procent avslag, motsvarande andel för gymnasienivå var 10 procent och för eftergymnasial nivå 8 procent.

Av samtliga män som ansökte fick 10 procent avslag på grund av bristande studieresultat, medan motsvarande andel bland kvinnorna var 7 procent. Förhållandet mellan könen är oförändrat jämfört med läsåret 2012/13.

Studieresultat äldre än tio år prövas inte längre

Från och med läsåret 2013/14 är det åter möjligt att bortse från studieresultat som är mer än tio år gamla. Under läsåret 2013/14 var det 6 552 personer med så gamla studieresultat som beviljades studiemedel utan att studieresultatet prövades, av dem var 72 procent kvinnor.

⁶⁰ CSNFS 2014:1.

Tabell 5.17 Antal studerande med äldre studieresultat som inte prövats och antal som fått bifall trots bristande studieresultat, fördelat på kön, läsåren 2011/12–2013/14

	2011/12	2012/13	2013/14
Studier för mer än 10 år sedan	-	-	6 552
varav kvinnor	-	-	4 720
varav män	-	-	1 832
Särskilda skäl ¹	2 781	2 794	3 345
varav kvinnor	1 927	1 893	2 267
varav män	854	901	1 078

¹ Benämndes "Personliga förhållanden" i Studiestödet 2012 och tidigare.

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan trots detta beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultaten.

Totalt prövades 39 208 personer för bristande studieresultat läsåret 2013/14. Av dessa fick 9 procent (3 345 personer) bifall med hänsyn till särskilda skäl, övriga fick avslag. Det var en högre andel av kvinnorna som prövades fick bifall med hänsyn till särskilda skäl, 11 procent, motsvarande andel bland männen var 6 procent.

Under 2014 genomförde CSN en uppföljning av regeländringen avseende studieresultat som är äldre än 10 år.⁶¹ Studieresultaten kontrollerades för ett slumpmässigt urval studerande som med stöd av den nya regeln hade beviljats studiemedel utan prövning av tidigare studieresultat. Resultatet visar att ungefär 1 275 studerande kan antas ha gynnats av förändringen under det första läsåret efter genomförandet. Dessa kunde alltså beviljas studiemedel trots att deras gamla studieresultat egentligen var otillräckliga. I proportion till könsfördelningen bland samtliga studiemedelstagare är männen överrepresenterade bland dem som gynnats av förändringen. Detta beror sannolikt på att män oftare har bristande studieresultat än kvinnor.

Resultatet visar vidare att det stora flertalet av dem som beviljats nya studiemedel trots bristande studieresultat klarar sina studier bra. Av dem som ingick i granskningen var det 72 procent som klarade studieresultat i enlighet med kravet för att få nya studiemedel. Cirka 17 procent hade ett studieresultat som var lägre än detta krav.

Vanligt att studerande på eftergymnasial nivå återkvalificerar sig

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas. Av 26 173 personer som fick avslag på grund av bristande studieresultat det andra halvåret 2012 hade 72 procent återkvalificerat sig efter tre läsår (till och med den 2 mars 2015). Drygt 37 procent återkvalificerade sig redan samma halvår som de fick avslaget. Detta innebär att 28 procent av dem som fick avslag inte hade återkommit till studier med studiemedel efter tre läsår.

Av dem som fick avslag för studier på eftergymnasial nivå hade 76 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, varav 40 procent gjorde det redan samma halvår som de fick avslaget. Motsvarande andel bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 63 respektive 30 procent. Av dem som fick avslag för studier på grundskolenivå hade 56 procent återkvalificerat sig inom tre läsår, varav 23 procent redan samma halvår som de fick avslaget. Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på de lägre utbildningsnivåerna än på eftergymnasial nivå.

⁶¹ CSN (2015)

5.10 Studiemedel vid sjukdom och vid vård av barn eller närstående

5.10.1 Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en sjukförsäkring för de studerande. Den innebär dels att en studerande som blir sjuk och är helt oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden, dels att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras inom socialförsäkringsområdet genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när han eller hon vårdar barn eller närstående. Sedan den 1 juli 2010 kan den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar även få avskrivning, det vill säga på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. Sedan den 1 juli 2012 har också en studerande som studerar med studiemedel och som är förälder rätt att behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karenperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till och prövas av CSN.

5.10.2 Egen sjukdom

Under 2014 hade 7 500 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,6 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 5 900 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och som därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,2 procent av samtliga studiemedelstagare. Sammanlagt fick dessa personer 32 600 studiemedelsveckor borträknade på grund av sjukdom. Detta innebär att varje person i genomsnitt fick 5,5 veckor borträknade under året. Att det är mindre än 2 procent av studiemedelstagarna som anmäler sjukdom kan tolkas som att många studerande avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan.

Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom för studerande som har lån sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar fullständiga uppgifter för kalenderåret 2013 och preliminära uppgifter för 2014 eftersom 650 ärenden som kräver manuell handläggning ännu inte är prövade.

Tabell 5.18 **Antal personer som fått skuldavskrivning p.g.a. sjukdom, fördelat på antal dagar i medeltal och totalt avskrivet belopp, miljoner kronor, 2012–2014**

	Antal personer	Antal dagar i medeltal	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2012			
Kvinnor	1 813	56	19,8
Män	519	58	5,8
Samtliga	2 332	57	25,6
2013			
Kvinnor	1 974	59	23,0
Män	583	56	6,5
Samtliga	2 557	59	29,6
2014¹			
Kvinnor	1 392	59	16,2
Män	398	64	5,1
Samtliga	1 790	60	21,3

¹ Uppgifterna för 2014 är inte fullständiga.

Antalet låntagare som var helt oförmögna att studera så länge att de fick en minskning av sin studieskuld var något högre under 2013 än 2012. Sammanlagt avskrevs 29,6 miljoner kronor under 2013. Det motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på 11 560 kronor per person.

Under 2014 har 21,3 miljoner kronor skrivits av på grund av sjukdom, vilket är i genomsnitt 11 900 kronor per person. Av de avskrivna beloppen rörde 97 procent grundlån 2013 och 95 procent rörde grundlån 2014. Resterande andelar var merkostnadslån och tilläggsån. Tilläggslånets andel av det avskrivna beloppet ökade från 1 procent 2013 till 4 procent 2014 men uppgiften är preliminär och kan komma att ändras när alla ärenden som avser 2014 har prövats.

De lån som skrevs av under 2013 motsvarade i genomsnitt 59 studiedagar. Detta innebär att de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom 2013 var sjukskrivna under i genomsnitt 89 dagar. Under 2014 skrevs det av lån som i genomsnitt motsvarade 60 dagar, vilket motsvarar 90 sjukskrivningsdagar. Men uppgifterna för 2014 kan komma att ändras när de ärenden som ska handläggas manuellt blir beslutade.

Kvinnor är överrepresenterade bland dem som får skuldavskrivning på grund av sjukdom. Under åren 2012–2014 uppgick andelen kvinnor med skuldavskrivning till 78 procent, medan andelen kvinnor bland de studerande som tog lån var 59 procent.

Studerande på eftergymnasial nivå får mer lån avskrivet

Studerande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedelstagarna som studerade på respektive nivå. Under 2013 var det avskrivna beloppet i genomsnitt 13 100 kronor på eftergymnasial nivå, 7 900 kronor på gymnasienivå och 5 100 kronor på grundskolenivå. Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar lite mindre och följaktligen får skuldavskrivning med ett lägre belopp. Skillnaderna beror även på att det skiljer i längd på sjukskrivningsperioderna mellan de olika nivåerna. Under 2013 fick studerande på eftergymnasial nivå lån avskrivna som i genomsnitt motsvarade 62 dagar, medan studerande på grundskolenivå och gymnasienivå i genomsnitt fick lån motsvarande 44

respektive 52 dagar avskrivna. Uppgifter för 2014 redovisas i nästa års rapport, eftersom de än så länge är ofullständiga.

Äldre låntagare får oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2013 var 34 procent yngre än 25 år, trots att 55 procent av samtliga låntagare var yngre än 25 år under året.

5.10.3 Vård av barn eller närstående

Under 2014 behöll 1 500 personer sina studiemedel vid vård av barn, medan 28 personer behöll studiemedlen vid vård av närstående. Av dem som vårdade barn hade 600 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och som därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade närstående var 22 personer. De som vårdade barn fick sammanlagt 1 300 veckor borträknade på grund av detta, vilket är i genomsnitt 2 veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt 6 veckor bort.

Under 2013 hade 54 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick en minskning av sin studieskuld. Sammanlagt fick låntagarna lånet avskrivet med 0,4 miljoner kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Detta innebär att det genomsnittligt avskrivna beloppet var 7 500 kronor per person.

Under 2014 var det 40 personer som fick skuldavskrivning till ett belopp som motsvarade 0,4 miljoner kronor. Det är i genomsnitt 10 600 kronor per person. Men uppgifterna för 2014 är preliminära och kan därför ändras när alla ärenden är beslutade.

5.11 Nyttjandet av studiemedel

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel. På uppdrag av regeringen undersökte CSN under 2014 hur stor andel av de studerande som har studiemedel. Resultatet presenterades i rapporten *Studiestödsnyttjande*.⁶²

Tabell 5.19 Andel med studiemedel av samtliga studerande, fördelat efter skolform, procent

	Komvux	Folkhögskola	Kompletterande utbildning	Yrkeshögskola	Högskola och universitet
Kvinnor	41	56	78	78	71
Män	45	61	75	75	72
Totalt	43	58	77	77	71

Andelen studerande med studiemedel varierade hösten 2013 mellan 43 procent av samtliga studerande vid komvux och 77 procent av samtliga som studerade på kompletterande utbildning eller inom yrkeshögskolan. Den andel av samtliga studerande som har studielån varierar mellan 22 procent vid komvux och 50 procent vid högskolan.

⁶² CSN (2014d).

6 Studiestöd till utländska medborgare

6.1 Utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd

När en person som inte är svensk medborgare ansöker om studiestöd prövar CSN först om personen, i egenskap av utländsk medborgare, har rätt till svenskt studiestöd. CSN har valt att kalla detta prövningen av den ”grundläggande rätten till svenskt studiestöd”. Om den utländska medborgaren uppfyller villkoren fattar CSN ett beslut om den utländska medborgarens rätt till studiestöd. Därefter prövas alla övriga villkor för att få rätt till det studiestöd som personen har ansökt om.

Utländska medborgare kan ha rätt till studiestöd med stöd av nationella bestämmelser eller EU-rätten. Olika villkor tillämpas också beroende på vilket studiestöd som personen ansöker om, och beroende på om studierna ska bedrivas i Sverige eller utomlands.

Om en utländsk medborgare uppfyller något av kraven enligt de nationella bestämmelserna gäller CSN:s beslut normalt tillsvidare, så länge villkoren är uppfyllda och personen inte lämnar landet i mer än 6 månader. Om den utländska medborgaren uppfyller något av de EU-rättsliga kraven, som innebär att han eller hon ska jämföras med en svensk medborgare, ska dock beslutet i vissa fall begränsas till den period som studiestödsansökan gäller.

I de fall EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner är tillämpliga⁶³ så har den utländska medborgaren rätt till de delar av studiehjälpen som är familjeförmåner. Det tas i dessa fall inget beslut om grundläggande rätt till studiestöd.

Studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier kan som huvudregel endast lämnas till svenska medborgare. Vissa utländska medborgare ska dock jämföras med svenska medborgare enligt EU-rätten när det gäller rätt till studiestöd för utlandsstudier. Den utländske medborgaren har då rätt till studiestöd för utlandsstudier på samma villkor som en svensk medborgare. Utländska medborgare som har grundläggande rätt till studiestöd för studier i Sverige kan också få studiemedel för utlandsstudier inom utbytesprogram.

6.2 Utländska medborgare med svenskt studiestöd

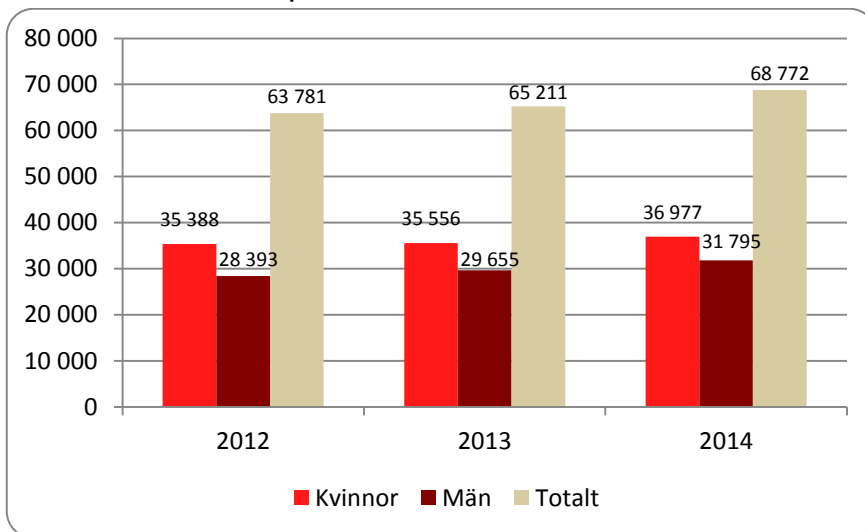
I detta avsnitt redovisas statistik över antalet utländska medborgare som studerat med svenskt studiestöd under de senaste tre åren. De studerande var utländska medborgare när de ansökte om studiestödet men kan senare under året ha blivit svenska medborgare. Prövningen av grundläggande rätt till svenskt studiestöd behöver inte ha skett i anslutning till de studier som redovisas här utan kan ha gjorts tidigare.

6.2.1 Antalet som studerar med svenskt studiestöd ökar

Antalet utländska medborgare som studerade med studiestöd ökade med 8 procent mellan åren 2012 och 2014. Under 2014 fick 68 800 utländska medborgare studiestöd utbetalt från CSN, vilket motsvarade 8 procent av samtliga som fick studiehjälp eller studiemedel det året.

⁶³ Reglerna om samordning av familjeförmåner finns i förordningarna (EEG) 1408/71 och (EG) 883/2004 och påverkar i vissa fall en persons rätt till studiebidrag och extra tillägg för studier inom EES och Schweiz.

Diagram 6.1 Antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd fördelat på kön 2012–2014

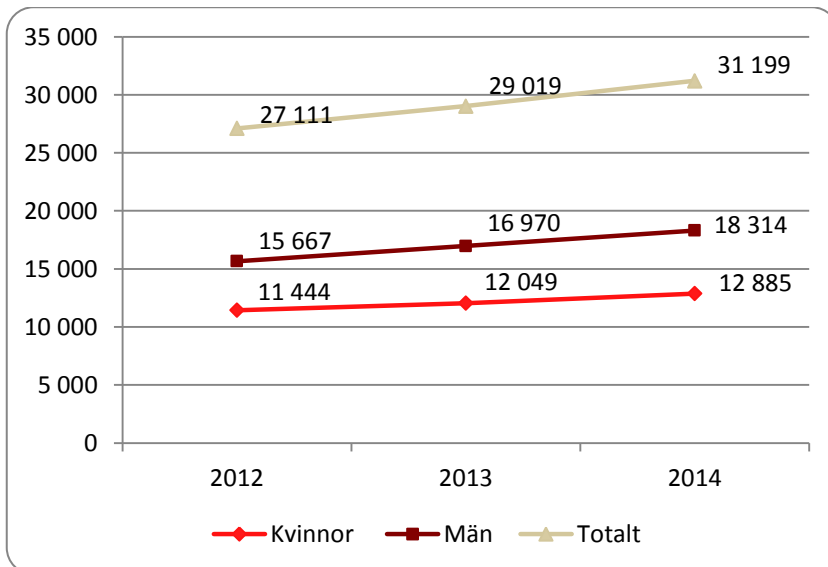

Antalet män har ökat med 12 procent och antalet kvinnor med 4 procent sedan 2012. Andelen kvinnor har minskat med 1 procentenhet till 54 procent under samma period. De flesta hade medborgarskap i länder i Asien, Afrika samt i EU-länder i nämnd ordning. Detta gäller både för män och för kvinnor och under alla tre åren.

6.2.2 Utländska medborgare med studiehjälp

Under 2014 studerade 31 200 utländska medborgare med studiehjälp. Deras antal har ökat med närmare 4 100 eller 15 procent sedan 2012.

Diagram 6.2 Antalet utländska medborgare med studiehjälp fördelat på kön 2012–2014

Det är fler män än kvinnor med utländskt medborgarskap som får studiehjälp. Under 2014 uppgick andelen män till 59 procent. De flesta som fick studiehjälp, 40 procent, hade

medborgarskap i något land i Asien, 25 procent hade medborgarskap i ett afrikanskt land och 14 procent var medborgare i ett EU-land. Antalet elever med studiehjälp som kommer från dessa delar av världen har ökat under de senaste tre åren. Ökningen är störst bland dem som kommer från ett land i Afrika. Andelsmässigt har studerande med medborgarskap i afrikanska länder ökat med 6 procentenheter. Andelen som kommer från ett EU-land är oförändrad medan andelen som kommer från ett land i Asien har minskat med 2 procentenheter sedan 2012. Det tre enskilt största länder som de som studerade med studiehjälp hade medborgarskap i var Afghanistan, Somalia och Syrien.

Utvecklingen speglar de senaste årens flyktingströmmar där bland annat antalet ensamkommande barn som beviljats uppehållstillstånd ökat med 74 procent sedan 2012.⁶⁴

Diagram 6.1 Antalet utländska medborgare med inackorderingstillägg och extra tillägg fördelat på kön 2014

	Kvinnor	Män	Totalt
Extra tillägg	4 289	9 238	13 527
Inackorderingstillägg	117	102	219

Av kvinnorna som studerade med studiehjälp fick 33 procent extra tillägg under 2014 medan motsvarande andel bland männen var 50 procent. Detta visar på att många av de utländska medborgare som får studiehjälp lever i mycket inkomstsvaga hushåll. Bland samtliga studerande med studiehjälp i Sverige fick 5 procent extra tillägg under 2014⁶⁵. Knappt 1 procent av männen och kvinnorna fick inackorderingstillägg vilket visar att de i större utsträckning läser på en skola nära hemorten jämfört med samtliga studerande med studiehjälp. Av samtliga som studerade med studiehjälp i Sverige under 2014 fick 2 procent inackorderingstillägg.⁶⁶

Av de utländska medborgare som fick studiehjälp under 2014 var det 360 personer som studerade utomlands. Antalet har ökat något sedan 2012 då 285 studerande fick studiehjälp för utlandsstudier.

6.2.3 Utländska medborgare med studiemedel

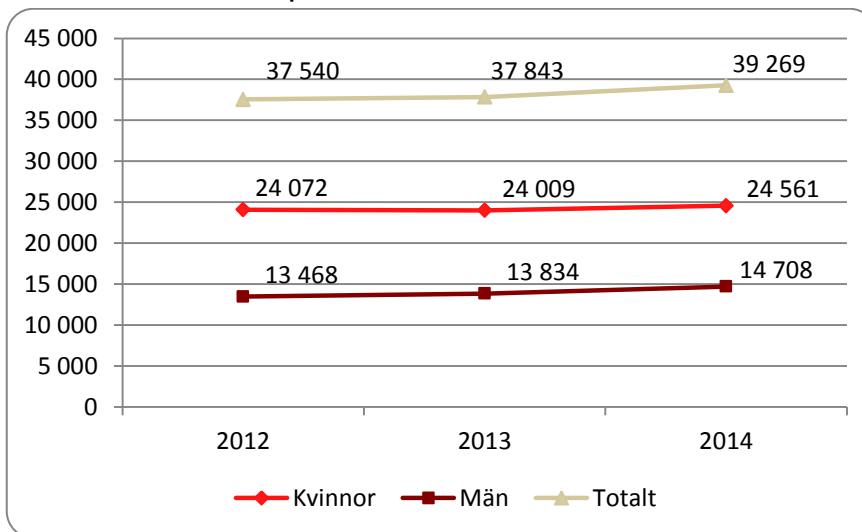
Under 2014 studerade 39 300 utländska medborgare med studiemedel. Antalet utländska medborgare som studerar med studiemedel har ökat med 1 700 personer eller 5 procent sedan 2012. Även bland studerande med studiemedel har antalet män ökat mer än antalet kvinnor. Antalet män har ökat med 9 procent medan antalet kvinnor har ökat med 2 procent.

⁶⁴ Migrationsverket, www.migrationsverket.se, (2015-03-16). Tabell: *Angjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket (för åren 2012, 2013 och 2014)*.

⁶⁵ För mer information se avsnitt 4.2.3.

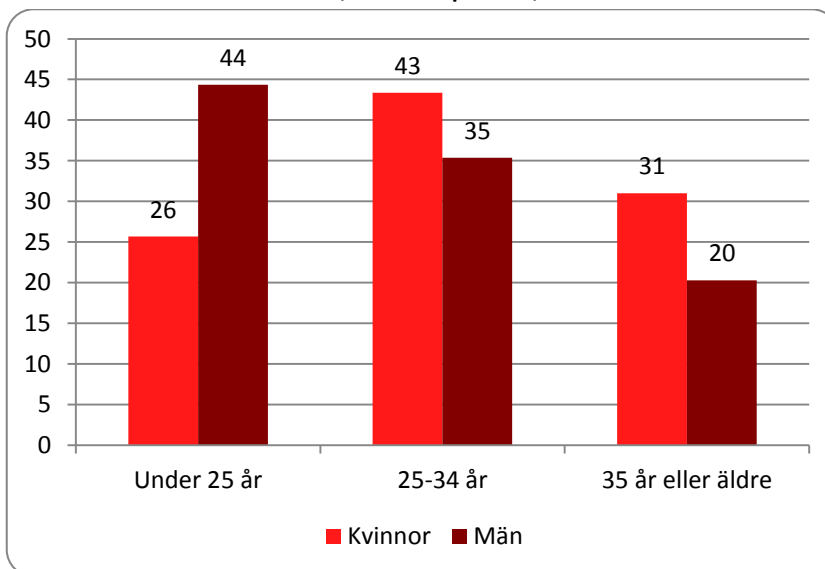
⁶⁶ För mer information se avsnitt 4.2.2.

Diagram 6.3 Antalet utländska medborgare med studiemedel fördelat på kön 2012–2014

Trots att andelen män ökar är det betydligt fler kvinnor än män som studerar med studiemedel. Under 2014 uppgick andelen kvinnor till 63 procent. De flesta som fick studiemedel under 2014, 36 procent, hade medborgarskap i något land i Asien, 20 procent hade medborgarskap i ett land i Afrika och lika stor andel var medborgare i ett EU-land. De tre enskilt största länder som de som studerade med studiemedel hade medborgarskap i var Somalia, Irak och Afghanistan.

Diagram 6.4 Utländska medborgare med studiemedel fördelat på kön och ålder, andelar i procent, 2014

Männen som studerar med studiemedel är relativt sett yngre än kvinnorna. Hela 44 procent av männen var under 25 år medan 26 procent av kvinnorna var i den åldern.

Tabell 6.2 **Antalet utländska medborgare med studiemedel fördelat på kön och utbildningsnivå (andel i procent), 2014**

	Kvinnor	Andel (%)	Män	Andel (%)	Totalt	Andel (%)
Grundskolenivå	9 588	33	4 417	26	14 005	30
Gymnasienivå	12 825	44	8 424	50	21 249	46
Eftergymnasial nivå	6 767	23	4 079	24	10 846	24
Totalt ¹	29 180	100	16 920	100	46 100	100

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. I denna tabell är summan bruttoräknad. Nettoräknat antal studerande framgår av diagram 6.3.

De flesta utländska medborgare studerade på gymnasienivå under 2014. Hälften av männen och 44 procent av kvinnorna studerade på denna nivå. En högre andel av kvinnorna studerade på grundskolenivå jämfört med männen. Bland dem som studerade på eftergymnasial nivå var fördelningen mellan könen jämn. Jämfört med 2013 ökade antalet studerande på gymnasienivå med 1 100 personer medan antalet studerande på grundskolenivå minskade med 300. På eftergymnasial nivå ökade antalet studerande med 200 personer.

Endast 2 procent av de utländska medborgarna, 626 personer, studerade utomlands med studiemedel under 2014.

6.3 Utländska medborgare som prövats för rätten till svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas uppgifter över utländska medborgare som under 2014 har prövats för grundläggande rätt till svenskt studiestöd.⁶⁷

I årets rapport har strukturen och innehållet i detta avsnitt ändrats. Det finns skillnader i regelverket för studiehjälp och studiemedel som var svåra att följa med det tidigare sättet att redovisa statistiken. Av denna anledning redovisas studiehjälp och studiemedel var för sig i detta avsnitt, fransett ett kortare inledande avsnitt där de redovisas tillsammans. Syftet med förändringen är att förbättra möjligheten att följa utvecklingen inom de olika studiestöden. En annan förändring är att i tidigare rapporter har antalet personer bruttoredovisats. I denna rapport redovisas antalet personer netto.⁶⁸ Det innebär att de bara redovisas en gång. Förändringarna innebär att uppgifterna i detta avsnitt inte är helt jämförbara med uppgifterna i tidigare årgångar av rapporten.

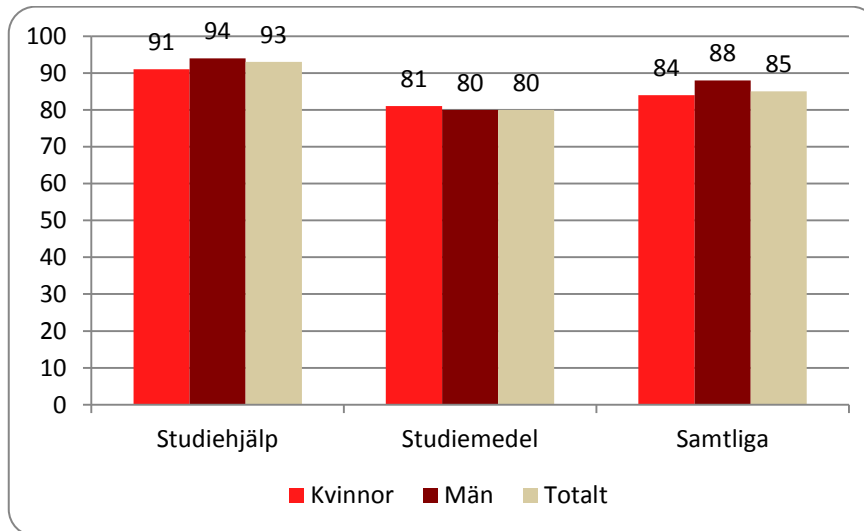
⁶⁷ Alla som har prövats under året ingår i redovisningen. Det innebär att även personer som tidigare har haft studiestöd med stöd av ett tidsbegränsat beslut om grundläggande rätt ingår i redovisningen i de fall de har ansökt om studiestöd för en ny studieperiod.

⁶⁸ En person som prövas för grundläggande rätt till svenskt studiestöd kan få både ett bifallsbeslut och ett avslagsbeslut under samma år. Tidigare har dessa personer räknats som två personer när antalet personer som prövats för grundläggande rätt har summerats. En person som först har fått avslag och sedan bifall räknas i årets rapport som ett bifall och påverkar därmed inte det totala antalet personer som har prövats, vilket det har gjort tidigare.

6.3.1 Utländska medborgare som prövats för rätt till svenskt studiestöd

Under 2014 prövades 26 600 personer avseende den grundläggande rätten till svenskt studiestöd. Av dessa var 57 procent kvinnor.

Diagram 6.5 Andel utländska medborgare som beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd fördelat på kön och studiestöd, 2014

Totalt beviljades 85 procent⁶⁹ av alla sökande grundläggande rätt enligt nationella bestämmelser eller EU-rätten. Av alla som prövades ansökte 10 400 om studiehjälp, varav 57 procent var män, och 16 200 ansökte om studiemedel, varav 66 procent var kvinnor. En högre andel av dem som ansökte om studiehjälp beviljades grundläggande rätt jämfört med dem som ansökte om studiemedel. Det har samband med att delar av studiehjälpen är familjeförmåner enligt EU-rätten⁷⁰, och att regelverket är generösare för utländska medborgare som är yngre än 20 år, vilka oftast studerar med studiehjälp.

Under 2014 prövades 4 100 personer för grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Av dem fick 2 500, 61 procent, bifall på sin ansökan.

6.3.2 Utländska medborgare som ansökt om studiehjälp och har prövats för grundläggande rätt till svenskt studiestöd

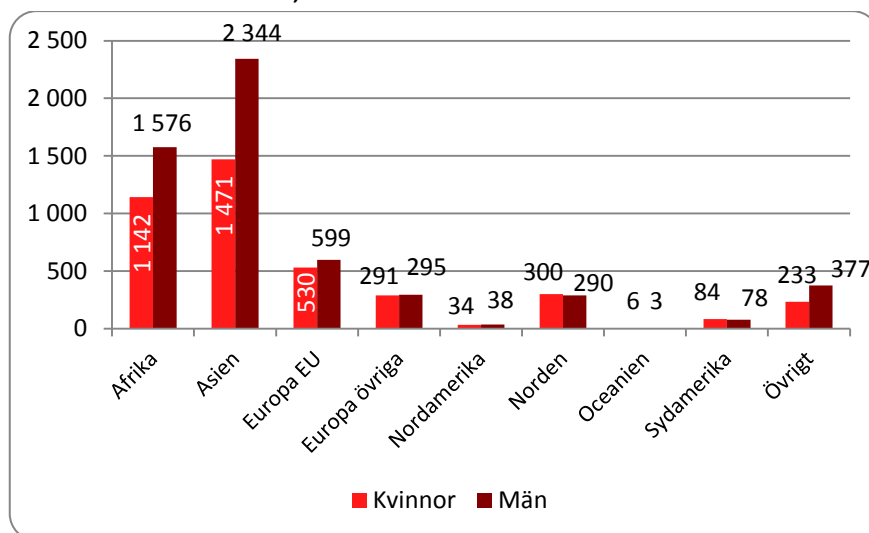
Det finns vissa skillnader i regelverket beroende på om den studerande ansöker om studiehjälp eller studiemedel och hur gammal personen är. En person som var yngre än 20 år när han eller hon invandrade till Sverige, och som har en föräldraanknytning här, har lättare att uppfylla villkoren enligt de nationella bestämmelserna. Dessutom kan en person som ansöker om studiehjälp omfattas av fler EU-rättsliga villkor än den som ansöker om studiemedel.

⁶⁹ Uppgiften är inte jämförbar med tidigare år. En person som först har fått avslag och sedan bifall under året har här räknats som bifall. Därför blir andelen med bifall högre i denna redovisning jämfört med tidigare. Med tidigare beräkningssätt har 79 procent fått bifall på sin ansökan under 2014.

⁷⁰ Rätten till familjeförmåner regleras i ett antal EU-förordningar och direktiv. Delar av dessa finns införlivande i studiestödslagen och innebär att vissa utländska medborgare har rätt till studiehjälp i form av studiebidrag och extra tillägg.

Under 2014 prövades 9 880 personer, som ansökt om studiehjälp, för grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt och 538 personer prövades enligt EU-rätten. Av dem som prövades enligt nationell rätt fick 96 procent bifall och av dem som prövades enligt EU-rätten fick 74 procent bifall på sin ansökan. De tre enskilt största länderna som de som ansökte om studiehjälp hade medborgarskap i var Somalia, Afghanistan och Syrien.

Diagram 6.6 Antal personer som ansökt om studiehjälp och har beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd fördelat på kön och världsdel, 2014

Av de 9 700 personer som ansökte om studiehjälp och beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd under 2014, var 58 procent män. Av samtliga som fick bifall var 39 procent medborgare i ett land i Asien.

Endast 32 utländska medborgare som ansökte om studiehjälp för studier utomlands prövades för grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Av dem beviljades 28 personer denna rätt.⁷¹

De flesta som beviljas grundläggande rätt till svenskt studiestöd prövas enligt den nationella rätten och av dem beviljas de flesta med stöd av att de har permanent uppehållstillstånd i Sverige.

⁷¹ Utöver dessa fick ett antal personer studiehjälp utan prövning av grundläggande rätt till svenskt studiestöd på grund av att de omfattas av EU:s samordningsförfordningar. CSN kan endast särredovisa de studerande där Försäkringskassan gör utbetalningarna och sedan rekviderar beloppet från CSN. Under 2014 var det 304 personer (varav 99 procent var utlandsstuderande) som Försäkringskassan rekviderade ersättning för från CSN.

Tabell 6.3 Antal personer som ansökt om studiehjälp och fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2014¹

	Kvinnor	Män	Total
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd (PUT)	3 049	4 526	7 575
Föräldraanknytning	768	827	1 595
Sysselsättning	"	-	"
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	132	124	256
Varaktigt bosatta	7	9	16
Associeringsavtal ²	36	37	73
Gästforskardirektiv	"	5	5
Arbetstagare	7	3	10
Anhörig till arbetstagare	17	21	38

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med " och att summeringar har justerats.

² Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Under 2014 fick 83 procent av dem som ansökte om studiehjälp bifall med hänsyn till att de hade permanent uppehållstillstånd. Detta gäller dem som prövades enligt den nationella rätten. Resterande 17 procent beviljades med på grund av föräldraanknytning.

Av dem som prövades enligt EU-rätten fick de flesta, 64 procent, bifall med anledning av att de hade permanent uppehållsrätt.

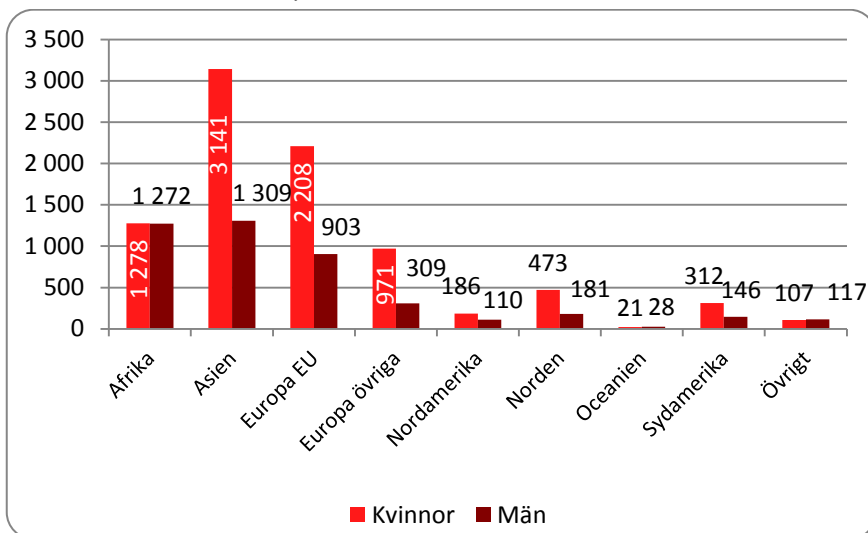
6.3.3 Utländska medborgare som har ansökt om studiemedel och prövats för grundläggande rätt till svenskt studiestöd

Det finns vissa skillnader i regelverket beroende på om den studerande ansöker om studiehjälp eller studiemedel och hur gammal personen är. Personer som har invandrat till Sverige efter att de fyllt 20 år och som inte har någon föräldraanknytning i landet, har svårare att uppfylla villkoren för att få grundläggande rätt till studiestöd.

Under 2014 prövades 12 600 personer, som ansökt om studiemedel, för grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt och 3 600 personer prövades i enlighet med EU-rätten. Av dem som prövades enligt nationell rätt fick 87 procent bifall och av dem som prövades enligt EU-rätten fick 59 procent bifall på sin ansökan.

Bland dem som hade medborgarskap i ett land i Afrika var det en jämn fördelning mellan kvinnor och män som ansökte om studiemedel och beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Från alla övriga världsdelar var det ett högre antal kvinnor än män som ansökte om studiemedel. De tre enskilt största medborgarskapsländerna var Somalia, Irak och Polen.

Diagram 6.7 Antal personer som ansökt om studiemedel och har beviljats grundläggande rätt till svenskt studiestöd fördelat på kön och världsdel, 2014

Av de 13 100 personer som ansökte om studiemedel och blev beviljade grundläggande rätt till svenskt studiestöd under 2014, var 67 procent kvinnor. Av alla som beviljades hade 34 procent sitt medborgarskap i ett land i Asien.

Under 2014 ansökte 657 utländska medborgare om studiemedel för studier utomlands. Av dem beviljades 482 personer grundläggande rätt till svenskt studiestöd. Det var en liten ökning jämfört med 2013 då 586 personer ansökte om studiemedel för utlandsstudier av vilka 438 beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd.

Bland dem som ansökte om studiemedel 2014 beviljades de flesta grundläggande rätt till svenskt studiestöd enligt nationell rätt. Den vanligaste bifallsgrunden var att personen hade permanent uppehållstillstånd.

Tabell 6.4 Antal personer som ansökt om studiemedel och fått grundläggande rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2014¹

	Kvinnor	Män	Total
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd	5 849	3 149	8 998
Familjeanknytning	679	330	1 009
Föräldraanknytning	66	58	124
Sysselsättning	862	225	1 087
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	431	266	697
Varaktigt bosatta	14	21	35
Associeringsavtal ²	12	4	16
Arbetstagare	409	195	604
Anhörig till arbetstagare	613	195	808

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med ” och att summeringar har justerats.

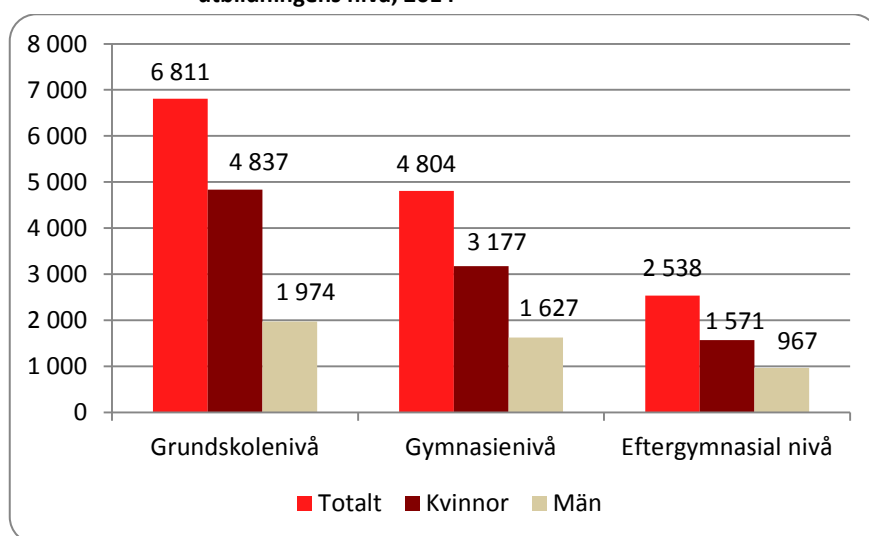
² Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Under 2014 fick 80 procent bifall med skälet att de hade permanent uppehållstillstånd. Detta gällde 78 procent av kvinnorna och 84 procent av männen. Familjeanknytning och egen sysselsättning stod för 9 respektive 10 procent av bifallen. En högre andel av kvinnorna beviljades rätt till svenskt studiestöd med hänsyn till sin sysselsättning, 12 procent, mot 6 procent av männen.

Av dem som beviljades enligt EU-rätten fick 37 procent bifall som anhörig till arbetstagare. Detta gällde 41 procent av kvinnorna och 29 procent av männen. Permanent uppehållsrätt var skälet för 32 procent. Att personen var arbetstagare utgjorde grund för 28 procent av bifallen.

Av dem som beviljades grundläggande rätt till svenskt studiestöd och ansökte om studiemedel beviljades närmare hälften studiemedel för studier på grundskolenivå, 34 procent beviljades för gymnasiestudier och 18 procent för studier på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.8 Antal personer som beviljats studiemedel, fördelat på kön och utbildningens nivå, 2014

Av kvinnorna var det 50 procent som fick studiemedel för grundskolestudier medan motsvarande andel bland männen var 43 procent. Männen studerade i större utsträckning på gymnasienivå (36 procent) och eftergymnasial nivå (21 procent). Motsvarande andelar bland kvinnorna var 34 procent på gymnasienivå och 16 procent på eftergymnasial nivå.

7 Återkrav

7.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiemedel och studiehjälp som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än han eller hon meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelssystemet.

Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det dock på flera sätt prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. Om den studerande inte har gjort det, ska CSN inte fatta något beslut om återkrav. Vid inkomstökning görs emellertid ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Under 2014 var räntan på återkrav 3,99 procent. Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. CSN medger dock betalningsplaner om det finns skäl för detta. Om det finns synnerliga skäl kan ett återkrav efterges. Med detta menas att återkravet inte behöver betalas tillbaka som en återkravsskuld. Om återkravet endast består av bidrag, skrivs återkravsskulden av. Om återkravet även består av lån läggs denna del tillbaka till den ordinarie studieskulden och får betalas tillbaka enligt de vanliga återbetalningsreglerna.

I vissa fall får ett beslut ändras så att det belopp som har betalats ut för mycket dras av från kommande utbetalningar. Detta sätt att verkställa ett återkrav omfattas inte av redovisningen i detta kapitel.⁷²

Studerande på gymnasiet kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir han eller hon själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfalldatumet har passerats.

⁷² För rekryteringsbidraget, som numera har upphört som stödform, gällde i princip samma regler om återkrav som för studiemedel.

7.2 Antal återkrav och utestående fordran

Under 2014 ökade antalet beslut om återkrav med 1 700 jämfört med 2013, vilket motsvarar en ökning med 3 procent. Det ökade antalet återkrav berodde främst på att antalet studiemedelstagare ökade jämfört med 2013.

Tabell 7.1 Antal beslut om återkrav, fördelat på stödform och kön, 2010-2014¹

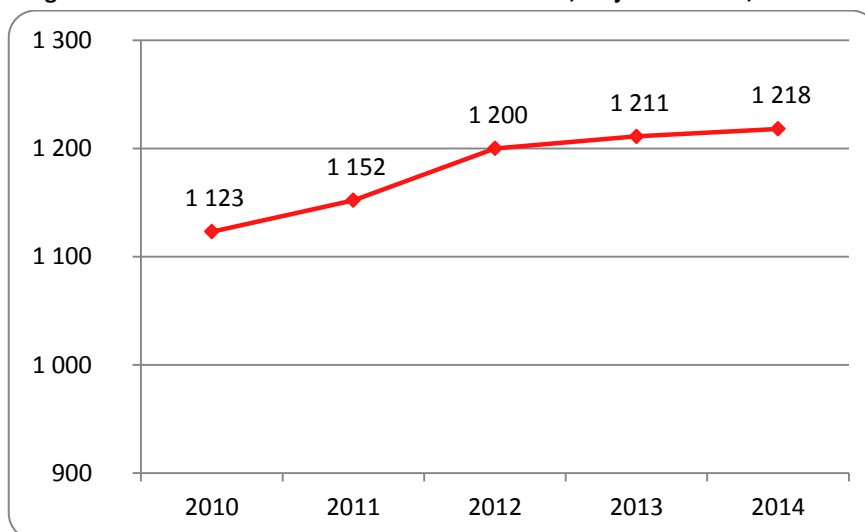
Beslutsår	Studiehjälp		Studiemedel		Totalt ²
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
2010	10 459	7 949	34 954	27 462	82 927
2011	10 461	8 041	31 631	21 932	72 245
2012	11 037	8 808	33 476	23 897	78 998
2013	10 123	8 078	22 325	16 476	58 813
2014	9 756	7 815	23 906	17 016	60 484

¹ Kolumner för rekryteringsbidrag har utelämnats från och med årets tabell då inga återkravsbeslut för rekryteringsbidrag har fattats efter 2009.

² Här ingår även separata beslut om återkrav av exempelvis inackorderingstillägg, tilläggsbidrag och merkostnadslån. Ett beslut kan omfatta återkrav för mer än ett kalenderhalvår. I uppgifterna ingår inte återkrav som senare har upphävts efter överklagande eller omprövning.

Det genomsnittligt återkrävda beloppet, exklusive ränta, var 6 300 kronor under 2014. Det är 100 kronor högre jämfört med 2013.

Diagram 7.1 Återkravsfordran den 31 december, miljoner kronor, 2010-2014¹

¹ Notera den kapade fordransaxeln. Diagrammet börjar vid ett fordransbelopp på 900 miljoner kronor.

Under 2014 ökade återkravsfordran med 1 procent jämfört med 2013. Ökningstakten var densamma som under 2013. Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2014.

Vid samma tidpunkt fanns det 88 000 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 13 800 kronor. Skulderna var fördelade på 65 600 personer. Genomsnittsbeloppet är oförändrat medan antalet personer har ökat med 100 jämfört med 2013.

CSN beräknar årligen osäkra fordringar för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av lånet sker.⁷³ Enligt 2014 års beräkningar är 726,2 miljoner kronor av den utestående fordran för återkrav osäker. Den osäkra delen utgör 62 procent av den totala fordran för återkrav.

7.3 Nya och slutreglerade återkrav 2014

Under 2014 var antalet nya återkravsskulder något fler än antalet slutreglerade.

Tabell 7.2 **Antal nya respektive slutreglerade återkrav, fördelat på antal återkravsskulder och antal personer, 2014**

	Antal återkravsskulder	Antal personer
1 januari	87 556	65 480
Nya återkrav ¹	63 489	53 346
Slutreglerade återkrav	62 980	53 211
31 december	88 065	65 615
Förändring	+509	+135

¹ I uppgiften ingår även beslut om återkrav som upphävdes senare under året. De beslut som har upphävts ingår även i antalet slutreglerade återkrav.

Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 18 500 kronor vid slutet av 2014, vilket var den samma vid utgången av 2013. De återkravsskulder som finns i fordran är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder som beslutas. Detta beror på att många återkravsskulder är gamla och att ränta har tillkommit under många år.

7.4 Orsaker till återkrav

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med efterkontrollen av inkomster.

Tabell 7.3 **Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, fördelat på orsak, kronor, 2014**

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst	16 421	10 100
Ogiltig frånvaro	13 407	1 300
Minskad studieomfattning	11 110	7 200
Studieavbrott	9 987	5 700
Övrigt	5 425	5 200
Inkomständring	2 977	7 700
Totalt, netto ¹	59 327	6 300

¹ Totalt, netto visar giltiga beslut. Antalet beslut är lägre än antalet nya beslut enligt tabell 7.2. I tabell 7.2 visas även ogiltiga beslut.

Av de återkrav som beslutades under 2014 berodde 28 procent på efterkontrollerad inkomst. Andelen var 1 procentenhet högre än under 2013. Under 2014 kontrollerades inkomster för

⁷³ För mer information, se avsnitt 8.8.

inkomståret 2012. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro avser endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Tabell 7.4 Antal återkravsskulder den 31 december och genomsnittlig återkravsskuld, fördelat på orsak, kronor, 2014

	Antal återkravs- skulder	Genomsnittlig återkravsskuld
Studieavbrott	26 551	11 600
Minskad studieomfattning	20 899	11 400
Uppgift saknas ¹	13 234	24 500
Efterkontrollerad inkomst	9 888	18 500
Ogiltig frånvaro	9 465	2 200
Övrigt	7 573	18 400
Inkomständring	455	12 100
Totalt	88 065	13 800

¹ För återkrav som är mer än tio år gamla saknas det uppgift om orsak.

Fördelningen av antalet återkrav per orsak skiljer sig åt mellan de obetalda återkravsskulderna och de beslut som fattats under året. Det beror på att mottagarna av ett återkrav är olika benägna att reglera sin återkravsskuld.

Av de obetalda återkravsskulderna den 31 december 2014 beror 26 500 på avbrutna studier. Den näst vanligaste orsaken till de återkrav som var oreglerade vid årsskiftet är att den studerande hade minskat sin studieomfattning.

Tabell 7.5 Andel av fattade beslut 2014 respektive återkravsskulder den 31 december, fördelat på återkravsorsak, procent

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravs- skulderna den 31 december 2013
Efterkontrollerad inkomst	27,7	11,2
Minskad studieomfattning	18,7	23,7
Ogiltig frånvaro	22,6	10,7
Studieavbrott	16,8	30,1
Övrigt	9,1	8,6
Inkomständring	5,0	0,5
Uppgift saknas ¹		15,0

¹ För återkrav som är mer än tio år gamla saknas det uppgift om orsak.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2014 beror 30 procent på studieavbrott. Det är samma nivå som de två föregående åren. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 17 procent av besluten om återkrav, finns det därmed en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier med återkrav som följd inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av hög inkomst betalar däremot ofta återkravet direkt.

7.5 Efterkontrollerad inkomst

Under 2014 var kvinnorna överrepresenterade bland dem som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, i förhållande till andelen kvinnor och män bland samtliga studiemedelstagare. Bortsett från 2013, då männen var marginellt överrepresenterade, har kvinnorna varit något överrepresenterade även tidigare år.

Tabell 7.6 Medelinkomst för personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat på beslutsår, inkomstår och kön, kronor, 2009–2014

Beslutsår	Inkomstår	Medelinkomst kvinnor	Medelinkomst män
2009	2007	184 700	192 000
2010	2008	185 600	193 800
2011	2009	195 700	201 300
2012	2010	199 900	209 700
2013	2011 ¹	252 292	255 262
2014	2012	248 258	273 119

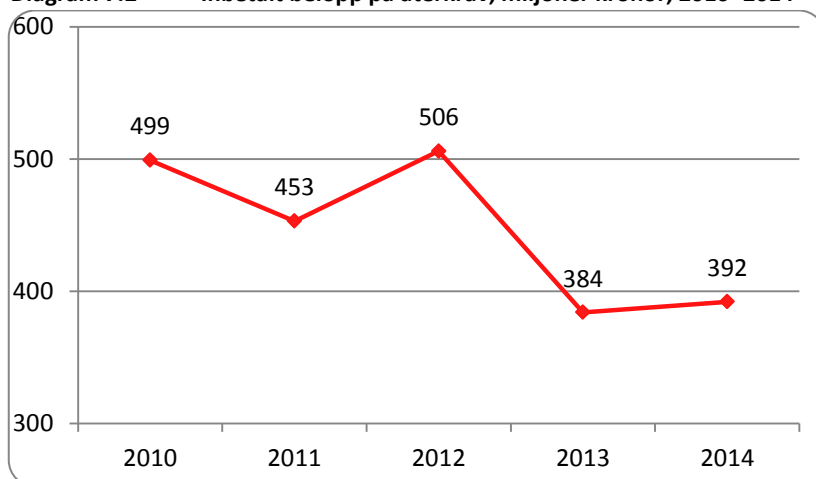
¹ Inkomståret 2011 hade de som fick återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst betydligt högre genomsnittliga inkomster än tidigare år. Detta beror på att fribeloppsgränsen höjdes den 1 januari 2011.

Till skillnad från den vanliga efterkontrollen av inkomst måste studerande med tilläggsån ha haft en viss inkomst innan studierna påbörjades. De som har haft lägre inkomster än den gräns som ger rätt till tilläggsån återkrävs på det belopp som betalats ut felaktigt. Under 2014 fattade CSN 200 beslut om återkrav av denna orsak, vilket är samma antal som under 2013.

7.6 Betalning av återkrav

Under 2014 betalades det in 392 miljoner kronor i återkrav. Det är 2 procent mer än under 2013. En förklaring till det kan vara att antal beslut om återkrav med orsaken efterkontrollerad inkomst var fler 2014 än 2013. Denna typ av återkrav blir ofta betalda relativt omgående.

Diagram 7.2 Inbetalt belopp på återkrav, miljoner kronor, 2010–2014¹

¹ Notera den kapade beloppsaxeln. Diagrammet börjar vid ett inbetalt belopp på 300 miljoner kronor.

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 81 procent slutbetalat sitt återkrav den 31 december 2014. Det är en marginell ökning jämfört med 2013. En förklaring till ökningen kan vara den uppringsverksamhet som CSN genomförde under 2014. I den verksamheten blev unga personer med återkrav på studiehjälp uppringda för att undvika att de skulle hamna hos Kronofogden. Det ledde bland annat till överenskommelse om betalningsplan för återkravet. Men de fanns även de som valde att slutbetala sitt återkrav efter att de blivit uppringda. Högst andel som har slutbetalat sitt återkrav finns, i likhet med tidigare år, bland dem som fått återkrav på grund av minskad studieomfattning. Denna andel var 88 procent.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel under 2014 var det 73 procent som hade slutbetalat sitt återkrav den 31 december 2014. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2013. Andelen som hade slutbetalat var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora mellan de olika återkravsorsakerna. Av dem som fått återkrav på grund av anmäld inkomständring hade 87 procent slutbetalat sitt återkrav. Av dem som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 86 procent slutbetalat sitt återkrav. Det är en förbättring med 1 procentenhet jämför med 2013. Av dem som hade fått återkrav på grund av studieavbrott eller minskad studieomfattning hade 64 respektive 62 procent slutbetalat sitt återkrav.

De personer som hade en återkravsskuld vid utgången av 2013 hade förhållandevis låga inkomster. Genomsnittsinkomsten var 101 800 kronor, vilket är en ökning med 6 procent jämfört med 2013.

Av återkravsskulderna den 31 december 2014 fanns 20 procent hos Kronofogdemyndigheten. Detta är en minskning med 1 procentenheter jämfört med 2013.

Sammantaget tyder de redovisade uppgifterna på att låga inkomster är en avgörande orsak till att återkrav inte regleras och att många personer som får ett återkrav har kvar skulden under lång tid.

8 Återbetalning

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och återkrav betalas. I detta kapitel behandlas lånen. Återkrav behandlas i kapitel 7.

8.1 Tre återbetalningssystem

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Lånetypen studiemedel som lämnades före 1989 är utformad som ett annuitetsliknande lån. Dessa lån betalas normalt tillbaka senast vid 50 års ålder.

Lånetypen studielån som lämnades mellan 1989 och 2001 har en inkomstbaserad återbetalning, där låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt den senaste taxeringen.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som det betalas ut. Räntan för annuitetslånet var 1,2 procent under 2014. Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare. Den årliga återbetalningen baseras på skuldens storlek, räntan för året, antalet år som återbetalningen beräknas pågå och ett uppräkningsstal. Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

8.2 Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån

I samtliga tre återbetalningssystem finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som har annuitetslån kan få nedsättning av årsbeloppet vid nya studier med studiemedel eller utbildningsbidrag för doktorander. Det är också möjligt för låntagare med låga inkomster att ansöka om och få nedsättning. Årsbeloppet kan sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.⁷⁴ Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd.

I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Avskrivning kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivning vid 65 års ålder. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivna med högst hälften om han eller hon fortsätter sina studier på högskolan. Avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

⁷⁴ För låntagare yngre än 50 år kan årsbeloppet sättas ned till 5 procent av inkomsten. För personer som är äldre än 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

8.3 Låntagare och fordran

8.3.1 Antal låntagare och lån

Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 19 000 personer mellan 2013 och 2014. Den 31 december 2014 fanns det 1 492 900 låntagare med en studieskuld. Ökningen var den samma under 2014 som under 2013. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på att antalet nya låntagare har varit fler än de låntagare som slutbetalat sina lån. Det totala antalet lån var 1,6 miljoner.

Antalet låntagare minskar naturligt nog för båda de äldre låntyperna medan de ökar för annuitetslånet. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 58 000 personer under 2014, trots att 29 000 låntagare slutbetalade sina lån under året. Av låntagarna med annuitetslån var 633 000 kvinnor och 447 100 män. Kvinnorna utgjorde därmed 59 procent av låntagarna. Könsfördelningen har varit i stort sett oförändrad under lång tid.

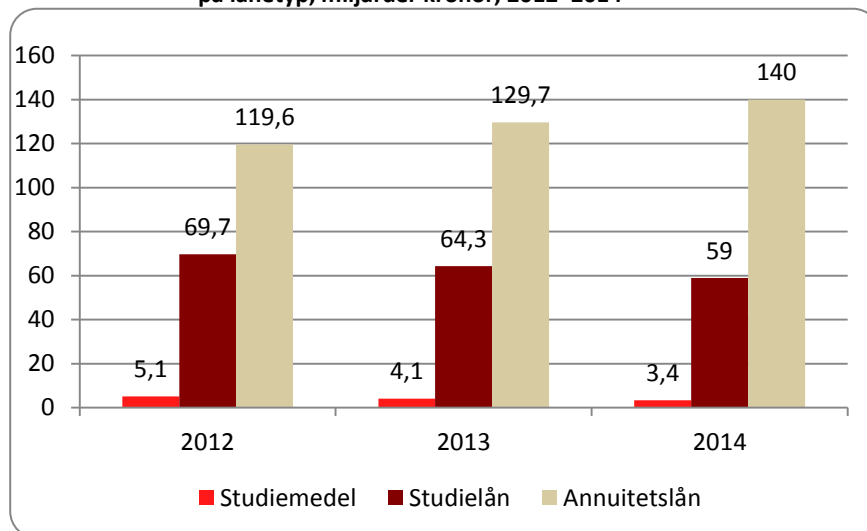
En del låntagare har mer än ett lån. Antalet låntagare med två eller i vissa fall tre låntyper uppgick 2014 till 121 900 personer. I takt med att låntagarna med de äldre lånen slutbetalar sina studieskulder minskar antalet låntagare som har mer än ett lån. Under 2014 minskade antalet låntagare som har flera lån med 12 procent, från 138 100 till 121 900 personer. Antalet låntagare som har flera lån kommer att fortsätta att minska.

8.3.2 Fordran på lån

Den 31 december 2014 var den totala utestående fordran 202,6 miljarder kronor⁷⁵ varav 944 miljoner kronor var avgifter. Fordran ökade med 4 miljarder kronor mellan 2013 och 2014. Det motsvarar en ökning med 2,1 procent. Jämfört med tidigare år är det marginell skillnad på ökningstakten som 2013 var 1,9 procent, (3,7 miljarder) 2012 var den 2,0 procent (3,9 miljarder).

⁷⁵ I beloppet ingår, förutom ordinarie lån, uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering vilket förklarar skillnaden jämfört med uppgift i bland annat CSN:s årsredovisning, 202,3 miljarder kronor.

Diagram 8.1 Utestående fordran¹ av lån för studier fördelat på lånetyp, miljarder kronor, 2012–2014²

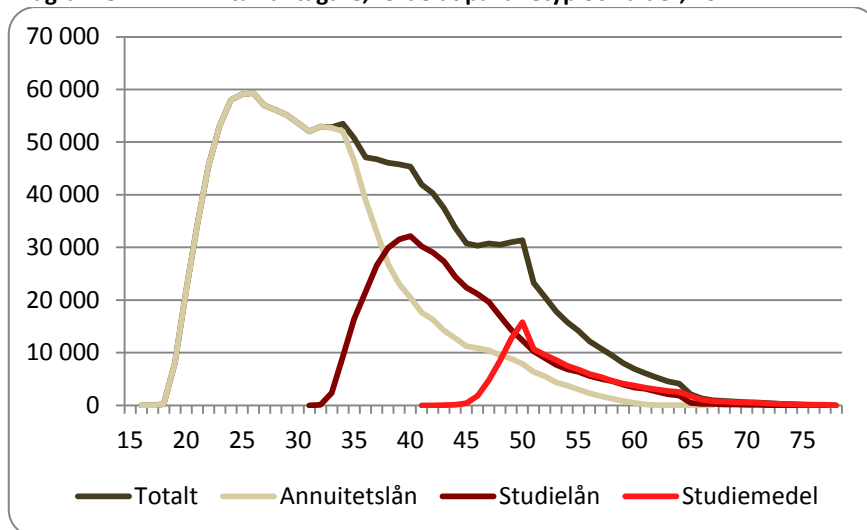

¹ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

² Den 31 december respektive år.

En orsak till att fordran ökar är att utbetalningarna av lån ökat mer än inbetalningarna. Under 2014 ökade utbetalningarna av lån med 675 miljoner kronor medan inbetalningarna av lån ökade med 168 miljoner kronor jämfört med 2013.

Diagram 8.2 Antal låntagare, fördelat på lånetyp och ålder, 2014

Den mest uppenbara skillnaden mellan låntagare med olika lånetyper är deras ålder. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Ålderskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomst och familjesituation varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, osäkra fordringar och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

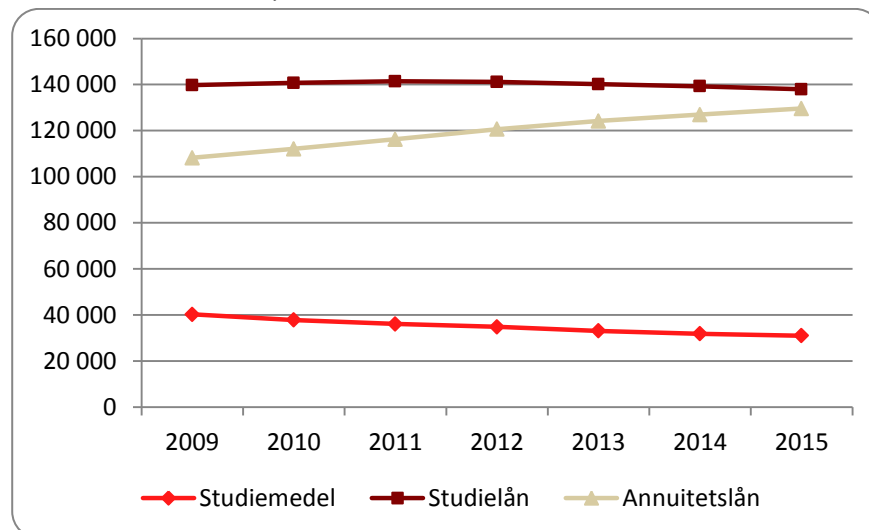
8.3.3 Skuldsättning

Den genomsnittliga studieskulden varierar mellan lånetyperna. Lägst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studiemedel. Högst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studielån.

Det finns flera orsaker till skillnaderna mellan genomsnittliga skulder för de olika lånetyperna. Låntagare med studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån⁷⁶. Många har därför lämnat studierna bakom sig och betalar i stället på sina studieskulder. Att låntagarna med studielån trots detta har en genomsnittsskuld som överstiger skulden för dem med annuitetslån beror främst på att bidragsdelen höjdes i samband med studiestödsreformen 2001. Att bidragsdelen höjdes innebar samtidigt att lånedelen minskade, vilket hittills har hållit nere skulderna för de låntagare som har annuitetslån. Från och med 2015 höjs lånedelen för annuitetslånet med 1 000 kronor per månad. Det innebär att genomsnittsskulden för annuitetslånet kommer att öka i snabbare takt än hittills.

Den 1 januari 2015 var den totala genomsnittliga skulden för låntagare med studiemedel, studielån och annuitetslån 135 540 kronor.⁷⁷

Diagram 8.3 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, fördelat på lånetyp, kronor, 2009–2015²

¹Den första januari respektive år.

²Data har sökts ut enligt ny utvärderingsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning. Tidigaste år då dessa utvärderingar är möjliga är 2009. Därför har inga data före 2009 presenterats.

Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2014 från 127 000 kronor till 130 000 kronor. För låntagare med studielån minskade däremot den genomsnittliga skulden för fjärde året i rad. För låntagare med studiemedel fortsatte genomsnittsskulden att minska, vilket den kontinuerligt har gjort sedan ingången av 1997.

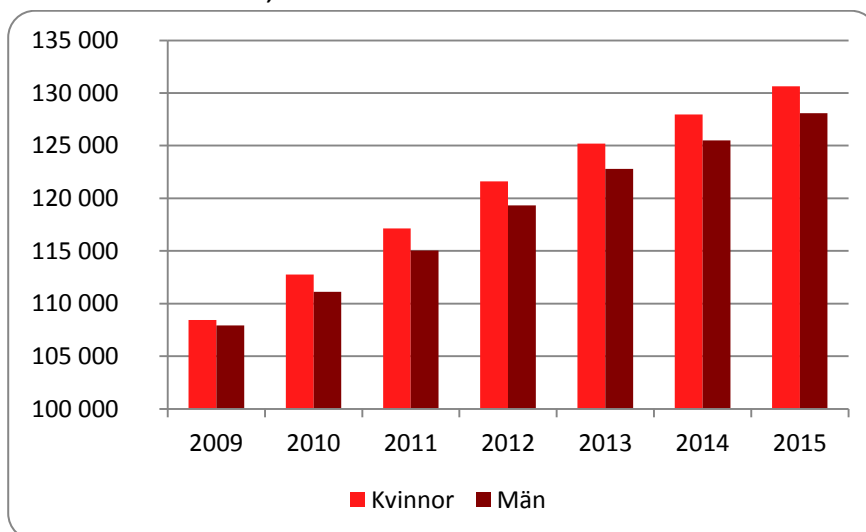
Utvecklingen av skuldsättningen för låntagare med annuitetslån beror bland annat på hur stora lån som betalas ut och därmed på fördelningen mellan bidrag och lån inom studiemedelssystemet⁷⁸.

⁷⁶ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 8.3.2.

⁷⁷ Data har sökts ut enligt ny utvärderingsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning.

⁷⁸ Se även avsnitt 5.4 om lån under studietiden.

Diagram 8.4 Genomsnittlig skuld på annuitetslån, fördelat på kön, kronor, 2009–2015^{1) 2)}

¹⁾ Den 1 januari respektive år.

²⁾ Data har sökts ut enligt ny utskökningsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning. Tidigaste år då dessa utskökningsmetoder är möjliga är 2009. Därför har inga data före 2009 presenterats.

Inledningsvis hade män med annuitetslån högre studieskulder än kvinnor med annuitetslån. Sedan 2008 har dock kvinnor högre skulder på sina annuitetslån jämfört med män. Denna förändring beror enligt CSN:s bedömning på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under något längre tid än män, samt att männen betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnorna. Den 1 januari 2015 var den genomsnittliga skulden för kvinnor 131 000 kronor och för män 128 000 kronor.⁷⁹

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket låntagarna betalar på sina lån. För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i avsnitt 5.4.5 även uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, det vill säga direkt efter studiernas slut.

8.4 Debitering och inbetalning

8.4.1 Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter senaste perioden med studiestöd.

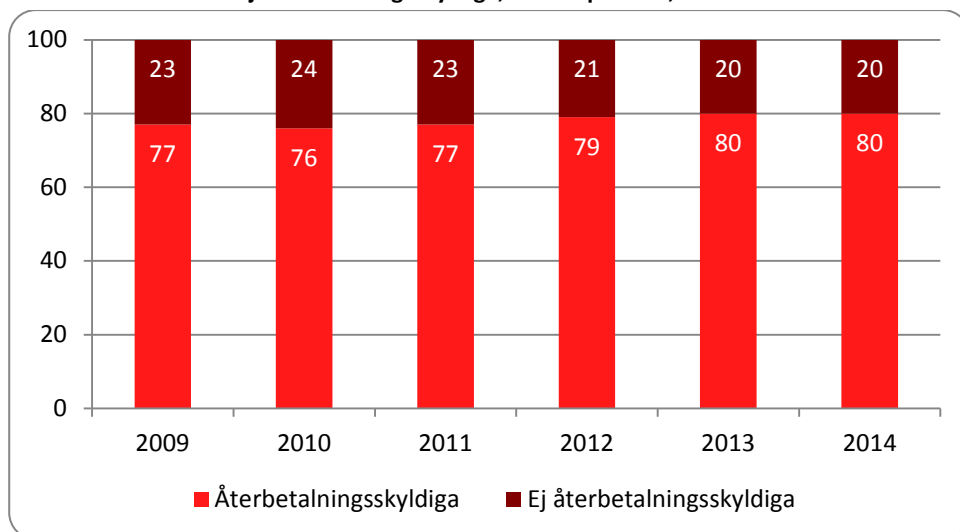
Den 1 januari 2014⁸⁰ var det 1 274 400 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 16 000 personer jämfört med 2013. Totalt var 86 procent av samtliga låntagare återbetalningsskyldiga under 2014. För lånetypen annuitetslån ökade antalet återbetalningsskyldiga låntagare med 55 600, medan antalet återbetalningsskyldiga fortsatte att minska för de äldre lånetyperna. Andelen återbetalningsskyldiga för annuitetslån ökar kontinuerligt.⁸¹

⁷⁹ Data har sökts ut enligt ny utskökningsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning

⁸⁰ Antalet låntagare som var återbetalningsskyldiga vid ingången av 2014 ses som återbetalningsskyldiga hela året.

⁸¹ Data har sökts ut enligt ny utskökningsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning

Diagram 8.5 Låntagare med annuitetslån, fördelat på återbetalningsskyldiga och ej återbetalningsskyldiga, andel i procent, 2009–2014^{1) 2)}

¹ Per den 1 januari respektive år. Beräkningen är justerad jämfört med uppgifter i tidigare års rapporter. I detta diagram jämförs antalet återbetalningsskyldiga per den 1 januari respektive år med antalet låntagare samma datum. Tidigare jämfördes ett ingående antal återbetalningsskyldiga låntagare med antalet låntagare den 1 januari efterkommande år.

² Data har sökts ut enligt ny utskökningsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning.

I det totala antalet återbetalningsskyldiga låntagare 2014 fanns 1 784 personer som bara hade administrativa avgifter kvar att betala.

8.4.2 Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 12 miljarder kronor i årsbelopp för 2014.

Tabell 8.1 Antal och andel (procent) återbetalningsskyldiga med annuitetslån, fördelat på kön och årsbelopp, kronor, 2014¹

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	4 803	3 905	8 708	1,1
1-1 999	7 444	7 199	14 643	1,8
2 000-2 999	1 770	1 373	3 143	0,4
3 000-3 999	10 821	7 247	18 068	2,2
4 000-4 999	7 301	4 930	12 231	1,5
5 000-5 999	5 570	3 737	9 307	1,1
6 000-6 999	224 280	165 468	389 748	47,6
7 000-7 999	57 734	34 297	92 031	11,2
8 000-8 999	41 309	26 888	68 197	8,3
9 000-9 999	30 398	21 102	51 500	6,3
10 000-14 999	68 109	47 697	115 806	14,1
15 000-19 999	12 953	7 824	20 777	2,5
20 000-	9 210	6 106	15 316	1,9
Totalt	481 702	337 773	819 475	100

¹ Data har sökts ut enligt ny utskökningsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning

Av samtliga återbetalningsskyldiga med annuitetslån debiterades 48 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor. När det gäller studielån är det vanligast att CSN debiterar ett belopp i intervallet 10 000–14 999 kronor. För återbetalningsskyldiga av studiemedel är det vanligast att årsbeloppet återfinns i intervallet 4 000–4 999 kronor.

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån debiterades 4,4 procent ett årsbelopp högre än 15 000 kronor. Motsvarande andel av låntagarna med lånetypen studielån var 28,6 procent och av låntagarna med studiemedel 2,0 procent.

Tabell 8.2 Genomsnittliga årsbelopp, fördelat på lånetyp och kön, 1 januari 2012–2014¹

	2012			2013			2014		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Annuitetslån	8 319	8 168	8 257	8 331	8 169	8 264	8 440	8 281	8 374
Studielån	10 476	12 679	11 370	10 926	13 093	11 800	11 383	13 327	12 161
Studiemedel	5 887	6 090	5 964	5 798	5 843	5 814	5 689	5 544	5 636

¹Data har sökts ut enligt ny utvärderingsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning

Storleken på de genomsnittliga årsbeloppen varierar både mellan lånetyperna och mellan kvinnor och män inom respektive lånetyp. Störst könsmissig skillnad finns det bland återbetalningsskyldiga av studielån där männens genomsnittliga årsbelopp är närmare 2 000 kronor högre än kvinnornas. Detta återspeglar inkomstskillnaderna mellan könen bland dessa låntagare.

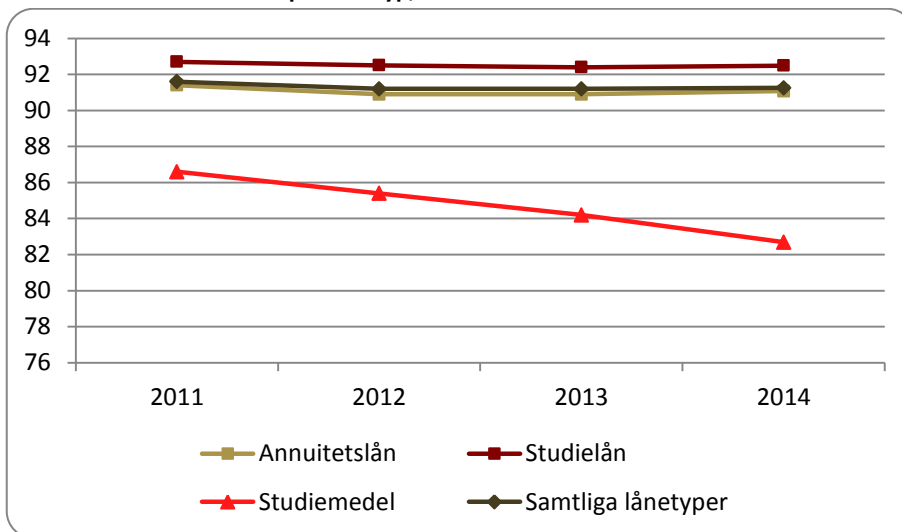
Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp för annuitetslån är väsentligt mindre. Återbetalningsskyldiga kvinnor med annuitetslån debiteras normalt ett årsbelopp som är cirka 160 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder.

8.4.3 Inbetalningar

Under 2014 betalades 12,8 miljarder kronor på de ordinarie lånen. I beloppet ingår såväl kapital som ränta och avgifter. Även förtida inbetalningar ingår i beloppet. För annuitetslånet betalades 6,4 miljarder kronor in under 2014. Motsvarande siffra för studielånet var 5,7 miljarder. För lånetypen studielån betalades 650 miljoner in under 2014. Över tid ökar det inbetalda beloppet för annuitetslånet medan det minskar för såväl studielån som studiemedel. Förklaringen till det är att antalet återbetalningsskyldiga låntagare ökar för annuitetslånet. Till skillnad mot såväl studielån som studiemedel där låntagarna blir färre i takt med att dessa lån slutregleras.

Av de debiterade beloppen för 2014 betalade låntagarna under året in totalt 10,9 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,3 procent av vad som debiterats för året vilket är en marginellt högre andel än 2013.

Diagram 8.6 Andel inbetalt av aktuellt debiterat årsbelopp, procent, fördelat per lånetyp, 2011–2014

Under 2014 betalade låntagarna med studiemedel in 82,7 procent, medan låntagarna med studielån och annuitetslån betalade in 92,5 respektive 91,1 procent av de debiterade årsbeloppen.⁸² För studiemedel minskade andelen inbetalt belopp något jämfört med 2013. För annuitetslån och studielån är andelen på samma nivå som 2013.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det debiterade årsbeloppet. Bosatta i Sverige betalade under 2014 in 93,7 procent av de debiterade beloppen, medan bosatta utomlands betalade in 71,6 procent.

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt avgiftsår.⁸³

Tabell 8.3 Samtliga lånetyper: ackumulerade inbetalningar som andel av aktuellt debiterade årsbelopp (t.o.m. 31/12 avgiftsåret), fördelat efter bosättning, procent.¹

		Avgiftsår		
		2012	2013	2014
Avgiftsåret	Bosatta i Sverige	93,6	93,6	93,7
	Bosatta utomlands	75,3	72,4	71,6
Avgiftsåret +1	Bosatta i Sverige	95,9	96,2	
	Bosatta utomlands	79,8	78,2	
Avgiftsåret+2	Bosatta i Sverige	97,7		
	Bosatta utomlands	83,1		

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december avgiftsåret.

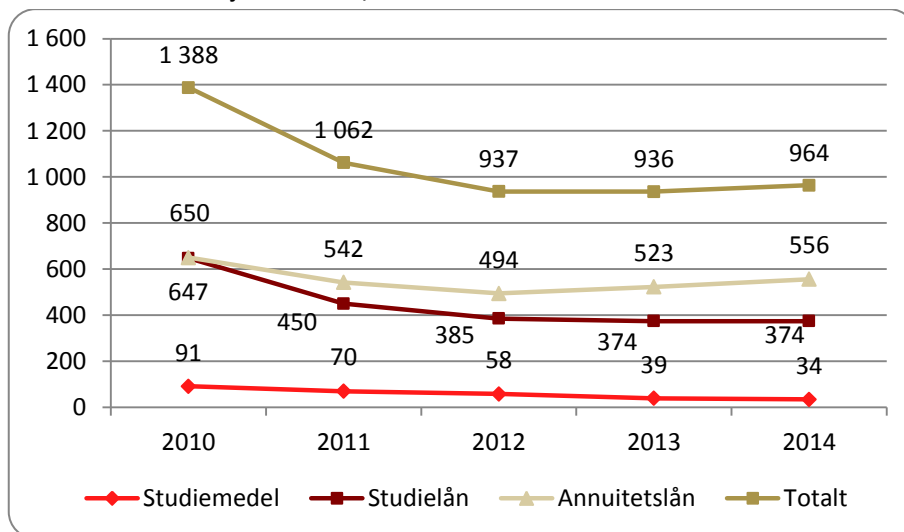
För bosatta i Sverige uppgick andelen inbetalt av debiterat belopp för avgiftsåret 2012 till 93,6 procent under själva avgiftsåret och till 97,7 procent andra året efter avgiftsåret, det vill säga 2014. För bosatta utomlands hade 83,1 procent av det debiterade beloppet betalats in

⁸² Det är viktigt att notera att hela eller delar av ett årsbelopp kan betalas efter att avgiftsåret passerat. Detta ökar andelen inbetalt för ett visst avgiftsår över tid.

⁸³ Under 2014 betalade låntagarna in totalt 593 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år.

två år efter avgiftsåret, jämfört med 75,3 procent under avgiftsåret. Andelsmässigt kommer det alltså för utlandsbosatta in en större andel av det debiterade beloppet efter avgiftsåret. En förklaring till detta kan vara att 8 procent av inbetalt belopp från utomlandsbosatta kommer efter inkassokrav. Dessa betalas sällan in under avgiftsåret.

Diagram 8.7 Förtida inbetalningar av lån, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2010–2014

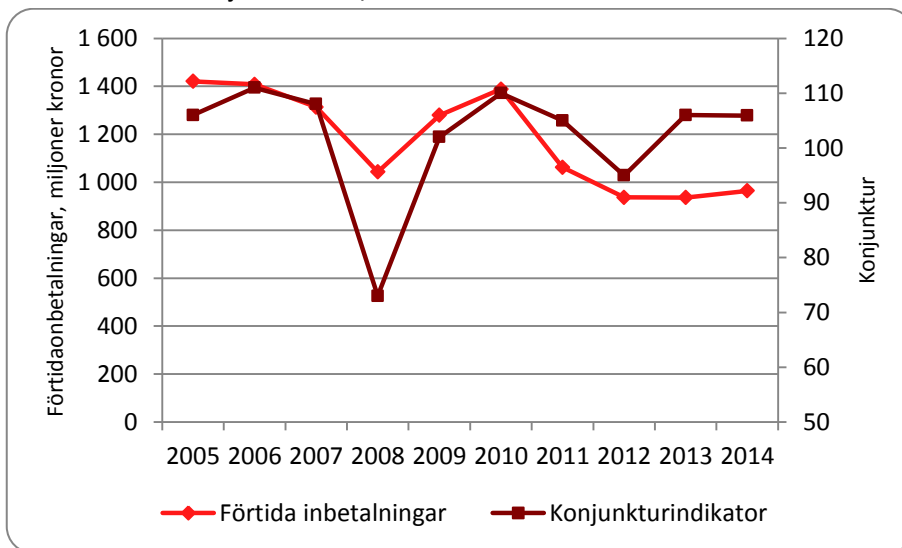
De förtida inbetalningarna uppgick till 964 miljoner kronor under 2014. Det är en ökning med 28 miljoner jämfört med 2013. Det är inom annuitetslånet som de förtida inbetalningarna har ökat. När det gäller lånetypen studiemedel har de förtida inbetalningarna fortsatt att minska. De förtida inbetalningarna för lånetypen studielån var desamma 2014 som det var under 2013.

Under 2014 gjorde 69 000 låntagare förtida inbetalningar på sitt annuitetslån och 8 000 personer slutreglerade därigenom sina lån. Fördelningen mellan kvinnor och män i gruppen som betalade in i förtid överensstämmer med könsfördelningen för samtliga låntagare med annuitetslån. Av dem som gjorde förtida inbetalningar var det en överrepresentation av personer i åldern 25–34 år med lägre skulder än 100 000 kronor.

CSN har tidigare uppmärksammat att det tycks finnas ett samband mellan förväntningar på ekonomin och förtida inbetalningar. CSN har använt Konjunkturinstitutets så kallade konjunktur- eller barometerindikator som en indikation på förväntningarna på ekonomin. Indikatorn bygger på månadsvisa enkäter bland hushåll och företag, vilket speglar stämningläget bland dessa aktörer i den svenska ekonomin. Värdet över 100 visar på en starkare ekonomi än normalt, medan värdet under 100 visar på en svagare ekonomi än normalt.⁸⁴

⁸⁴ I denna jämförelse har värdet för december månad respektive år använts. Hämtat från <http://www.konj.se> den 2015-02-06.

Diagram 8.8 Förtida inbetalningar av lån och konjunkturindikator, miljoner kronor, 2005–2014

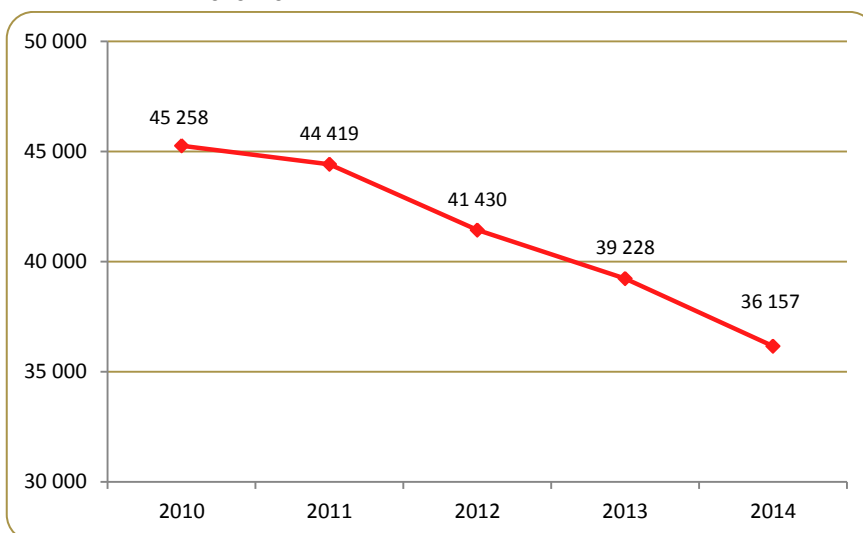

Under 2014 ökade de förtida inbetalningarna något. I och med att både inbetalningarna och konjunkturförväntningarna var ganska oförändrade under 2014 finns det ännu inte skäl att avskriva detta möjliga samband. Även den nuvarande låga räntenivån kan påverka låntagarnas intresse av att betala in mer lån än de egentligen behöver.

8.4.4 Nolldebiteringar

En del återbetalningsskyldiga låntagare är felaktigt folkbokförda på en adress i Sverige trots att de egentligen bor utomlands. CSN har då inte kännedom om den korrekta bosättningen. För låntagare med lånetypen studielån fastställs årsbeloppet i dessa fall felaktigt till 0 kronor, eftersom de saknar inkomst i Sverige eller har en inkomst som understiger den nedre gränsen för debitering.

Diagram 8.4 Antal nolldebiterade låntagare med lånetypen studielån, 2010–2014

Antalet låntagare som debiteras 0 kronor i årsbelopp fortsatte att minska under 2014. Andelen nolldebiterade i förhållande till samtliga återbetalningsskyldiga inom lånetypen har varit i princip oförändrad sedan 2008. Totalt hade 36 000 låntagare med studielån ett ursprungligt debiterat årsbelopp på 0 kronor för 2014. För 26 000 av dem beror nolldebiteringen på att inkomsten understeg gränsen för debitering. Därutöver görs det en del nolldebiteringar trots att låntagaren har haft inkomster över denna gräns. Detta kan exempelvis bero på att hela den återstående skulden enbart består av obetalda årsbelopp för tidigare år.

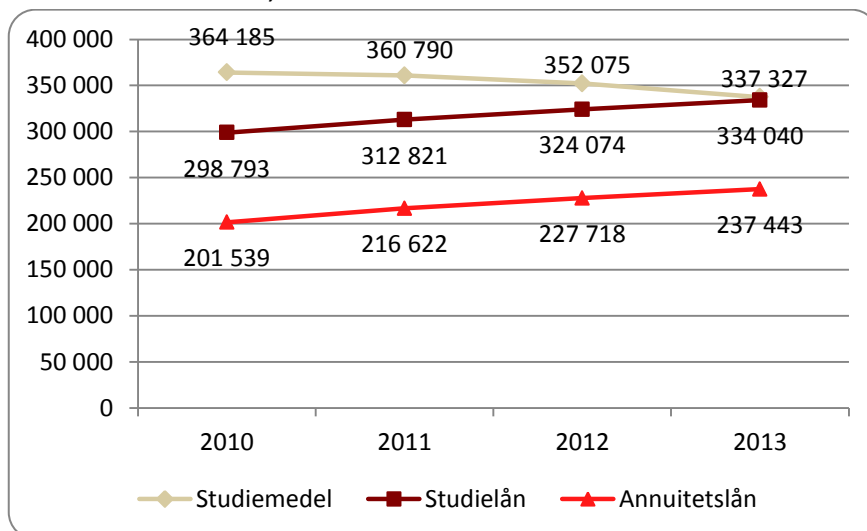
CSN har tidigare gjort bedömningen att en fjärdedel av de nolldebiterade låntagarna är felaktigt debiterade, det vill säga att de är bosatta utomlands trots att de är folkbokförda på en adress i Sverige. Under 2014 fortsatte CSN arbetet med att hitta adresser till dessa personer och i 1 900 ärenden kontaktades låntagarna. Detta är en minskning med 24 procent jämfört med 2013. Minskningen förklaras av att arbetet påbörjades senare under året jämfört med 2013. I 700 av ärendena debiterades nya årsbelopp. Detta motsvarar 36 procent av de kontrollerade ärendena. Motsvarande andel var 23 procent under 2013.

8.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

Låntagarnas inkomster påverkar betalningsförmågan. De som har låga inkomster kan ansöka om och beviljas nedsättning av sina årsbelopp. Låntagare med lånetypen studielån ska betala 4 procent av sin inkomst och årsbeloppet fastställs utifrån inkomsten vid den senaste taxeringen. Inkomster från inkomståret 2013 är de senast tillgängliga när denna rapport skrivs.

Återbetalningsskyldiga låntagare med studiemedel och studielån har högre inkomster än dem med annuitetslån. Det beror på att låntagarna med studiemedel och studielån är äldre och därmed har arbetat fler år än de med annuitetslån som ofta är relativt nyetablerade på arbetsmarknaden.

Diagram 8.10 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, fördelat på lånetyp, kronor, inkomstår 2010–2013¹

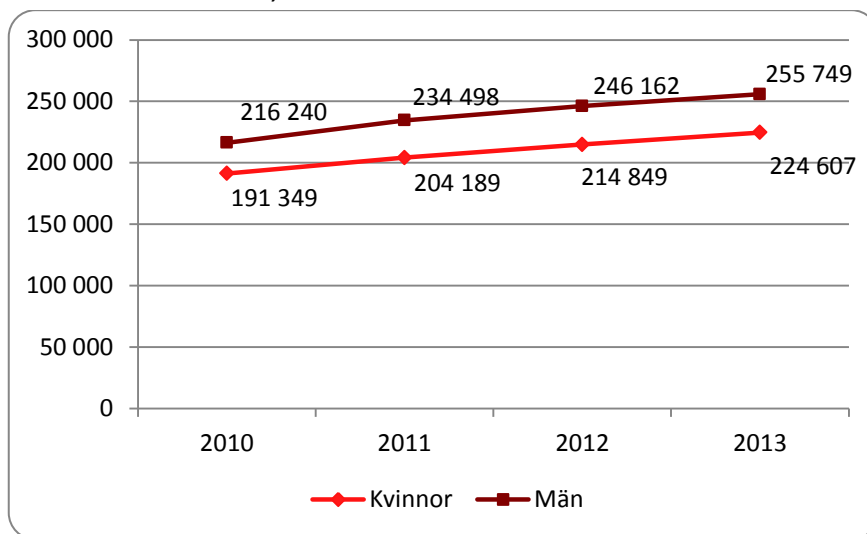

¹ Data har sökts ut enligt ny utskningsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning. Tidigaste år då dessa utskningar är möjliga är 2010. Därför har inga data före 2010 presenterats.

Under inkomståret 2013 minskade genomsnittsinkomsten för låntagare med studiemedel till 337 300 kronor, vilket beror på att många låntagare med höga inkomster slutför sina lån. De genomsnittliga inkomsterna för låntagare med studielån såväl som de med annuitetslån ökade med 10 000 kronor.

Män har i genomsnitt betydligt högre inkomster än kvinnor. Kvinnor med lånetypen studielån hade 2013 en genomsnittsinkomst som utgjorde 85 procent av männens inkomst. Motsvarande andelar för låntagare med annuitetslån var 88 procent. När det gäller studiemedel är en liknande jämförelse inte lika relevant med anledning av att låntagarna är relativt få och till exempel slutreglering av skulden kan slå stort på andelen beroende på inkomst och kön hos de som slutreglerar sin skuld.

Diagram 8.11 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare, med annuitetslån och folkbokförda i Sverige, fördelat på kön, kronor, inkomstår 2010–2013¹

¹ Data har sökts ut enligt ny utvärderingsmetod för att bättre kunna jämföras med data i CSN:s årsredovisning. Tidigaste år då dessa utvärderingar är möjliga är 2010. Därför har inga data före 2010 presenterats.

Under 2013 ökade den genomsnittliga inkomsten för både kvinnor och män. Inkomsterna för kvinnor med annuitetslån ökade marginellt mer än inkomsterna för män. Avrundat ökade den genomsnittliga inkomsten med 9 000 kronor för såväl kvinnor som män.

8.6 Nedsatta årsbelopp

En återbetalningsskyldig låntagare kan ansöka om och få nedsättning av det årsbelopp som debiteras. Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst eller åter börjar studera med studiestöd. Under 2014 fick 160 000 låntagare nedsättning av sina årsbelopp för 2014. Det är en ökning med 3 procent jämfört med 2013 då 155 000 låntagare fick nedsättning av sina årsbelopp.

Årsbeloppen sattes sammanlagt ned med 1,2 miljarder kronor under 2014, vilket är en ökning med 47 miljoner kronor eller 4 procent jämfört med 2013. Annuitetslånen stod för 82 procent av det totalt nedsatta beloppet. Nedsättningsbesluten som avsåg annuitetslån gällde främst nedsättning på grund av studier och låg inkomst. Studielånen stod för 12 procent och studiemedlen för 6 procent av det nedsatta beloppet.

Av de låntagare som hade nedsättning var det 84 procent som hade annuitetslån. Andelen kvinnor var 62 procent, vilket innebär att kvinnorna var överrepresenterade bland dem som beviljades nedsättning för denna lånetyp.

De årsbelopp som slutligen debiterades 2014, efter att hänsyn tagits till bland annat nedsättning, samordning eller omdebitering, var totalt sett 9 procent lägre än de ursprungliga årsbeloppen i januari 2014. Den största skillnaden mellan det ursprungliga och det senast debiterade årsbeloppet gällde lånetypen annuitetslån där skillnaden var 14 procent, vilket berodde på nedsatta årsbelopp.

8.7 Avskrivning av lån

Samtliga lånetyper kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Lån skrivs också av vid behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter att studera inom högskolan. Lån kan även skrivas av vid sjukdom eller med hänsyn till synnerliga skäl.⁸⁵ Avskrivning kan även ske för låntagare med sjukersättning och låga inkomster. För lånetypen studiemedel kan avskrivning även ske vid vård av barn med funktionsnedsättning.

Under 2014 fick 50 000 personer sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 3 000 personer jämfört med 2013. Det avskrivna beloppet ökade under året med 32 miljoner kronor jämfört med avskivet belopp 2013.⁸⁶ Det är framför allt avskrivningar av lånetypen studielån som har ökat. Det var fler personer som under 2014 uppnådde 65 års ålder vilka dessutom hade högre genomsnittlig skuld än de som fyllde 65 år 2013. Det totalt avskrivna beloppet inklusive kapital, ränta och avgifter för såväl ordinarie som uppsagda lån samt äldre lån⁸⁷, skuldsanering⁸⁸ och uppläggningsavgifter uppgick 2014 till 694 miljoner kronor.

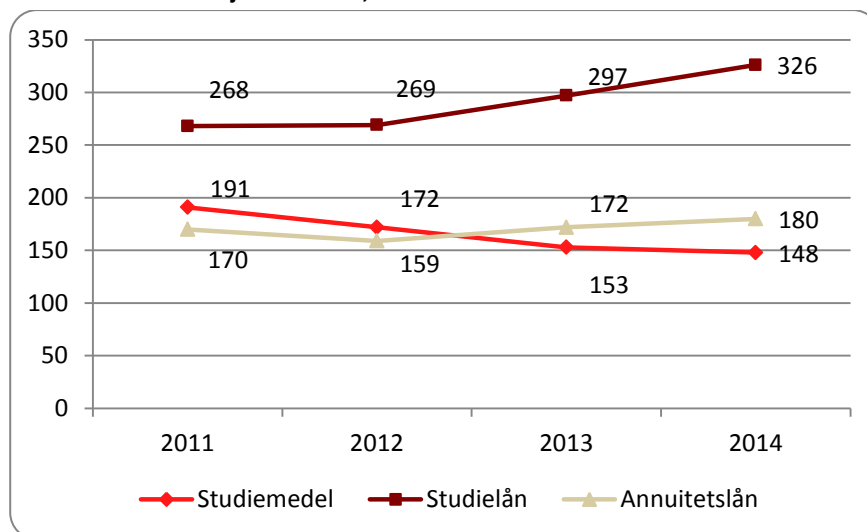
⁸⁵ Vid sjukdom skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 5.10.

⁸⁶ I rapporten Studiestödet 2013 redovisades 2013 års avskrivningar inklusive avgifter. Detta har i år korrigerats i såväl jämförelser med 2014 års avskrivningar som i diagram 8.12.

⁸⁷ Äldre lån är de så kallade räntefria lån för universitetsstudier som fanns innan nuvarande studiemedelssystem infördes 1965.

⁸⁸ Avser de delar som blir avskrivna av de belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

Diagram 8.12 Avskrivna belopp, kapital och ränta¹, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2011–2014

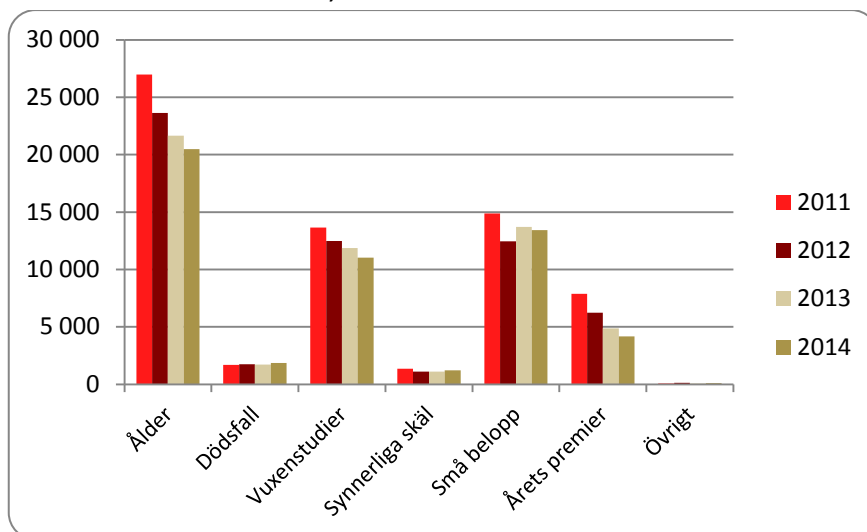
¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen. I Studiestödet 2013 redovisades det avskrivna beloppet 2013 inklusive avgifter.

Avskrivningarna för lånetypen studielån ökade med 29 miljoner kronor under 2014, medan de minskade med 5 miljoner kronor för lånetypen studiemedel. Det avskrivna beloppet för annuitetslån ökade med totalt 8 miljoner kronor under 2014. Ökningen för avskivet belopp gällande annuitetslån utgörs främst av avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl samt vid dödsfall.

En majoritet av de annuitetslån som skrivs av är lån som har tagits i samband med studier på grundskole- eller gymnasienivå och som skrivs av när låntagarna fortsätter sina studier på högskola. Avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier minskade med 5 miljoner kronor eller 5 procent mellan 2013 och 2014. Trots att avskrivning på grund av behörighetsgivande studier minskade kommer dessa, enligt CSN:s beräkningar, att vara det främsta skälet till avskrivning av annuitetslån även de kommande åren.⁸⁹

⁸⁹ För mer information, se avsnitt 8.8.

Diagram 8.13 Beviljade avskrivningsärenden samtliga lånetyper, fördelat på skäl, antal ärenden, 2011–2014¹

¹ Uppgifterna för åren 2011–2013 har korrigerats i jämförelse med tidigare års publikationer med anledning av en ny utökningsmetod från och med 2014. Det har även medfört att avskrivningar för årets premie redovisas som ett separat skäl.

Antalet beviljade skuldavskrivningar på grund av att låntagaren uppnår den ålder som ger rätt till avskrivning, har minskat. Även antalet beviljade avskrivningsärenden på grund av tagna lån för behörighetsgivande studier, vuxenstudier, minskade något under 2014. Avskrivningar med anledning av den premie som kan ges vid förtida inbetalningar av lånetypen studiemedel har minskat för varje år sedan 2011. Det förklaras av att antalet låntagare med lånetypen studiemedel minskar.

8.8 Osäkra fordringar

CSN beräknar årligen osäkra fordringar för samtliga lånetyper och återkrav. De osäkra fordringarna delas in i tre övergripande kategorier.

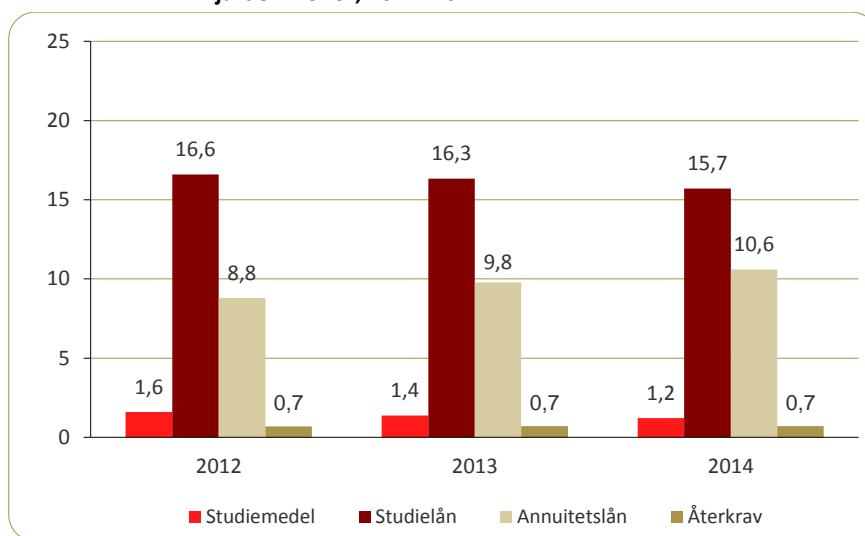
- **Betalningsbenägenhet.** De som inte betalat några, eller mycket små belopp under tre års tid räknas som osäkra. Hur stor andel av deras skuld som anses osäker beror på låntagarens ålder. En yngre låntagares skuld anses inte lika osäker som skulden för en låntagare som närmar sig avskrivningsålder.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer och deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern anses osäker.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar enligt regelverket görs en simulering av skuldstorleken vid uppnådd avskrivningsålder och den skuld som beräknas återstå anses som osäker.

De väntade kreditförlusterna belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av lånet sker. Från och med 2014 görs avsättningar för förväntade förluster av nyutlåning i samband med att pengarna lånas ut.⁹⁰

⁹⁰ Efter en ändring i budgetlagen, SFS 2011:203, ändrad 2011:1501. Den årliga avsättningen är 7,3 procent av det utlånade beloppet.

Enligt 2014 års beräkningar är 28,2 miljarder kronor av den utestående fordran osäker.⁹¹

Diagram 8.14 Osäkra fordringar¹, fördelat på lånetyp och återkrav, miljarder kronor, 2012–2014

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

Under 2014 har de osäkra fordringarna ökat jämfört med 2013. Ökningen beror främst på att antalet låntagare med annuitetslån har blivit fler. Lånetypen studielån står med 15,7 miljarder kronor⁹² för 56 procent av den osäkra fordran. Annuitetslånet andel har ökat från 35 till 38 procent mellan 2013 och 2014.

Osäkra fordringar som orsakas av avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl har beräknats till 2,2 miljarder kronor. Det är en ökning med 0,01 miljarder kronor jämfört med 2013.

Genom volymökningar, fler låntagare och högre belopp för lånetypen annuitetslån, har det skett en ökning av de osäkra beloppen med 0,13 miljarder kronor. Dessa öknings motverkas av en sänkning av den sexåriga genomsnittsränta som används vid beräkningarna. Den är 1,6 procent för 2014 jämfört med 1,8 procent föregående år, vilket minskar det osäkra beloppet med 0,29 miljarder kronor. Dessutom har en förbättrad inkomstutveckling för låntagarna minskat de osäkra fordringarna med 0,03 miljarder kronor.

Beräkningen av osäkra fordringar för personer i studier bidrar med en ökning med 0,2 miljarder kronor. Detta grundas på generella erfarenheter från dem som redan är återbetalnings-skyldiga.

De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket mellan lånetyperna. För studiemedel bedöms 37 procent av fordran vara osäker, för studielån bedöms 27 procent vara osäker och för annuitetslån bedöms 8 procent vara osäker. Detta innebär att det nuvarande annuitetslånet har den klart lägsta risken för kreditförluster, vilket även var ett mål när lånet infördes 2001.

⁹¹ Dessutom tillkommer 0,5 miljarder kronor i administrativa avgifter.

⁹² Exklusive administrativa avgifter.

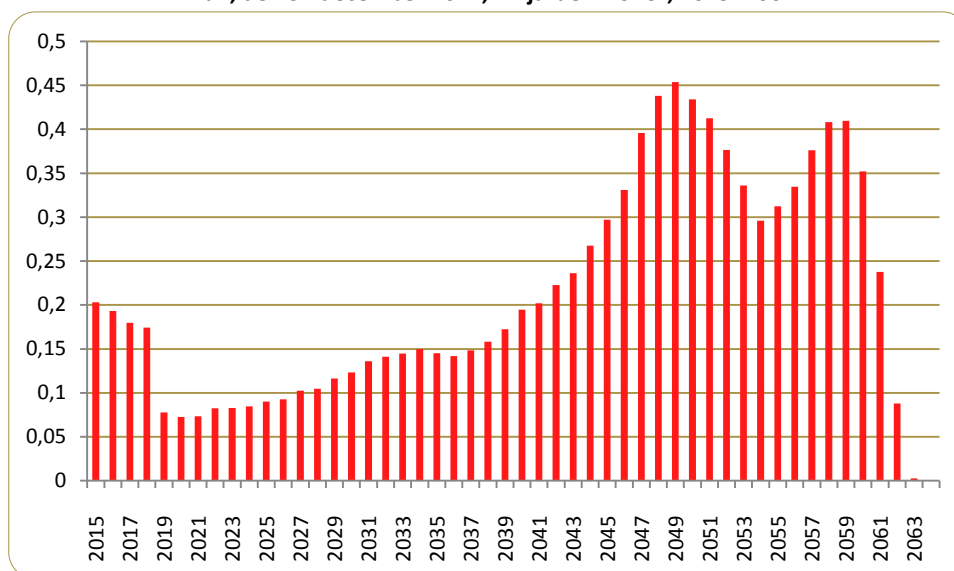
Tabell 8.4 Andel osäkra fordringar på annuitetslån, fördelat på orsak, procent, 2012–2014

	2012	2013	2014
Bristande betalning	31	32	33
Avskrivning vid dödsfall	13	13	13
Avskrivning vid behörighetsgivande studier	5	4	4
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	9	9	9
Nedsättning till 0 kronor	2	3	3
Obetalda belopp vid 68 års ålder	39	39	38
Totalt	100	100	100

Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 10,6 miljarder kronor beror 1,3 miljarder kronor på framtida förväntade dödsfall, medan 3,5 miljarder kronor orsakas av att en del låntagare missköter sina lån. Men den enskilt största orsaken till de beräknade framtida förlusterna är att möjligheten att få nedsättning av årsbeloppen medför att en del låntagare inte kommer att hinna slutbetala sin skuld. Dessa förluster beräknas till 4,0 miljarder kronor.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Detta innebär att samtliga låntagare som har rätt till nedsättning till 5 respektive 7 procent av inkomsten förväntas ansöka om nedsättning och betala ett lägre belopp. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker inte om det. Detta innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än dem som beräknas genom simuleringen av den osäkra fordran.

Diagram 8.15 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån, den 31 december 2014, miljarder kronor, 2015–2064

CSN har beräknat när den osäkra fordran för annuitetslån kan förväntas bli en reell kostnad. Uppgifterna i diagrammet visar när det beräknas ske avskrivningar för skuldstocken den 31 december 2014. Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

Det relativt stora antalet avskrivningar under de kommande fyra åren förklaras av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasie studier direkt följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas även längre fram i tiden, men de som berörs av dessa avskrivningar har ännu inte påbörjat sina grundskole- eller gymnasie studier. Därför ingår det inte några skulder för dessa personer i den utestående fordran den 31 december 2014.

8.9 Låntagare med betalningssvårigheter

8.9.1 Låntagare med avgifter överlämnade till Kronofogdemyndigheten

CSN överlämnar varje år hela eller delar av krav på obetalda årsbelopp till Kronofogdemyndigheten. De senaste åren har CSN registrerat sådana krav för ungefär 8 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Under 2014 överlämnades 100 000 personer med obetalda belopp till Kronofogdemyndigheten. En del av låntagarna reglerar betalningskraven relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året.

Många låntagare får mer än ett krav överlämnat till Kronofogdemyndigheten. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp eller delar av ett årsbelopp hos Kronofogdemyndigheten. Under 2014 överlämnade CSN krav för 13 900 låntagare som inte senare än 2007 hade haft något sådant krav. Det är en minskning med 900 personer jämfört med 2013.

Tabell 8.5 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten, fördelat på kön, antal och andel i procent, 2013–2014¹⁾²⁾

	2013	2014
Kvinnor	45 205	46 474
Män	43 638	44 984
Totalt	88 843	91 458
Andel med krav ³⁾	7,1	7,2

¹⁾ Den 31 december respektive år.

²⁾ Ny utsökningsmetod varför ny utsökning har gjorts även för 2013.

³⁾ Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare.

Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten har ökat under perioden. Under 2014 var andelen återbetalningsskyldiga låntagare med ett krav hos Kronofogdemyndigheten 7,2 procent och kvinnor var överrepresenterade.

Låntagarnas ackumulerade skuld hos Kronofogdemyndigheten uppgick vid utgången av 2014 till 1,1 miljarder kronor, vilket är en ökning med 1,1 procent jämfört med 2013.

Tabell 8.6 Låntagare med krav på annuitetslån överlämnat till Kronofogdemyndigheten (KFM), antal och andel i procent, 2010–2014¹⁾²⁾

	Antal låntagare med krav hos KFM	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare	Andel låntagare med krav hos KFM (%)
2010	37 170	596 901	6,2
2011	42 121	654 087	6,4
2012	48 058	706 673	6,8
2013	51 809	763 393	6,8
2014	53 986	819 477	6,6

¹ Den 31 december respektive år.

² Ny utsökningsmetod varför ny utsökning har gjorts även för tidigare år.

Andelen låntagare med ett överlämnat krav som avser annuitetslån minskade något 2014 jämfört med 2013, till 6,6 procent. Högst andel låntagare med ett överlämnat krav återfinns bland låntagare med studiemedel, där andelen är 9,6 procent. Andelen bland låntagare med studielån är 7,5 procent.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara större för låntagare som studerat på låg utbildningsnivå.

Under 2014 ökade inbetalningarna via Kronofogdemyndigheten med 11 miljoner kronor eller 3 procent, från 329 till 340 miljoner kronor.

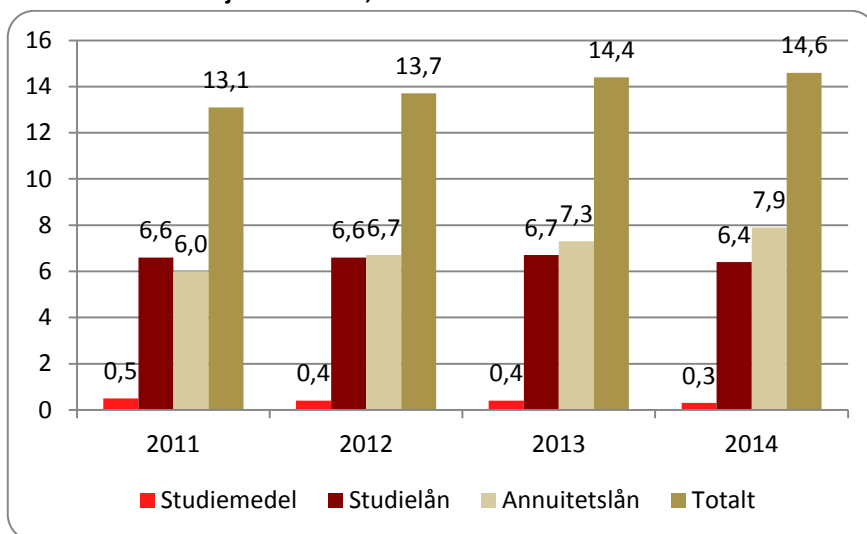
8.10 Utomlandsbosatta låntagare

8.10.1 Fler låntagare bor utomlands

Under 2014 var 67 800 låntagare bosatta utomlands. Det är en ökning med 1 100 personer.

De länder där flest låntagare bor är i Norge, USA, Storbritannien, Danmark, Tyskland och Finland. Av låntagarna som var bosatta i Norge, Storbritannien, Danmark och Tyskland hade merparten lånetypen annuitetslån och i USA och Finland hade de flesta lånetypen studielån. Cirka 15 procent av de som var bosatta i ovanstående länder hade fler än ett lån. Av de utomlandsbosatta var 37 700 kvinnor och 30 100 män.

Diagram 8.16 Utestående fordran för utomlandsbosatta, fördelat på lånetyp, miljarder kronor, 2011–2014

De utomlandsbosatta låntagarna hade i december 2014 en skuld på totalt 14,6 miljarder kronor. Sedan 2012 är det lånetypen annuitetslån som står för den största delen av de utomlandsbosattas skulder. Under 2014 uppgick de utomlandsbosattas skulder på annuitetslån till 7,9 miljarder kronor.

När antalet utomlandsbosatta låntagare ökar och deras andel av fordran växer innebär det också att riskerna för framtida avskrivningar ökar. Det beror på att de låntagare som bor utomlands i mindre utsträckning betalar på sina lån jämfört med de låntagare som är bosatta i Sverige.

Tabell 8.7 Inbetalt belopp 2012, 2013 och 2014, andel i procent samt debiterat och inbetalt belopp 2014, fördelat på bosättning¹, tusen kronor

Bosättning	Andel inbetalt 2012 ² (%)	Andel inbetalt 2013 ² (%)	Andel inbetalt 2014 (%)	Debiterat efter nedsättningar (per 31/12 2014)	Inbetalt 2014
Sverige	93,7	93,7	93,7	11 175 843	10 466 431
Utomlands	74,4	72,5	71,6	614 536	440 171
Uppgift saknas	13,3	10,6	8,8	179 061	15 776
Totalt	91,2	91,2	91,3	11 969 440	10 922 378

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats under aktuellt avgiftsår. Inbetalningar av avgifter efter den 31 december respektive år redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

² Ny utsökningsmetod skapades för detta under 2014 därför har nya utsökningar gjorts för år 2012 och 2013.

De årsbelopp som debiterades utomlandsbosatta låntagare ökade från 590 miljoner kronor 2013 till 615 miljoner kronor 2014. Det är en ökning med 4 procent. Även det inbetalda beloppet ökade från 427 till 440 miljoner kronor. Men andelen inbetalt minskade från 72,5 till 71,6 procent under 2014.

Tabell 8.8 Betalningsgrad i de tio länderna med flest låntagare 2014

Land	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare	Andel inbetalt (%)
Norge	10 188	90,7
USA	9 171	57,5
Storbritannien	9 158	71,4
Danmark	3 485	85,2
Tyskland	2 473	92,6
Finland	2 287	61,3
Australien	1 917	76,5
Frankrike	1 783	81,8
Spanien	1 733	69,0
Schweiz	1 631	96,1

Andelen av de debiterade beloppen som betalas in under avgiftsåret skiljer sig mycket mellan olika länder. Låntagarna i Schweiz betalar till och med in en större andel (96,1%) av de debiterade beloppen än låntagarna som bor i Sverige (93,6%). Skillnaderna mellan olika länder kan ha olika orsaker, bland annat inkomsterna hos låntagarna och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

8.10.2 Uppsägning av lån till omedelbar betalning

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp studielånet till omedelbar betalning. Det huvudsakliga syftet med att införa en möjlighet att säga upp lån till omedelbar betalning var att effektivisera indrivningen av studielån i utlandet. CSN har genomfört en första uppföljning av denna möjlighet till uppsägning. Resultaten presenteras i rapporten *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*.⁹³

Till och med den 31 augusti 2014 hade CSN utrett 296 ärenden om uppsägning av lån och 82 låntagare hade fått sina lån uppsagda. Hittills har CSN utrett ärenden för uppsägning av lån för låntagare som är eller var bosatta i Norge, Finland, Danmark, Storbritannien och USA.

De låntagare som har varit föremål för utredning hade under perioden juli 2010–augusti 2014 betalat in cirka 5 miljoner kronor. Av dessa betalades 2 miljoner kronor in under utredningen och 3 miljoner kom in till CSN efter verkställd uppsägning.

En slutsats hittills är att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp. I länder där det är förhållandevis enkelt att driva in en skuld – Sverige, Norge och Finland – är det en jämförelsevis hög andel av låntagarna som betalar in på lånet efter uppsägningen. I länder där det är svårare att driva in skulden, exempelvis i USA och Storbritannien, är det en låg andel som betalar efter uppsägning.

Ytterligare en slutsats av det hittillsvarande arbetet med uppsägning av lån är att det verkar mest effektivt att arbeta med lite högre skulder. Bland låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor) tycks utfallet bli bäst, både när det gäller andelen som betalar och när det handlar om inbetalda belopp.

⁹³ CSN (2014g).

8.10.3 Ärenden till inkasso

Under 2014 skickade CSN 13 700 ärenden till Svea Inkasso AB till ett värde av 290 miljoner kronor. Totalt betalades 55 miljoner kronor in efter inkassokrav under 2014. Av detta belopp kom 51 miljoner kronor via Svea Inkasso, 2 miljoner kronor via Intrum Justitia⁹⁴ och 2 miljoner kronor som direktinbetalning till CSN.

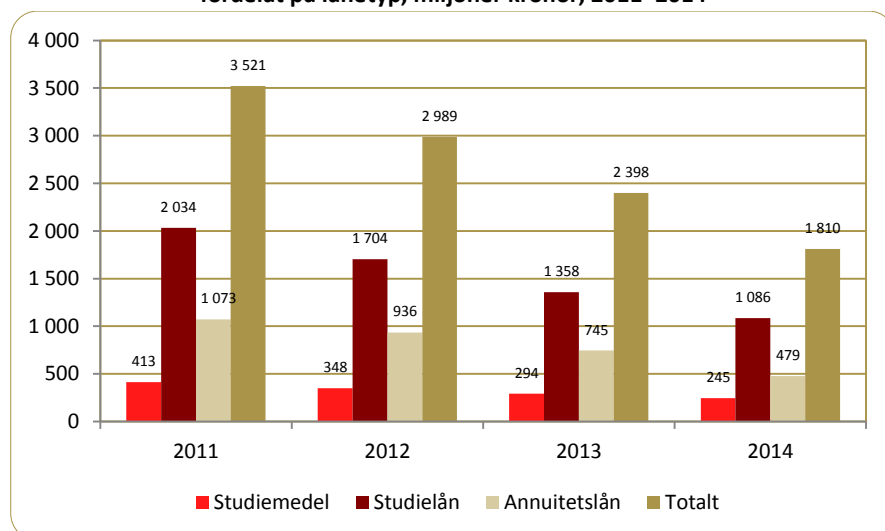
Jämfört med 2013 skickades 480 fler ärenden och CSN fick totalt 25 miljoner kronor mer inbetalt efter inkassokrav.

8.11 Saknade adresser

8.11.1 CSN saknar färre adresser

Den 31 december 2014 saknade CSN en giltig adress för 17 800 personer vilket är en minskning jämfört med 2013. Antalet låntagare som CSN saknar adress för motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick som myndigheten gör inte kommer i retur.

Diagram 8.17 Utestående fordran för låntagare med saknad giltig adress, fördelat på lånetyp, miljoner kronor, 2011–2014¹

¹Definitionen av begreppet saknad adress har förändrats under 2014. Uppgifterna för åren 2011–2013 skiljer sig därför från förra årets rapport.

Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress uppgick den 31 december 2014 till 1,8 miljarder kronor. Det är en minskning med 588 miljoner kronor eller 25 procent jämfört med 2013. Fordran har minskat för samtliga lånetyper men mest för annuitetslånet.

⁹⁴ CSN hade tidigare avtal med Intrum Justitia för hanteringen av inkassokrav. Inbetalningar kommer in på inkassokrav som överlämnats dit för några år sedan.

Tabell 8.9 **Antal personer med saknad giltig adress,
förändring netto, 2014**

	Antal personer
1 januari	22 795
Nyttillkomna som saknar adress	5 479
Ny giltig adress funnen	10 500
31 december	17 774
Nettominskning	5 021

CSN hittar eller får uppgift om nya adresser till många låntagare under ett år, men samtidigt tappar vi en giltig adress till andra låntagare. Antalet personer CSN saknar adress till minskade med 22 procent under 2014.

I antalet personer som fått en ny giltig adress registrerad i tabell 8.9 ingår 4 300 personer som CSN hittat ny adress till efter adressökning. Av dessa kunde 3 900 personer aviseras under 2014 och 1 300 av dem betalade in totalt 16,9 miljoner kronor.

Totalt eftersöktes adress till 9 400 personer under 2014. I detta antal ingår såväl CSN:s egen efterforskning som beställda uppdrag hos externa parter.

8.11.2 Skyldighet att anmäla adress till CSN

Den 1 juli 2011 infördes en skyldighet för studiestödstagare, som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringen, att lämna uppgift om aktuell adress till CSN. Det huvudsakliga syftet med den nya bestämmelsen var att förbättra CSN:s förutsättningar att driva in studiestödsfordringar hos personer som myndigheten saknade aktuell adress till och som inte skötte sin återbetalning. CSN har nu, i rapporten *Skyldighet att anmäla adress*⁹⁵, genomfört en uppföljning av vilka konsekvenser den nya bestämmelsen har fått.

CSN undersökte både utländska och svenska adresser som anmälts av låntagare som tidigare saknat giltig adress och därefter fått en ny adress registrerad. Antalet anmälda utländska adresser ökade markant från och med det första halvåret 2012, från ca 800 per år till ca 2 000 under år 2012. Även för svenska adresser noterades en tydlig ökning, från ca 1 300 adresser under 2010 till 5 800 adresser under 2012. Med hänsyn till att de flesta låntagarna är bosatta i Sverige är ökningen, sett till andelen, störst i utlandet.

Resultatet tyder på att den nya skyldigheten att anmäla adress har fått genomslag både hos låntagare bosatta utomlands och i Sverige. En sannolik förklaring till resultatet är CSN:s förändrade handläggningsrutiner och informationsinsatser till låntagarna i samband med lagändringen.

CSN följde även upp inbetalningarna från låntagare som har anmält adress, vilket resulterat bland annat i följande övergripande slutsatser.

- Ju fler låntagare som anmäler adresser till CSN, desto mer ökar det totalt inbetalda beloppet.
- Varje låntagare som anmäler en adress betalar i genomsnitt in mer när de har anmält adressen än vad de gjorde dessförinnan. För varje låntagare som anmäler en utländsk adress ökar den årliga inbetalningen med ca 3 100 kronor. Motsvarande ökning för låntagare som anmäler en svensk adress uppgår till ca 1 600 kronor.

⁹⁵ CSN (2014f).

- Låntagarna som anmäler en adress betalar in belopp som är betydligt lägre än de genomsnittligt debiterade årsbeloppen, trots att inbetalningarna ökar när adressen blir känd.
- De som anmäler en utländsk adress på egen hand betalar, med undantag av personer som anmält adress hösten 2013, i genomsnitt in mer än dem som CSN hittar adressen till. I genomsnitt betalar de som anmält adressen själva in ca 2 000 kronor mer än de CSN hittat adressen till.

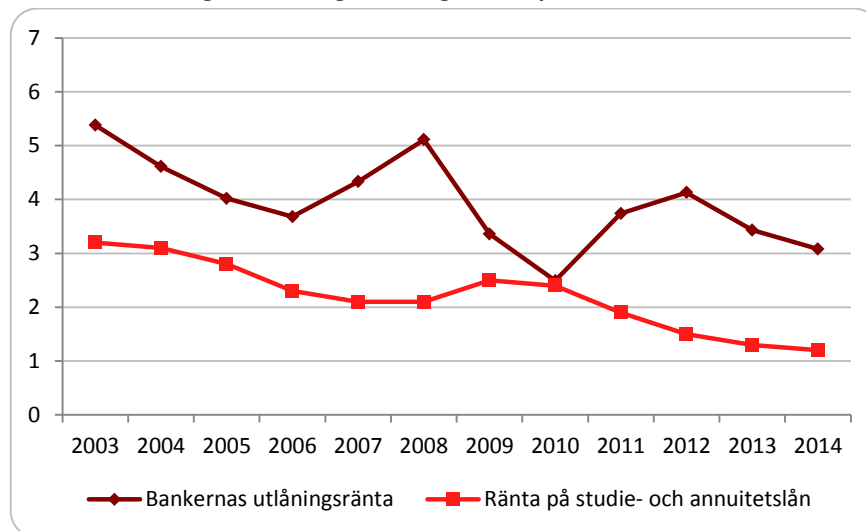
Sammanfattningsvis talar resultatet av uppföljningen för att den nya bestämmelsen om skyldighet att anmäla adress har fått effekt hos låntagarna genom att både antalet anmälda adresser har ökat och, som en direkt följd av detta, även inbetalda belopp. Det krävs dock ett fortsatt arbete från CSN för att vidmakthålla och ytterligare förbättra resultatet. I detta arbete bör även ingå att systematiskt följa upp antalet anmälda adresser och inbetalningar.

8.12 Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknads lån för att på så sätt vara mer förutsebar. Räntesättningen ska bidra till att individer vågar välja att påbörja studier med studielån.

Diagram 8.18 Ränta på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta¹, procent, 2003–2014

¹ Med bankernas utlåningsränta menas monetära och finansiella instituts genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska icke-finansiella företag och hushåll mars respektive år. Källa SCB. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögörslig än bankernas utlåningsränta⁹⁶. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill vid inkomsttaxering, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var det till och med billigare att ha ett genomsnittligt banklån jämfört med ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2014 skiljde det knappt 2 procentenheter mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

⁹⁶ <http://www.scb.se>, Finansmarknadsstatistik månad.

Referenser

Bet. 2014/15:UbU2. *Utbildningsutskottets betänkande. Utgiftsområde 15 Studiestöd.*

CSN (2010a). *Enkätstudie om studiemedel för utlandsstudier.* Dnr 2010-2189-9312.

CSN (2010b). *Studiemedel till studerande på grundskolenivå.* CSN november 2010. Dnr 2010-2189-8232.

CSN (2011). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen.* CSN januari 2011. Dnr 2010-2189-9065.

CSN (2012a). *Beslutsorsak skolk – indragen studiehelp på grund av otillåten frånvaro i gymnasieskolan.* CSN februari 2012. Dnr 2012-2189-1704.

CSN (2012b). *Studerande med extra tillägg – En grupp i förändring.* CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.

CSN (2012c). *Beviljning av studiestöd 2011/12 (UF 70 SM 1202).* Dnr 2012-522-6645.

CSN (2013). *Beviljning av studiestöd 2012/13 (UF 70 SM 1302).* Dnr 2013-522-8606.

CSNFS 2014:1. *Föreskrifter om ändring i Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:1) om beviljning av studiemedel.*

CSN (2014a). *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2013.* Dnr 2013-219-9817.

CSN (2014b). *Beviljning av studiestöd 2013/14 (UF 70 SM 1402).* Dnr 2014-211-6802.

CSN (2014c). *Den ekonomiska situationen för studiemedelstagare med barn.* Dnr 2014-219-3658.

CSN (2014d). *Studiestödsnyttjande.* CSN, rapport 2014:5. Dnr 2013-100-9623.

CSN (2014e). *Kostnadsersättning till lärlingar – kommenterad statistik.* CSN rapport 2014:6. Dnr 2013-100-9623.

CSN (2014f). *Skylldighet att anmäla adress – uppföljning av regler.* CSN, rapport 2014:9. Dnr 2014-113-8300.

CSN (2014g). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning – uppföljning av regler.* CSN, rapport 2014:10. Dnr 2014-113-8467.

CSN (2015) *Studieresultat äldre än 10 år – Uppföljning av en regeländring.* CSN, rapport 2015:1. Dnr 2014-219-8470.

Konjunkturinstitutet, <http://www.konj.se> (2015-02-06). *Konjunkturbarometern.*

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2015-02-18) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2011.*

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2015-02-18) Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2012.*

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2015-02-18) Tabell: *Angjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2013.*

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2015-02-18) Tabell: *Angjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, där uppehållstillstånd beviljats 2014.*

Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se>, *Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar, januari 2015.*

Proposition 2009/10:141 *Rättvist och effektivt – förändringar i studiestödsystemet.*

Proposition 2014/15:1. *Budgetpropositionen för 2015. Utgiftsområde 15 Studiestöd.*

Regleringsbrev för budgetåret 2014 avseende Centrala studiestödsnämnden. U2015/323/SF.

SFS 2011:203, ändrad 2011:1501. *Budgetlagen.*

SFS 2013:1121, *Förordning om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.*

Skolverket (2015). Skolverkets officiella statistik *Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå Tabell 4 A: Skolor och elever samt antal elever bosatta i annan kommun läsåren 2005/06-2014/15* (hämtad från www.skolverket.se 2015-03-31)

Skolverket (2014a). *Frånvaro och närvaro i gymnasieskolan – en nationell kartläggning* (Rapport nr 416).

Skolverket (2014). Skolverkets officiella statistik *Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå. Tabell 6 B: Studieflöden mellan första och tredje studieåret i gymnasieskolan. Nybörjare i årskurs 1 ht 2012* (hämtad från www.skolverket.se 2015-03-10)

Skolverket (2014). Skolverkets officiella statistik *Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå. Tabell 1 D: Elever som slutfört gymnasieskolan läsåret 2013/14 enligt Lpf 94 efter (anknytning till) program* (hämtad från www.skolverket.se 2015-03-31).

Skolverket (2013). Skolverkets officiella statistik *Gymnasieskolan – Betyg och studieresultat – Riksnivå. Tabell 2 B: Grundläggande behörighet för elever med slutbetyg, läsåret 2012/13, efter program eller anknytning till program i gymnasieskolan* (hämtad från www.skolverket.se 2015-03-31).

Socialstyrelsen (2014). *Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2013. Biståndsmottagare 16 år och äldre fördelade efter kön, ålder, och inrikes respektive utrikes födda. 2013.*

SOU 2013:52. *Moderniserad studiehjälp.*

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2015-02-19). Tabell: *Sveriges befolkning efter kön och ålder 31 december 2014.*

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2015-02-23). Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2013.*

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2015-02-27). *Prisomräknaren.*

Statistiska centralbyrån, <http://www.scb.se> (2015-03-26). *Finansmarknadsstatistik mars 2014.*

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.

Universitetskanslersämbetet, <http://www.scb.se> (2015-03-10). *Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå. Tabell: Antal sökande och antagna per ålder och kön, höstterminerna 1998–2014*.